

Hegazti gripea

H5N1 birusa mugitu da eta pandemia usaina zabaldu du berriro

Jose Anjel Lopetegi

marraskilaria: "Hemen
zer saltzen den gehien?
Japoniar komikia eta
super heroiak"

ARGIA

ARGIA

2007ko martxoaren 4a | LXX. urtea | 2.078 zenbakia | 3,60 euro

■ **Elkarrizketa: Jon Abril (Aralar)**

■ **ARCO azoka biluzik**

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Plazandreak
Herri kiroleko historia ezkutua

ARGIA aldizkariaren interneteko bertsioa berritu dugu.

ARGIAk multimedia mundura egin du salto: bideoak, audioak, argazki galeriak...

Hemendik aurrera, aldizkaria irakurtzeaz gain, entzuteko aukera ere izango duzu.

**entzun
ARGIA
aldizkaria**

www.argia.com/argia-astekaria
sar zaitez eta piztu entzungailuak

Gaiak

- 16** **Aspaldiko ametsa betez, erretiroan ikasle.** Saioa Labaka.

Iritziak

- 19** **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
20 **Inazio Mujika.** Ttakun (h)errenka.
21 **Joseba Azkarraga.** 15 zentimetro.
22 **Gorka Moreno.** Mantsotasunaren laudorioa.
Juan Ramon Makuso. Jainkoeen sariak.
23 **Gorka Urbizu.** Nora deitu.
Joxe Mari Ostolaza. Ez nauzue zalea.
24 **Nerea Elustondo.** Bertso berriak inauteriei jarriak.

Jose Anjel Lopetegui

Arco azokako obra

Jon Abril

Erdiko kaiera

- 30** **Mundua begiratzeko moduak.** Zihara Enbeita.
33 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 **Ezpalak.** Jon Torner
38 **Denbora-pasak.** Ana Zambrano.
40 **Ihesi: Portugalete.** Unai Brea.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 50** **Europar Batasunak keinu egin die nuklearrei.** Daniel Udalaiz.
52 **Berbalaguna. Alarma gorria euskaldun zaharrok eragin dugu.** Maider Beldarrain.
54 **Bero-beroan.** Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
56 **Net Hurbil.** H5N1 birusa ez dago ahaztuta mundutarrez. Pello Zubiria.

4 | Emakumeak herri kiroletan

Plazan bistaratu ziren aurrenak

Apurka-apurka herri kiroletan emakumea ikustea normaltzen ari den honetan, plazan aritzeko ausardia izan zuten aurrenekoen izenak eta bizipenak bildu ditugu; Damasa Agirregabiriarenak, Maitxo Azeorenak, Maria Angeles Goitiarenak, Lourdes Elortzarenak...

10 | Jose Anjel Lopetegui

Miel A. Elustondo

25 | Arco azoka

Nere Lujanbio

58 | Azkena

Txillardegia

47 | Jon Abril (Aralar)

Alderdi koordinatzaile nagusi Patxi Zabaletaren ardura hartu du datozen foru eta udal hauteskudeetarako. Politikaren gogorra ezagutu duen arren, politika herrigintzaren zentzuan garatzen saiatzen da. Halaxe iruditzen zaigu, baita aldarte ona duela zeregin honetarako iruditzen ere.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lore Agirrezabal, Naiara Irureta, Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
 Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
 diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Emakumeak plazara salto egin zueneko

Ondoko argazkia 1936koa da. Ederra, Indalezio Ojangurenegandako gehienak bezala.

Errekartetxo da eskuineko gizasemea baina atentzioa, segituan, itxura trankila, eta etsi-antzekoa, duen emakumeak hartzen du. Gonarekin-eta, dotore-dotore, erretratatzeko harria gainean jarri izan baliote bezala. “*Esta señorita, muy agraciada físicamente, realizó numerosas exhibiciones públicas de su fuerza y destreza por toda la geografía guipuzcoana bajo la dirección de Errekartetxo*”. Damasa Agirregabiria zuela grazia eta Itziarkoa (Gipuzkoa) zela ere zehazten dute herri kiroleko entziklopediek, gutxi gehiago. Liburuetatik ezin jakin ez Damasari buruz, ezta plazan aitzindari izan diren beste emakumeei buruz ere. Horregatik galdetu diegu beraiei.

JON ARTANO

DAMASAREN ALABEK kontatu digute beraien amak ez zuela “gustura hitz egiten azaña horietaz” baina seguru samar daudela beraien ama ez zela plazaz plaza ibili. Seguru, erabat, Joxe Martin Agirregabiriak eman dizkigu azalpenak. Itziarren bizi da bera eta Emakumeen Egunetan beteko ditu 86 urte. “Ezagutuko ez nian ba Damasa!? Hura niretzako zuan lehengusu propioa, *prima carnala*!; Damasarekin ezkondu zen gizonari nik pasa nion abixua neskak bera hurbiltzea nahi zuela esanaz... Hortik atera kontuak. Seguru dakit plazaz plaza ibili ez zena; orain, Lasturko festetan harria jaso zuena egia da”. Atzo izan balitz bezala kontatu digu: “Hogeita pare bat urte izango zizkian. Gaur beste ixtoria ez zuan izaten herriko *fiestetan* eta esango zioten: ‘Hi, harria jaso behar dun’. Eta, joño, neska indartsua eta heldu egingo zioan harriari. Normala. Niri ez zaidak batere gustatzen karga-jasotzea. Pena ematen zidak gazteak harri handi horiekin ikusteak. Erori eta jota zukututa igual geldituko lirateke”.

Damasak Urkiolak baino 70 urte lehenago

Agurtu eta mahaitik jaiki garenean, batere garrantzirik eman gabe, esan digu liburua seinatuz: “hemen *setenta y cinco kilos* jartzen dik baina Damasak zortzi arroakoa (100 kilo) jasotzeko abildadea izan zian”.

Jendaurrean beste emakume bat zortzi arroako zilindroa bedintzen ikusteko denbora asko pasa zen. 2005eko abenduaren 26an lortu zuen Miren Urkiolak. Alabaina, inork gutxiak dakien

arren, tarte horretan izan ziren beste bi emakume behintzat harritzarra jasotzea lortu zutenak.

Euskal Herrian emakumeak ez du lekurik izan joko eta kirol lehiatan. Ez protagonista ezta ikusle ere, oraintsu arte. “Orain 40 urte ez zen herri kirolik; zen apustua. Orain 30 urte bidegurutzean geunden; batetik, apustua; bestetik kirola: erakustaldi, txapelketa, marka ahaleginak...” azaldu digu Iñaki Perurenak. Apustuari kirola lekua jaten hasi zitzaion garaian bistaratu ziren aurreneko emakumeak.

Baserriko beharrean emakumeak ez ziren begira egoten: “Surtarako egurra, gehiena, beraiek hausten zuten eta soroko lanetan gizonak adina egiten zuten. Zenbaitek gizasemeen adinako karga gaitasuna zuten”, ziurtatu digu Perurenak. Gaitasuna izanagatik, ordea, beste upeleko sagardoa da gaitasuna neurtzeko plazarako pausoa luzatzea, “orduan apustua gizonen ghetto baitzen”.

Salbuespena raketistak dira. Raketista euskaldun mordoska ibili zen Espainiako hirietako frontoietan joan den mendeko aurreneko erdian. Soldata polita, begirunea, eta oihartzun soziala irabazten zuten. Hori ordea mundu urbanoak bere egindako kirolean jazo zen.

Gauetz, xelebrekeriatan

Emakumeen arteko lehiak, izatekotan, eguneroko lanek sortutako norgehiagokak izaten ziren. Lanean aritu hala ‘jokatutakoak’, esparru pribatuan. Bestela, apustu arrunta baino, gauetz egindakoa edo ikuskizun bufoa izan behar zuen emakumeak parte hartzekotan. Xabier

La mujer venció al hombre eta gisako titularrak erabiliz, prentsak segarako Azeroren dotorezia goraiatu zuen

INDALEZIO OJANGUREN

Etxabek *Lurtarra da begiratua* nobelan kontatzen du benetan jazotako adibide ederra. 1924an Beote baserri atarian 1.000 lagun bildu ziren Bitxori lodiaren, 1'45 metro gora eta 102 kiloko pisua, eta *Artzaya* gizaseme lerdanaren, 1'90 eta 80 kilo, artekoa ikusteko. Dantzan nork hobeto egin zen apustua eta epaile egiten zuen sagardozaleak emakumea jo zuen garaile. Zeinghiagoka xeble horiek gaueko ordu txikitian ere jokatzen ziren. Anttoni Ibarrek (Ibarrrieta, Gipuzkoa, 1950) erronkan ari zen *Artxiola* lasterkariari jokatutakoa ez dauka ahazteko: "Nik hamazazpi-bat urte izango nituen, festak ziren eta goizeko hirurak-laurak aldean egin genuen. Altxa galtzak behetik gora... eta *trote!* Zer da eta, ni goraino ailegatu eta bera erdi parean alto!"

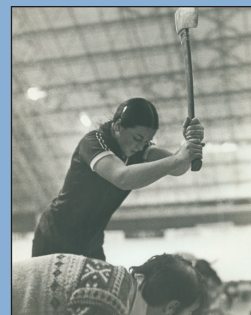
Eibarko (Gipuzkoa) Mariasun Elejaldek ere goizaldean egin zuen proban: "54 urte dauzkat nik eta hori orain 26ren bat urte izan zen. Usartzako tabernan joan ginen eta balleko bi zeuden gizon-proba kontuan pikatuta elkarri hik hau eta hik bestea eta horrela, teman. Eta ni isilik. Halako batean, neure edadeko beste gizon batek esan zien: nik zuei emakume honekin jokatuko nizueke! Ni orduan ere isilik, baina gauza berotu egin zen. Goizeko hirurak-edo izango ziren eta muturra pixka bat berotuta izango genuen igual. Etxera joan, abarkak hartu eta Arratera. Momentuan jokatu eta erraz irabazi genuen".

Maria Angeles Goitia (Zumarraga, Gipuzkoa, 1959)
"Jokoa ikustera joateak lotsa ematen du, emakume gutxi izaten gara eta"

"78a uste dut zela, sokatiran egin genuen ikastolentzat dirua biltzeko. Ondo atera zen eta gero herriko emakume baten omenaldian zerbait berezia izate aldera aizkoran egitea bururatu zitzaion norbaiti. Su-egurra ebakitzen-eta bai, baina aizkoran serio sekula ez genuen egin. Jai arratsaldetan hasi ginen entrenatzen basoan topatutako egur zaharrekin-eta. Plazara ateratzerako egur asko ebaki genuen. Joxe eta Ino Ugarteburuk bultza ziguten, ez pentsatu etxean amak egundoko poza hartu zuenik; tarteka 'utzi beharko duzue!' esaten zigun.

Pixkanaka aizkoraz jakitera, eta ikaragarri disfrutatzeraz, heldu ginen. Hasieran erretako baserri baten alde-edo egiten genuen baina herrietatik deitzen hasi ziren jaietarako erakustaldiak eskatuz. Ilusio handia egiten zidan saioa bukatzean agureak eskua ematera etortzen zirenean. Belodromoan Mendizabalekin eta Mindegiarekin aritzea ere ikaragarria izan zen. Onenak ziren, idoloak guretzat.

Ezkondurako eta haurdun geratu nintzeneko urte dezente neramatzan bakkirik, eta segidarik gabe; horregatik utzi nuen. Aizkorarik ez dut berriz hartu baina azkenaldian mendi irteeratara joaten naiz. Egiten diren jokoetara ere joaten naiz. Lotsa eta dena ematen du batzuetan, oso emakume gutxi izaten gara eta".

"Hernanin etorri zitaidan halako itomen bat, ezinean sentitu eta Beñardori esan nion 'ekartzu neri KAS horietako bat'. Eta hartu nuen trago bat eta gelditu nintzen berria bezalaxe", Azeo txakalaldia oroituz.

Emakumeak gizonari irabazi zionekoa

Noizbait heldu zen egun argiz emakume bat eta gizon baten arteko apustu 'arrunta'. Maria Ascension Azeo oartzuarrak (Gipuzkoa) jokatu zuen segan, baserri giroan emakumea frakak jantzia ikustea eskandalua zen garaian.

"Hura grabatua geratu zait", hasi da kontu kontari Elixabete Iriarte, Azeoren alaba. "Segan ari zela jendeartetik emakume batek oihu egin zion 'Benga atsua!'. Gure amak orduan, jaiki, buelta hartu eta esan zion: 'aizan, lau umeren ama naun, errespeto pixka bat!'"

Maitxo Azeo duela bost urte hil zen baina *Euskaldunon Egunkarian* 1992an egindako elkarrizketa bati esker jakin dugu nola oroitzen zuen desafioa: "Toki Alai tabernan apustua zerratu behar zuten Antonio Larrazak eta Olatzenekok. Baina Olatzenekoa egin zen atzeratu; orduan, senarra zenak esan zuen: 'Ouu, nire andreak horrek hainbeste egingo likek!'"

"Sekulako enbajadan sartu zuen ama!" ekarri du gogora barrez-barrez alabak. "Etxera joan eta esan zion aitak: 'apustua egingo duzu San Pedro egunean'. Eta amak: 'Nik? Baina nola egin duzu nire izenean?'... Gure aita bertsolaria zen baina jokozalea ez; nonbait berotu egin zen. Ordurako Gurutzer aaldatuak ginen eta ez ginen baserriatik bizi. Amak etxeko lanak egiten zituen eta segan tarteka baino ez, auzoei laguntzeko. 37 urte eta bost seme-alaba zituen".

Kontratuan zehazten denez, Antonio Larrazak, ordubeteko epean, Maitxok ebakitakoaren

bikoitza baino gehiago egin behar zuen irabazteko. Bakoi-tzak 50.000 pezeta jokatu zituen. Hilabete eskas zuten entrenatzeko baina txapeldunaren laguntza izan zuen Azeok, Beñardo Irastorza (Irun, Gipuzkoa 1928) segalariarena. "Maitxo auzokoa nuen" oroitu du Irastorzak. "Bere gizon defuntuak hitz egin zidan lehenbizi. Teodoro *Usategi* eta biok jardun ginen emakumeari erakusten".

12.000 ikusle Hernanin

Iritsi zen eguna, 1967ko ekainaren 29a, eta bete-betekoan fortunatu zen; Federación Atlética Guipuzcoana-k jasotako aktak dio: "*El tiempo fue excepcional. La afluencia extraordinaria*". Basarri berak jendearen emanarekin seko harrituta geratu zela aitortu zuen bere kronikan: "*El éxito fue apoteósico. ¿Cuántos espectadores había? ¿Diez mil? ¿Doce mil?*". Arrazoiak,

jakinek, Irastorzak esplikatur: "Exibizio-tan-eta zer edo zer igual bai, baina jokoa jokatzen sekulan ez zen emakumerik ikusi. Denbora haietan pentsatzen zuten emakumea joango zela gonarekin-eta segan jokatzer; hura, berriz, galtza luxe batzuekin atera zen elegante asko, aho bete hortz gelditu ziren".

Katedra hasieratik agurtu zen emakumearen alde; 100 20ri kantatu zuten artekariek. Irastor-

zak argi zuen: "Irabaziko zuela aisa igartzen genion guk. Lehendik nirekin aritzen zen segan Larraz eta gero emakumea entrenatzen hasi ginenean ikusten genuen erdia baino askoz ere gehiago egingo zuela. Ondo egiten zuen segan gero! Emakume balientea zen eta

aguante handikoa; ez zen korrika ariko baina, patxada-patxadan, rapa-ropa, golpe segurua... Gozo. Zerbaitegatik egin zuen gizonak apustua; hark bazekien!".

Larrazak ebakitakoaren pisua zuen gogoan eta, nahita, narraxeago aritu zen. Azeo ere akordatu zen horretaz: "Nere kontrarioa? Ematen zuen patata jorran ari zela eta ez segan. Nahi zuen pisua egin, lurrak eta denak atera. Jakina, nire doblea egiteko latz jo behar zuen". Maitxok 1.869 kilo bildu zituen; Larrazak 2.325.

Belar biltzaile Hondarribiko arraunlariak

Ebakitakoa biltzen Hondarribiko (Gipuzkoa) arraunlari koadrilak lagundu zion Azeori, horregatik jantzi zuten denek elastiko berdea. Bigarren

Agustina Urkidi (Bolibar, Bizkaia, 1966)
"Irabazi eta asto gainean plazari buelta eman nion"

"Aurreneko akordua dut Bolibarren andrazkoen txinga eroatea. Nik hamabost-bat urte nituen eta emakume batek esan zidan 'Agustina, zuk txinga eruten egin behar duzu' eta nik lotsatuta 'bale'. Hamabost untze egin eta plaust laga nituen txingak. Atzetik joandakoek ez zuten hobetu. Aita, pozarren, hurrena Iruzbietara joan behar nuela esaka hasi zen. Han hogeita zortzi plaza egin nituen. Ahizpa ere hasi zen. San Lorentzon (Ermuan) bi mutili irabazitakoak gara gu aurretik jokata.

Asto probatara neba eta biok joaten ginen, ni aurretik. Berrizen, irabazi genuen batean, asto gainera salto egin eta plazari buelta eman nion; gaur ez nuke egingo, ezta...!

Meñakan andrazko proban zortzi emakumek, ahizpa biok eta Lutxanako sei andre sendo, zazpi gizonen kontra irabazi genuen. Mutila soka-tiralaria hartu nuen eta biok batera utzi genuen, igandetan nork nori lagundu erabaki ezinda. Gaur hamar bat kilo gehiago daukat eta ez nuke egingo orduko hirutik bat".

JON ARTANO

apusturako kolorea aldatu zuten, "badaezpada ere", Orion (Gipuzkoa) jokatu zen eta. Lizargarate baserri ondoko zelai bazterrak lur-estali ziren urriaren zortzian. Migel Irazusta *Polipasso* ez zegoen onenean, gainera 1000 kiloko aldea eman zion Azeori.

Gaixorik, sukarra zuela, jokatu zuen Azeok eta hala ere aise irabazi. Oroitzapen tristea geratu zitzaion ordea. Izan ere, Orion ez zuten fundameturik egin sarrera kobratzeko. Beñardok oroitzen du nola "zaintzaileak berandu iritsi eta jendea sartu zen, erdia baino gehiago, batere ordaindu gabe. Gero kexa zen emakumea, apenas ordaindu zioten eta deus askorik". Azeoren hitzetan: "Jaungoikoa! Zortzi mila duro eman zizkidaten lehenengo apustuan eta galdu zuenari hamahiru. Polipasorekin, berriz, sosik ez. Josteko makina erosteko lain atera nuen".

Lourdes Elorza itzaina

Idiei emandako tratua jasateko gai izan ez eta probalekutik behin baino gehiagotan ateratakoa da Lourdes Elortza (Mutriku, Gipuzkoa, 1952). Plazan itzain ibilitako emakume bakarretakoa; Pla-

zan eztenik gabeko akuilua erabiltzen zuen itzain bakarra.

"Nik akuilua eramaten nuen eztenik gabe; eta muturrean ere sekula ez dut jo idia. Eta hori denek kritikatu izan didate. Beste inor ez dut ikusi tipo horretara jokatzen. Beste batek eztenaz gidatu balu idi hark ez zuen egingo nirekin egin zuen beste. Idi hark berez segitzen zidan.

Azalduko dizut nola hasi nintzen. Nire senar zenak basoan egiten zuen lan. Behin oso baso malkarra hartu zuen eta enborrak ateratzeko derrigor idia behar! Erosi zuen idia, Txato izeneko, lan horretarako baina, badakizu zer izaten den, anaia probalaria eta baba pixka bat eman idiari eta 'joño hi, proba bat egingo diagu igual'... Nire botoz ez ziren egingo horiek. Hala ere, bakkrik ezin zuenez, entrenatzen laguntzen nion gizonari. Gizonak proba jokatu eta galdu egin zuen oso tarte txikiagatik. Artean *espektadora* bakarrik nintzen. Gainera kritikan jardun nuen. Inguruetako probalari ezagunenak han ziren eta esan nien:

—Ez dago eskubiderik gizon batzuen gustuagatik idiari tratu txarra ematea.

—Zure gizona han ibili da ba idiaren aurrean...

—Nire gizona gustuz ibili da eta idia derrigortuta.

Bigarren proba irabazi egin zuen senarrak eta tratua itxi zuen idia saltzeko. Nik ez nuen nahi, errezeola nuelako erosle haien eskuetan ez zela idia behar bezala ibiliko. Treta ibili zen idi harekin eta... pena hartzen dut! Jabe berrien aurreneko proba ikusteko adorerik ez nuen izan; bigarren proba jokatzean, egundoko beroa egin zuen batean, idi horrenak egin zuen. Nik ez dakit zer edo zer eman zioten-edo... Hurrena ekarri genuen idia, Apala, oso idi kurioa zen, oso amablea. Hasieran etxean erabiltzen genuen lanerako. Orduan esan zidan nire gizonak: zuk egin behar duzu proba".

Plazara atera zen eguna

Ekainean egingo ditu hogeitaz Elortza aurrenekoz plazara atera zela. "Astebete lehenagotik hasita nintzen tila hartzen. Aizarnazabalen izan zen, gauez, ilun-bistan. Ni idiaren aurretik eta anaia atzetik, harriari helduta. Beti jokatu izan du anaiarekin, oso elkarmaitak gara eta.

Jende pila bildu zen eta denek animatu ninduten. Igual batean batzuk aurpegi lodia nintzela pen-

DANI BLANCO

Lourdes Elortza. Hogeitaz urteko aldea dago bi argazkien artean. Goian, Kalbaixon (Mutriku) guretzat egindako erakustaldian. Behean, Zestoan apustua jokatzen.

JOSE LUIS MONTEBAR

Emakumeak herri kiroletan

tsatuko zuten baina neuri beti errespetuz hitz egin izan didate. Behor baten kontra jokatu genuen, eta gauzak zer diren, gaur nire gizona denak eraman zuen behor hori. Irabazi egin zidan. Eta egundoko pena hartu nuen.

Hala ere ona da lehendabizikoan galtzea, bestela, igual, zarena baino gehiago zarela pentsatu dezakezu; ni ez bainintzen ezer ere, etxekoandre arrunta etxeko lanez gain ganadujatekotan-eta ibiltzen zena; ez nintzen kirolaria, ez nintzen propio prestatzen.

Bigarren aldian irabazi egin nuen. Pixkanaka gustatzen hasi zitzaidan. Egoten nintzen gaizki plazan sartu arte; baina sartzean idiak eta nardaia lotu eta pronto nintzen”.

Guztira hamabost proba jokatu ditu Elortzak; Gipuzkoan; Zestoan, Aian, Mutrikun, Astigarra-gan; eta Bizkaian, Markinan. Desafioak gehienak eta festetarako erakustaldiak batzuk. “Azkena, behorrarekin, 94an-edo”.

Ermuko MariaRosa

Mutrikuko Kalbaixora, bere jaiotetxetik hurbil joan gara Elortzari argazkiak egitera. Aspaldiko partez eraman du idia eta gustura geratu da, auzoko jaietan agian errepikatuko duela esan digu nahiz eta garbi izan salbuespena litzatekeela: “54 urte dauzkat eta nire hezurak ez dira orain plazan ibiltzeko”. Lourdesek itzain ibilitako beste emakume baten aditza baduela esan digu; aspaldi batean izan zela Ermuan. Horren berri jakiteko bertatik bertara dagoen Baldomin baserrira eraman gaitu. Han Madalena Narbaiza topatu dugu orain 79 urte Ermuan sortutako andre kementsua. Itauna egin eta atoa erantzun digu: “Ezagutu nuen bai, bera Urko-Goikoa zen eta ni Urko-Behekoa. Emakume handia, indartsua eta balientea zen. Izena zuen MariaRosa. Bi-hiru proba seguru jokatu zituela; noiz eta zeinen kontra, baina, ezin dizut deklaratu. Ez dakit eta”.

Ziriako Ortiz de Zaratek, herri kiroletako esatari beterranoak, badaki zerbait gehiago, bere begiez ikusi zuen eta emakume hura: “Amona hori gerra aurrean hil zen eta neuk ezagutu nuen bete-betean umea nintzela. Akordatzen naiz emakumea zela proban-

eta atentzioa deitu zuela, denak harrituta... Plazan behin ikusi nuen. Orduko hartan berba-txarra ibili zuen jendeak: ‘Horrek andre horrek koskabiloak zeuzkak, hori emea barik arraduk’... Gu umeak ginenean maldizioa esatea bekatu handia zen eta horrexegatik gogoan hartzen genituen berba horiek...”.

Urtaingo Anttoni, Joxemanuelen arreba

Anttoni Ibar 15 urte ingururekin hasi omen zen harriari serio samar heltzen. “Ahizpa ere ederki gorritzen zen ahaleginean, baina ezin. Ohitura nuen amak egur bila bidaltzen ninduenen aita zenaren zilindro zaharra (zortzi arroakoa) jasotzeko. Altxaldi bat edo bi derrigor, bestela ez nintzen gustura geratzen. Izterrak-eta dena mailatuta ibiltzen nituen eta segituan antz ematen zidan amak; ‘orain ere ibili haiz harri-jasotzen! Hortxe haixetuko haiz!’ izaten zen haren errieta.

Anaiek esaten zidaten pixka bat entrenatu eta jendaurrean ateratzeko; nik beti ezetz: ‘Alperrik ari zarete, ni ez nauk inora joango plazara!’. Panpi Ladutxeren aita asko ibiltzen zen garai hartan Zestoan, lagunak zituen-eta. Trinketea harria jaso nezan nahi zuen. Ezetz esan nionean *lanزامiento de jabalina* probatu behar nuela. Aldee!”.

Bi emakume aurrez aurre, 1968an?

“Hemezortzi urte nituela etorri zen abisua Pilar Atxegarekin jokatu behar nuela —jarraitu du Ibarrek—. Bera neska bikaina zen, Atxega Orioko harri-jasotzailearen iloba. Gerora nire koinata egin zen. Nik ez dakit Pilarrek osabaren biltegian noiz edo noiz harriaren bat jaso ote zuen-edo... Pentsatzen dut bere osabak ez zuela apusturik jokatu ezer ere jakin gabe. Bi emakumeren lehiatik sarrera ederra sumatuta anaia Manuelekin hitz egin zuten. Han jardun zitzaidan gero: ‘Anttoni, jokatu egin behar dion. Irabaziko dion; hura haundia dun, baina makala’... Ez nuen plazara azaldu nahi eta ez genuen jokatu”.

Amak berekin zuen jarreraren antzekoa hartu du Ibarrek bere alabekin harriaren jiran ikusi izan dituenen: “Alabek harri-jasotzen egin nahi dutela esango balidate ez litzaidake gaizki irudituko baina... gustatu ere ez. Ez dakit ba nik harri-jasotzea emakumeentzako modukoa ote den.

Joxepi Elola (Tolosa, Gipuzkoa, 1950) “Aurreneko plaza? niri sartu labana egun hartan eta ez nukeen odolik emango!”

JON ARTANO

“Senarra txingalaria zenez jaiero lehiaketa zen herrira joaten ginen egun pasa. Behin esan zuten emakumerik balitz beraientzat ere bazela saria. Senarrak esan zidan, ‘atera zaitez, zuk daukazun indarrarekin egingo duzu!’ Egoskorrean ni: ‘ez ezazula hitzik ateral!’ Sekula txingarik eskuan hartu gabe nengoen baina, ni konturatu gabe, apuntatu egin ninduten. Nire izena esan zutenean... Hara, garbi esango dizut: niri sartu labana egun hartan eta ez nukeen odolik emango! Pentsa, marka nabarmena jarria zuten buelta hartzeko lekuan baina txingak hartuta abiatu nintzenean jota pasa egin nuen aurrera!, eta denak oihuka. Despiste eta guzti irabazi egin nuen. Hori bai, hainbesteko estuasuna pasa nuen ez zaidala gogoratzen ez zein herritan zen ez zenbat plaza egin nituen.

Lauzpabost urtean aritu nintzen. Plazara arrimatu ahala urdailean nerbioak jartzen zitzaizkidan ordea, ez nintzen pertsona... plazak asko jaten du pertsona. Txinga eramatea bortitza da bizkarrarentzat, gerriarentzat, belaunentzat. Behin senarrari esan nion: hortik txaloea eta mina hartzeko arriskua besterik ez dago; utzi eta ikusle bezala jarriko gara. Gero etsi zuen baina aurrenetik pena izugarria izan zuen.

Orain semearekin gabiltza herriz herri, aizkolaria da eta”.

Urtain, el rey de la selva... o así Manuel Summers, 1969

Gona estua jantzita altxatzen zuen harria Anttonik. "Nik txalekoa probatu nuena lehenbizikoa anaiak (Urtain boxeolaria) sorpresan harrapatuta izan zen. Pelikula egin behar zutela eta Arroagoian ibili eta gero etxera etorri ziren anaiak harri-jasotzen filmatzeko. Eta Joxemanuelek esan zidan: 'Anttoni, etorri hadi derrepente harria jasotzera!' Eta ni barrura ezkutatatu nintzen. 'Baietz ba Anttoni, hirurok egingo dinagu'; nik ezetz eta ezetz. Azkenean eskutik helduta atera ninduen; bost-sei aldiz jasoarazi zidaten. Ni zeharo motza naiz horrelakoetarako. Negar saioa egin nuen atarira irten aurretik".

Nik harria betidanik ezagutu dut etxean eta zer egingo nuen ba? Probatu. Nirea ezta kolpetik bururatu eta entrenatzera joatea bezala".

Irulegiren umetako ipuina

Anttoni Ibarrek senarra ere harri-jasotzailea du, Juan Jose Lizarralde *Irulegi* errezildarra. "Karga jasotzen apustua egin zuen eta gure anaiek prestatu zezaten etorri zen etxera, eta horrelaxe ezagutu nuen". Irulegik esan digu umetan emakume indartsu baten istorioa kontatzen ziela amak.

Errezilgo Joakina Amenabarrek argitu digu Irulegiren oroitzapen lausoa. "Nire koinata zen hori, Manuela Artzallus Arruti. Sasoirik onena zuen harria altxa zuenean, 30en bat urte. Bizi

balitz 95-bat urte izango lituzke. Nik badakit, ezagutzen nuen noski eta, indarra bazuela. Emakume asko ez dira hark bezala otarrakada arbi bizkarrera airoso jasotzeko gai. Gertatu zen nire koinatu Saturninok harri-jasotzen jokatu zuela. Eta erabilitako harria gurean geratu zen; eskuzulo gabekoa zilindroa, lehengo molde zaharrekoa, zortzi arroakoa. Tarteka mutilak etortzen ziren froga egitera eta haietako batean Manuelak atarian edo ezkaratzean harria heldu eta jaso egin zuen. Ez zen kontu hori urrutira zabalduko".

Izan ere, emakume hauetan inork ez du aparteko zerbait egin izanaren ustea. Historiak ez ditu aintzat hartu. Guk batzuen bizipenak bildu ditugu hemen; denak ez, galdezka hasi eta topatu ditugunak baino ez. ■

jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneako kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2007ko prezioak
130€ Hego Euskal Herrian
160€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:
Helbidea: Posta kodea: Herria:
Herrialdea: Jaioteguna:
N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:
Titularra: N.A./I.F.K.:
Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
Data: Sinadura:

aukeratu gure ongi etorri oparia

☐ "Garxot" komikia ☐ "Lauburua" mahai-jolasa ☐ "Txoriak txori" lamina ☐ %25eko beherapena ikasle bazara*

ARGIA Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Jose Anjel Lopetegi

«*Manga oso merke da erotzeko eta ahoko zulotik sartzen digute*»

Lope du izen artistikoa. Marrazkilari zaildua da. Haren lana, berriz, nortasun handikoa. 44 urte eta ilustrazioaren heteranoa da gurean. Ezaguna da, oso, haren pertsonaia, Kipe, hogeita hamar urtean *Ipurbeltzen* orrialdeetan iraun duena. Belaunaldi berriek, aldiz, *Pirata* dute ezagunago. Ezagunak haren pertsonaien formak: Flannery eta bere astakiloak, edo telebistako Txirrita eta Lazkao Txiki. Ezagunak bere lanak, ezezaguna bera. Izan ere, zeinek jartzen dio arreta tamainako lan ederren egilearen izenari?

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Berrogeita lau urte dituzu. Sasoi betean eta, aitzitik, iraganaz jardun dezazu nahi dut, hasieran bederen...

Oso txikitan hasi nintzen marrazten. Hiru-lau urte nituela. *Mortadelo*, *Capitán Trueno* eta bestelako zenbait komiki irakurtzeko ohitura nuen. Lagunen artean ere makina bat komiki kanbiatzen genizkion batak besteari. Komiki mordoa irakurri genuela esan nahi dut. Gero, komikiak kopiatzen ikusten dut neure burua. Komikia nire parean jarri, bloka hartu, eta kopiatzen hasi. Hurrena, kopiatzen ez ezik istorioak asmatzen hasi nintzen. Hasieran komikietako pertsonaiak baliatzen nituen. Ondoren, neureak sortu nituen, eta eguneroko istorioak kontatzen nituen komiki bidez. Lagunei erakutsi eta barre egiten genuen. Haurren mundua zen. Sei-zazpi urterekin, berriz, egindako komiki orriak margotu eta grapatu edo josi egiten nituela akordatzen naiz.

Hortxe zure lehenengo albumak!

Album txikiak, motel! Hiru-lau orri besterik ez, eskolako lagunen artean ikusteko.

Gaztetxo zinenean, Erreterriako institutuan zaitugu, bertako aldizkarian parte hartzen.

Hamabost urte eta, hura beste gauza bat zen. Beste mentalitate bat genuen. *Mortadelo* utzi eta *Papus*, *Por favor*, *El Jueves* eta horiek irakurtzen genituen, eta antzeko zerbait egin nahi genuen guk ere. Aldizkariak *Ikuslaria* zuen izena, baina "Ikus" esaten genion, eta marrazkiak, artikulua, elkarriketak, txistek eta gainerakoak egiten genituen. Maskota, berriz,

hontza bat genuen. Sei, zazpi, zortzi bat lagun ginen aldizkari hartan. Kurtsoan hiruzpalau ale publikatzen genituen. Oso ondo pasatzen genuen. Iluntze pare batean egiten genuen errebista. Artikuluak makinaz jotzen genituen; marrazkiak eskuz, jakina. Aldizkaria egin eta Bilbora bidaltzen genuen, fotokopiak egitera. Handik bueltan ekartzen ziguten, grapatu eta institutuan saltzen genituen. Tirada guztia saltzen genuen. Berrehun bat ale edo.

Gaur egungo komiki asko baino gehiago.

Agian bai.

Zer izan da koadrila alegera hartaz?

Neuk bakarrik segitu dut marrazki munduan.

Nortasun agiria

Jose Anjel Lopetegui Brit, *Lope* (Lezo, 1962). Brit zen txikit. "XV. edo XVI. mendean galeoi bat hondoratu omen zen Orioko kostaldean. Bakarra irten omen zen bizirik, Brit bat, irlandarra. Anjel Lertxundik ere Brit du laugarren deitura". Joxan izan zen lagunartean. Institutuan, Lope. "Berasategi *Berasa* izan zen bezala". Kate handia osatzen dute Loperen marrazkiek, gurean ez ezik, baita erbestean ere: *Ipurbeltzeko Gorka*, *Kipe*, *Bai Noski!*... Planeta Agostinrentzat Cels Piñolen gidoiekin egindako *Fanhunter Animated Series* komikia. Arriortua pertsonaia, Antton Dueoren gidoiekin *El Jueves* astekariarentzat. Txirri, Mirri eta Txiribitonen komikiak Joxean Muñozen gidoiekin. Eta *Gabai*, eta *Pirata*ren albumak... Eta animazio munduko lanak: *Kalabaza tripontzia*, *Flannery eta bere astakiloak*, *Txirrita*, *Lazkao Txiki*, *Ahmed*. *Alhambra*ko *Printzea*, *Alhambra*ko *giltza*, *Karramarro uhartea* (Espainiako Goya saria). Eta Mamuak ikuskaria. Eta... Aurten, Donostiako Fantasiako eta Beldurrezko Zinemaren astean, beraren lanak erakutsiko dituzte, Rakel Alzaterenekin batera.

Handik lasterrera, erabakia hartu zenuen: marrazkilaria izango zinen!

Erabakia... Zazpi-zortzi bat urte nituenetik hartua neukan erabaki hori. Nik ez nuen dudarik: marrazkilaria izan nahi nuen. Marrazkilaria baino gehiago, komikigilea. Oso txikitatik nekien hori. Aitak esaten zidan, zaletasuna nuen, delineaizaile edo arkitekto ikasteko. Nik, berriz, komikigile izan nahi nuen, ez besterik.

Aitaren erantzuna?

Segitzeko bide hartatik, baina ikasketak ez uzteko. Zergatik ez dakidala, nire adinari zegokiona baino urte bat aurrerago ari nintzen institutuan. Kaskoan sartuta neukan komikigile izan nahi nuela. Aitarekin hitz egin eta urtebete hartzeko esan zidan. "Ea zer lortzen duzun. Ezer lortzen ez baduzu, segi ikasketekin. Azken finean, marrazten ere segi dezakezu, hobbytzat".

Garaisu horretan, *Ipurbeltz* argitaratzen hasi zen Erein argitaletxea.

1977an hasi ziren *Ipurbeltz* argitaratzen. Ni 78an Ereinera joan nintzen. Han ziren Julen Lizundia eta Olatz Soraluze. Nire marrazki batzuk erakutsi eta Julenek esan zuena: "Ez dago gaizki. Pare bat marrazki sartuko ditugu aldizkarian". Hura izugarria izan zen niretzat. Nire lanak kioskoan ikustea! 2.000 pezeta ordainduko zidatela orrialde bakoitza agindu zidan Julenek. Niretzat, hilean lau mila pezeta gauza handia zen. Nire gastuetarako lain baneukan, behintzat! Horrela hasi nintzen.

Ez dakit zein izan zen zure lehenengo pertsonaia. Kiperen aurrekorik ez dakit izan zenik.

Bai. Gorka, mutiko bat eta Pinpoil eta amona Kurrixka, Pako Sagarzazuren gidoiekin. Baina segituan hasi nintzen Kiperekin. Hogeita hamar urte inguru egin ditut horrekin. Lapurra aukeratu nuen, baina ez dakit oso ondo zergatik. Beharbada Bruguera argitaletxeko komikietako pertsonaiak horrelakoak zirelako. Lapurra, iturgina... Zerbait behar du.

Gabai

"Oso lan sendoa izan zen *Gabai*, oso dokumentatua.

Gidoiak Rafa Castellanak egin zituen. Nik uste gauza asko, gehiegi, zegoela komiki haietan, gaur egun ikusita. Berez, umeentzakoa zen, baina umeek ez ulertzeko moduko produktua gertatu zen azkenean.

Marrazki aldetik ere, berdin esango nuke. Bineta asko ziren, eta bineta bakoitzean ere, marrazki asko. Oso kargatua zegoen dena. Pertsonaia asko, dekoratu asko... Irakurtzen hasi eta atzeraka eragiten zuen. Ni egileetakoa izan nintzen, bai. Varela, Sestelo, Landa, Nazabal eta laurok izan ginen marrazkilaririk. Hurrena, baita Gaston eta besteren bat ere. Esan dudana, oso lan trinkoa izan zen, irakurgaitza, nik uste".

Hogeitaka urte egin zituen Kipek, ezkutatu aurretik. Nekatu egin nintzen. Urte pare bat ibili nintzen, uztekotan. Azkenean, ez nekien zer egin, istorio berbera errepikatzen hasita nengoen. "Utzi egingo dut. Badakit bost urtera berriz hartuko dudala!". Izan ere, batzuetan horixe egiten dut. Hasi, utzi, berriz hartu, utzi...

Bai Noski!

Horrek hartu zion txanda Kiperi. Bai Noskik, alegia. *Tío vivo* izeneko Espainiako komikian, edo *Pulgarcito*... bazen pertsonaia, "Ángel sí señor" izeneko. Eta horixe esaten zuen beti: "¡Sí señor!" (Bai jauna!). Nik gauza bera egin nahi izan nuen. Horratx Bai Noski!

Bai, noski. Eta nola heldu ohi da estiloa?

Pixka bat denetatik kopiatuz. Batetik, eskua kopiatuko duzu. Bestetik, adierazpidea. Hirugarrenetik, dekoratua. Azkenean, estiloa entsalada bat da, hortik sortzen da norberaren estiloa. Dena dela, autore batzuk oso maiteak nituen. Bat, batez ere, belgikar bat, Franquin. Hura niretzat zen...

Jainkoa.

Horixe, Jainkoa! Hain Jainkoa ere, hogeitaka urte nituela Belgikara joan nintzen, bera ezagutzea. Ez nuen lortu. Beste zenbait marrazkilaria ezagutu nituen, *Spiro* aldizkariakoak, baina Franquin ez. Ordurako ingesatuta zegoen, depresioak jota eta nahiko gaizki. Ez nuen ezagutzea lortu, harekin hitz egitea, baina haren marrazki orijinalak bai, ikusi nituen. Eta, sine-tsi gero!, oraindik, Franquin erreferentea da Europan. Dudarik gabe. Hara, Europan, Franquin eta Herge dira erreferenteak. Bai garai hartan eta bai gaur egun ere.

Zer zuen, bada, Franquinek?

Lehenengo, marrazkia. Izan ere, komikia begietatik sartzen da. Lehenengo, irudia da; gero, gidoia. Nire ustez, Franquin zen marrazkilaririk onena. Edozein gauza marrazteko erraztasuna zuen. Baita gidoi onak egiteko ere.

Zer du Jose Anjel Lopetegi *Lopek*?

Ez dakit bada... Diotenez, marrazki aldetik karakterra omen du nire lanak. Oso marrazki pertsonala omen da. Batzuen iritziz, nire estiloa oso latza da. Horixe esaten didate, behintzat. Gidoi aldetik, berriz, ez dakit zer daukaten nire komikiek. Ni istorio bat kontatzen hasten naiz, kontatzen segitu, eta kito: ez dut jakiten non bukatuko dudana.

Zure marrazteko era modernoa dela diote.

Bai, hala diote. Baliteke. Nik ez dut uste modernoa denik, baina tira.

Hogeita hamar urte inguru egin zenituen Kiperekin. Sekula ez duzu haren albumik argitaratu. Askoz denbora gutxiagoan, Pirata pertsonaiaren hiru album dituzu kalean...

Bai, oso arraroa da hori. Albumak saltzeko, dirua irabazteko, edo gastuak enpasteko, bi mila aletik gora saldu behar dituzu, eta hori hemen ez da saltzen. *Mortadelo* batek bai, salduko ditu, eta *Asterix* batek ere bai. Hori, hamar mila ale, igual. Baina gainerakoan, horrelako salmentarik ez du hemengo produktu batek. Esango dizut: hemen albumak ez dira saltzen. Bertakokak, behintzat, hemen egindako produktuak, oso gutxi. Zer saltzen den? Japoniar komikia, hau da, manga. Hori, eta super heroiak. Spiderman eta beste. Planeta argitaletxeak, adibidez, Spidermanen eskubideak erosi eta bost mila ale salduko ditu Espainian. Frantzian, gutxien saltzen den komikiak hogeita hamar mila ale ere salduko ditu. Beste mundu bat da.

Kontsumitzeko ohiturarik ez dugu.

Ez dugu. Komikiari dagokionez, Frantzia da Meka.

Denbora asko ez dela Euskal Herriko komikigileei buruzko erakusketa izan da Gasteizen: "30x30. Gure komikiaren tamaina (1976-2006)". Hainbat dira sortzaileak...

Marrazkilariak bai, asko dira, baina hortik bizi direnak oso gutxi. Oso gutxi. Komikitik bizitzea nekeza da, oso zaila.

Zu bizi zara.

Komikia, ilustrazioa, marrazki bizidunak... Denetarik eginez, eta hortxe-hortxe. Oraintxe garai hobeak, oraintxe latzagoak. Oso zaila da.

Marrazki bizidunetan ere jarduna zara. Ez zara animazio mundura iritsi berria...

Juanba Berasategik deitu zidanean hasi nintzen, *Kalabaza tripontzia* egiteko, 1982an. *Ipurbeltz*en ikusi zituen nire marrazkiak. Eta deitu.

1982an, zuk hogeita hamar urte besterik ez zenituen.

Juanba Pasai Donibanekoa da eta ni Lezokoa, beraz, lan egiteko, taldea osatzeko askoz errazago zen bata bestearengandik hurrean bizitzea. Juanba ez ezik, Luis Goia eta Koldo Izagirre zeuden taldean. Jaizkibel produkzio

Garmountain

"Akordatzan naiz behin afaltzera joan ginela Jaizkibelekoak, sagardotegira. Hantxe ari ginen, tente, eta baten batek esan zuen, 'orain amerikarren batek ikusiko bagintu, hemen, tente, jaten!'. Hortik hasi ginen, txantxetan: amerikarra, euskal jatorria... Juanba, Koldo, Varela... ginen han, eta handik sortu zen Walter Garmountain. Varela eta biok pertsonaia hura egiten hasi ginen ARGIAren TXT komiki gehigarrian. Komikia desagertu zenean, baita gure pertsonaia ere. Handik urte batzuetara berriz ikusi nuen, eta lantzeko asmoa hartu nuen: landu, garatu, koloreztatu eta ARGIAra bidali nuen. Hasieran, baietz, argitaratuko zutela. Gero, ez zutela aurrekonturik. Azkenean, hamahiru bat atal argitaratu zituzten. Eta kito... Garmountain, telesail bat egiteko moduko pertsonaia dela uste dut. Ez marrazki bizidunetako, pertsonaia errealekin egitekoa baizik".

etxean. Gainera, Jon Etxebeste, beste marrazkilari bat, soldadutzan zegoena; Espinosa, dekoratuak egiten zituen, eta ni neu. Nire atzetik, eta nire bitartez, *Ipurbeltz*eko Pedro Sestelo eta Carlos Varela ere taldean sartu ziren. Horiexek ginen taldean.

Salto galanta, komiki egitetik animazio egitera...

Bai, handia. Diru aldetik ere bai. Soldata geneukan! Hiru urte egon ginen *Kalabaza tripontzia* egiten. Gero, beste proiektu bat egin genuen: *Balearenak*. Ondoren, *Gabai* egin nuen beste zenbait lagunekin; bost urte eman genituen *Gabai* egiten. Nik zera esan ohi dut, marrazki bizidunetan egin nuela eskua, landu. Han ikasi nuen marrazten. Gauza bat da bineta bat egitea, han edozein pertsonaia sartu eta aurrera. Marrazki bizidunetan berriz, pertsonaiari buelta guztiak eman behar dizkiozu, goitik eta behetik begiratzen diozu, anatomia ezagutzen hasten zara. Horrela egiten duzu eskua. Marrazten ikasteko ariketa paregabea da marrazki bizidunak egitea.

Urteak dira Juanba Berasategi elkarrizketatzera joan nintzela. *Ahmed, Alhambra Printzea* film ederra zen aitzakia. Han zinen zu, lanean...

Bai, film horretan lan egin nuen eta baita Ahmeden bigarren lanean ere, *Alhambra gitarra*-n. Haietan animazio lana egin nuen. Oso lan mekanikoa. Hasieran ondo, baina gero nekagarria da zeharo, eta guztiz inpersonala.

Ondorioa, aldiz, ikusgarria.

Bai. Baina hori ez da, besterik gabe, marrazkilariaren meritua. Hor dira margolaria, kamera... Gauza asko. Dena dela, nik nahiago dut komikia. Nireago da, pertsonalago. Gidoia, marrazkia, kolorea... nirea da hasi eta buka.

Filmen "story board"-a (filmeko eszenak iruditan deskribatzea) ere egin izan duzu.

Luzemetraian story board-a da oinarria. Edozein film egiten hasi behar eta amerikarrek lehenengo-lehenengo story boarda egiten dute. Batez ere akziozko eszenak egin behar direnean. Nire ustez, hor dago filmaren bihotza. Efektu bereziak eta beste, gehigarriak dira. Nik Juanba eta Koldo Izagirrekin ikasi nuen horretan. Gogoratzen naiz lehenengo story boarda Koldo Izagiri-

● Jose Anjel Lopetegi

rrerekin egin nuela. Telesail bat izan zen, 85ean ETBn emititu zutena: *Flannery eta bere astakiloak*. Zer gauza polit, *Flannery!* Bernardo Atxagaren gidoia...

Juan Carlos Perezen musika...

Pertsonaien diseinua neuk egin nuen. Story boardak, Carlos Varela eta bion artean. Koldo Izagirre Jaizkibelgo zuzendaritzan zegoen. Produktore lanetan, Luis Goia genuen. Gogoan dut nola ibiltzen ginen Carlos Varela, Koldo eta hirurok. Koldok azaltzen zizkigun nozioak, plano bat hemen, kontraplano bat han...

Oso proiektu on eta sendotan hartu duzu parte, baina arloan lan egiten ez dutenentzat oraindik ezezaguna da Jose Anjel Lopetegi. Onenean, Kipe eta Pirata ezagutuko ditu zaleak, baina ez joan deneko hogeita hamar urtean egin duzun lan interesgarri eta kalitateko hori.

Normala ere bada. Film baten atzean hainbat langile dago. Kredituak hainbat dira. Jendeak ez du ikusten "Story boarda: Jose Anjel Lopetegi". Hasteko, jendea ez da kredituak irakurtzen gertatzen. Martxa egiten du. Ez du ikusten zeinek egin duen story boarda edo dekoratuak edo dena delakoa. Marrakzi bizidunetan, zuzendaria nabarmentzen da. Beharbada, onenean, gidoilaria, musikaria... Baina zuzendaria, batez ere. Komikia dela eta, berriz, esan dizut: hemen ez dago girorik. Oso komiki giro txikia dago Euskal Herrian. Hemen, *Ipurbeltz* eta *Xabiroi* ditugu. *Ipurbeltz*, hilero ateratzen da. *Xabiroi*, lau hilabetetik behin. Baina jendea ez zaizkio aldizkariok interesatzen. Hori ikusten dut etxean. Horixe da nire semearen kasua. Garai batean, aldiz, bai: *Asterix*, *Mortadelo y Filemón*... Gaur egun, galdu egin da aldizkariak etxean jasotzeko ohitura. Edo ez da behin ere izan. Kioskoetan, aldiz, ez da komikirik ikusten. Espainiako Estatuan bazen aldizkari bat, gazteentzako, oso ona. *Mister K* zuen izena eta *El Jueves* ateratzen zuen. Hor ere argitaratzen nuen lanik. Hamar mila ale inguru saltzen omen zituzten; bada, itxi egin zuten. Aldizkariak ehun orri zituen, eta luxuzko kolaboratzaileak. *Spirou*-ren antzeko aldizkaria zen, hobe ere bazela esango nuke, eta argitaratzeari utzi! Hamar mila ale argitaratzen zituela! *El Jueves*-en antzekoa, baina neska-mutikoentzako. Hiru urte, eta itxi! Hori da hemen dugun panorama.

Animazio film luzea duzu eskuartean, eta gaitz erdi...

Bai. Juanbarekin naiz berriz ere. Izan ere, Juanbarekin dudana harremana Kiperekin dudanaren antzekoa da. Hartu, utzi, atzera hartu... Luze-metraia prestatzen ari gara: *Barriola*, *San Adriango azteria*. Koldoren gidoiarekin. Urte eta erdiko lana badugu hor. Eta baliteke Txirri, Mirri eta Txiribitonekin ere beste telesail bat egitea.

AZKEN HITZA

Luis Goia

"Luis Goia? Buf!... Oso harreman estua izan nuen Luis Goiarekin. Berarekin hasi nintzen marrazki bizidunetan. Biak ginen Lezokoak. Tornulari edo zen. Juanbak lanerako hots egin zionean, lanbidea utzi eta marrazki bizidunetan hasi zen. Baina, haren lehenengo lanak mahai bat egitea, kristalak jartzea eta horrelakoak izan ziren: zurgintza. Gero, produkzio lanetara igaro zen. Goiak 55 urte zituen hil zenean. Munduan hobekien aprobetxatutako berrogeita hamabost urteak izango ziren. Oso animatua zen, baikorra, bitala, oso eskuzabala eta hori bai, beti umoretsu... Energia handia zuen, guztiei kutsatzen ziena. Luis Goia, zinema munduan erreferente bat! *Kalabaza Tripontzia*, *Flannery*, *Ke arteko egunak*, Koldo Izagirrerekin. Bere kontura ere dozena erdi film egin zuen. Eta beti oso animoso. Oso laguna. Oso lagun handia".

Pirata

"Nire semea da, Gorka, zortzi urte zituenean. Nire bizipenak ere tartekatzen ditut, jakina, baina Pirataren istorio batzuk Gorkaren hitzen transkripzio hutsa dira, ehuneko ehunean. *Pirata* egiten hasi nintzenean banekien zer egin nahi nuen. Bartzelonara jo nuen lehenengo, Norma argitaletxearen *Dibus* aldizkaria, marrazten ikasteko artikuluak eta bestelakoak argitaratzen dituen. Haiak oso konforme. 'Oso ondo, oso modernoa'. Urtebetez jardun nuen han. Gero, utzi egin nuen beste aldi batez, Saure-ri bidali nion arte. Eta hark albuma argitaratu. *Pirataren* hiru album ditu argitaratuak".

Txirri, Mirri eta Txiribiton... Shin Chani atsedean emango diote. Eta gurasooi ere bai!

Dena da manga! Besterik ez balego bezala! Manga oso merke da erosteko eta ahoko zulotik sartzen digute. *Shin Chan* gustatzen zait, baina, oraintxe, ez daukat batere marrazki bizidunik ikusteko gogorik. Nazkatuta bukatu nuen Gorka umea zela ikusitako pilarekin. Ez dakit zenbat marrazki bizidun ikusi nituen, hura matraka! *Pokemon* eta. A ze ergelkeriak! Ulertu ere ez nuen egiten. Nazka-nazka eginda bukatu nuen sasoi batean. Orain, berriz hasi naiz ikusten.

Simpsondarrak eta.

Jeniala da hori. Hala ere, ez dakit nola duen hainbesteko arrakasta. Berez, ez da umeentzat, helduentzat baizik. Sekulako taldea du lanean, eta aurrekontu ikaragarria! Hemen ezinezkoa da horrelakorik egitea.

Aizu, eta ez al da kontraesana Juanba Berasategik Abadia saria jasotzea, bizkarrean zapladak eta, "hi bai ona!", baina egin nahi duen lana egin ezinik.

Ez da gezurra. Bi urte eman ditu lana ezin inguratuta. Oraingo lan luzea, *Barriola*, egingo du urte eta erdian eta, bitartean, ate joka jardungo du batean eta bestean proiektuak erakusten, ea!

44 urte besterik ez dituzu, eta a zer curriculum. Zer zenuke gutizia?

Nahiko nekatuta nago marrazkiak egiten. Txikitik hasi nintzen, hobby zen garaian, baina orain besterik da... Nire asmoa *Pirata*rekin segitzea da, nire lana da eta pertsonala. Ea zorte pixka bat dudana eta Saurek nire lanaren eskubideak Europan saltzen dituen, hainbat lekutan interesaturik daude eta. Gainerakoan, ea Saurek *Pirata* beraren laugarren albuma ateratzeko kementa duen, eta hortik atzera, askoz gehiagorik ez.

Eta Garmountain, pertsonaia errealekin.

Bai, egin dezatela —nahi badute, jakina—, baina ni tartean sartu gabe. Lan gehiago ez, faborez. Nahikoa dut. Lotoa irabazi eta bizi egin nahiko nuke. ■

Erabaki al duzu non jarraitu zure ikasketak?

Etorri eta ezagutu MONDRAGON UNIBERTSITATEA bertatik, ATE IREKIEN SAIOETAN

</

Aspaldiko ametsa betez, erretiroan ikasle

Erlojurik gabeko denboraldia da erretiroa. Ikasketei ekiteko parada ezin hobe, lan mundutik erretiratu diren batzuentzat. Bizitzea ikastea bada, ez da inoiz berandu.

Denbora librea ikasten igaro nahi duenarentzat hona hemen bi aukera: herrietako esperientzia eskolak eta unibertsitateko Esperientzia Gelak.

2006-2007ko Goierriko Esperientzia Eskolako ikasleak.

SAIOA LABAKA

BADIRA BOST URTE Gipuzkoan Goierri Urola Garaiko Esperientzia Eskola abian jarri zutela. Berau izan dugu herri ugaritan ireki dituzten mota honetako ikastetxeen eredu. 50 urtetik gorako lagunei zuzenduta dago eta parte hartzeko ez da titulurik behar. Aski dira jakin-mina, ikasteko gogoa eta norberaren esperientziak gelakideekin partekatzeko nahia izatea. Goierri eta Urola Garaiko adineko pertsonen gizartean positiboki eragin ahal izateko baliabideak eskaintzen zaizkie eta baita kultura eta ezagutza maila hobetzeko parada ere. Guztira 110 ikasle pasatu dira Esperientzia Eskolatik, eta aurtun, 2006-2007 ikasturtean, 16 pertsona ari dira ikasten bertan.

Esperientzia Eskolako ikasturteak urritik ekainera bitarteko iraupena du eta eskolak

Proiektu interesgarriak atera izan
dira Esperientzia Eskolako
lantaldeetatik. Esaterako, ikasleek
sortutako *Goierri, 9 ibilbide*
Ordiziatik liburuxka

Ordiziako Mallutz industrialdean izaten dira astearte, asteazken eta ostegun goizetan. Esperientzia Eskola honetako ikasleek ez dute azterketarik gainditu beharrik; izan ere, gizartea hobeto ulertzen lagunduko dieten ezagutza eta giltzarriak eskaintzea da helburu nagusia.

Ikasturtean hiru gai multzo nagusi lantzen dituzte: oinarritzko multzoa, multzo espezifikoak eta ikasturte bukaerako proiektua. Hainbat ekintza osagarri ere egiten dituzte: hitzaldiak, mintegiak, ibilaldiak, bisita kulturalak... Oinarritzko multzoan adineko pertsonen lotura zuzena duten gaiak lantzen dituzte: osasun fisiko eta mentala zaindu eta hobetzeko ikasgaiak, adineko pertsonen eskubideen ingurukoak, gizarte harremanak eta komunikaziorako trebetasunak, sexualitatea... Bestalde, Giza

Hirugarren adinekoak unibertsitatean

Aurten, 2006-2007 ikasturtean, guztira 734 pertsona matrikulatu dira Euskal Herriko Unibertsitateko Esperientzia Geletan: Gipuzkoan 164, Araban 204 eta Bizkaian 366. Adineko pertsonen zuzendutako hezkuntza ekimen honetan ofizialki bi titulu eskaintzen dituzte. Batetik, Giza Zientzietako Unibertsitate titulua: titulu hori lau ikasturte gairatu eta gero lor daiteke. Bestetik, Helduentzako Unibertsitate Ikastaroak daude, bi ikasturteko iraupena dute eta ikastaro hauetan parte hartzeko ezinbestekoa da Giza Zientzietako unibertsitate titulua izatea. Esperientzia Gelen ikasturtea urrian hasi eta ekainaren erdialdean amaitzen da.

Egitasmo honen parte-hartzaileak 55 urtez gorako herritarrak dira. Oro har, erretiratuak, alde aurretik erretiratuak eta etxeko lanak egiten dituztenak izan ohi dira. Esaterako, administrariak, itsasoko kapitainak, jostunak, ile-apaintzaileak, ingeniariak, fabriketako langileak... topatu ditugu Edurne Etxebarria Euskal Filologiako irakaslearen eskolatan. Esperientzia Geletara etortzeko aipatu diz-

kiguten arrazoiak nagusiki hauek dira: trebakuntza intelektuala osatzeko nahia eta aspaldiko ametsa betetzeko: ikastea. Esperientzia Geletan sartu ahal izateko, ez da beharrezkoa inolako titulurik edo aurretiazko baldintza akademikorik edukitzea. Goierriko Esperientzia Eskolan bezala, bizipen berriak izateko gogoia aski da Gela hauetan parte hartzeko. "Oso motibatuta daude ikasleak, galdera asko egiten dituzte eskolan eta adi-adi egoten dira irakaslearen azalpenak entzuten. Benetan eskertzekoa da halako ikasleak edukitzea", adierazi du Etxebarriak.

Bestalde, 2001. urtean, Esperientzia Geletako ikasleek eta ikasle ohien artean eskolatan landutako jardueren bultzada emateko ACAEX-EGIKE elkarteak eratu zuten, EHUK eskaintzen dituen titulazioak amaitzean ikasleek artean sor daitezkeen hutsune akademikoak betetzeko xedearekin. Hau da, eskolatan eskuratutako trebakuntza aberastu jarraitzeko aukera dute ikasleek. Elkarteak hitzaldiak, kultura irteerak eta mintegiak ere antolatzen ditu. Egun, 250 bazkide inguru ditu.

Zientzietako ikasgaiak ere jorratzen dituzte: Soziologia, Filosofia, Literatura, Zuzenbidea, Oinarriko Ekonomia, Zientzia eta Teknologia, Euskal Arteak, Goierri-Urola Garaiko Historia eta Ohiturak... Azkenik, ikasturte amaieran gizartearentzat baliagarri diren proiektuak lantzen hasten dira ikasleak. Bidean, Gueske izeneko elkarte bat osatu dute Esperientzia Eskolako ikasle ohiek eta elkarte honen bitartez ikasturte amaieran hasitako proiektuak egiten dituzte. Aipatzekoa da proiektu interesgarriak atera izan direla Esperientzia Eskolako lantaldeetatik. Esaterako, *Goierri, 9 ibilbide Ordiziatik* liburuxka sortu zuten Eskolako ikasleek eta 2005. urtean kaleratu zuten lana Ordiziako Udaren eta Euskadiko Kutzaren laguntzaz. Liburuxka honek Ordiziako eta inguruetako ibilaldiak biltzen ditu eta zehatz-mehatz azaltzen dira bertan ibilbideen distantziak, denbora orientagarriak eta monumentu esanguratsuen argibideak.

Goierriko Esperientzia Eskolako ikasleak Ormaiztegi Zumalakarregi museon.

Egun, iazko ikasturteko Esperientzia Eskolako ikasleak astean behin biltzen dira eta eskualdeko etorkinen integrazioa bultzatzeko proiektuan ari dira lanean buru-belarri. Besteak beste, etorkinentzako zerbitzu gida bat osatzen ari dira, gerora argitaratzeko asmoz. ■

AQUARIUM

Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1
20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)

Tel: 943 44 00 99 • aquariumss@aquariumss.com • web orria: www.aquariumss.com

ARGIA
17

Marian Madariaga eta Ramon Telleria, Esperientzia Eskolako ikasleak

«Orain ez dugu gaztetako presio eta obligaziorik»

Marian Madariaga eta Ramon Telleria 2005-2006 ikasturtean Goierriko Esperientzia Eskolan aritu ziren ikasten. Gaur egun, astean behin biltzen dira gainerako kideekin etorkinentzako zerbitzu gida osatzeko.

Zergatik animatu zineten Esperientzia Eskolan izena ematera?

Marian Madariaga: 19 urterekin hasi nintzen lanean eta garai hartan ez nuen karrerarik ikasteko gogorik izan. Harrezkero, lana besterik ez dut egin. Behin, irratian Esperientzia Eskolaren iragarria entzun nuen eta ikasteko gogoia piztu zitzaidan. Orain ez dugu gaztetan genuen presio eta obligaziorik eta goizean ordu batzuk libre nituenek, eskolan izena ematea pentsatu nuen.

Ramon Telleria: Erretiratu nintzenean, denbora libre nola bait bete egin behar nuen eta nagusiki asmo horrekin etorri nintzen Esperientzia Eskolara. 17 urtera arte eskolan ibili nintzen, eta lanean hasi nintzen berehala. 62 urte ditut orain eta gauza berriak ikasteko aukera topatu dut Esperientzia Eskolan. Aurreko urteetan bertan ikasten aritu ziren lagunek ere animatu ninduten hona etortzera.

Denbora luzez ikasgeletatik kanpo egon ostean, gustura sentitu zarete?

R. Telleria: Bai, gaiak oso interesgarriak izan dira eta denetik ikasi dugu. Oso aberasgarria izan da esperientzia. Gure ohiturak aldatzeko ere lagungarriak izan dira ikastaroak. Esaterako, ni ez naiz inoiz izan irakurle fina, liburu bat hasi eta bukatu ez dakit egin ote dudana! Orain liburu bat dut esku artean eta gustura ari naiz irakurtzen. Bestalde, jende aurrean hitz egitea kosta egin izan zait beti, eta taldean lanean aritzeak alderdi hori garatzen lagundu didala iruditzen zait.

Oro har, nolakoak izaten dira eskola orduak?

M. Madariaga: Gehienbat praktikoak izan ohi dira; ikasleok eskolatan parte hartzen dugu eta gustura sentitzen gara. Ez dugu azterketarik egin behar eta etxeko lanik ere ez digute bidaltzen. Irakasle batzuek ikasteko gogoia piztu digute eta bizi poza eman; asko motibatzen gaituzte eta eskertzekoa da. Hainbat irteera ere egin dugu eta gauza asko ikasteko balio izan digute.

Jendea proposatzeko moduko esperientzia izan al da?

M. Madariaga: Oso esperientzia ona izan da niretzat. Halere, nahiz eta oso gustura joan eta esperientzia interesgarria izan dela esan, jendea kosta egiten zaio honelako tokietara etortzea. Jendeak erosotasuna bilatzen duela esango nuke, eta eguneroko ohituretatik kanpo ezer gutxi egiten duela. Arratsaldeetan kafea hartzera eta paseatzera joaten dira gehienak, baina ikastaro edota hitzaldi batera joatea ez zaie bururatzen. Aipatzeko datua da Esperientzia Eskolara etortzen diren gehienak emakumeak direla; emakumeok gai hauekiko interes gehiago dugula edota aktiboagoak garela esango nuke.

R. Telleria: Jendeak eskola hitza entzuten duenean atzera egiten du. Guk esplikatzeko diegu, ordea, ez duela gure garaiko eskolarekin inongo zerikusirik, zeharo ezberdina dela. Oro har, esperientzia aberasgarria izaten da hona etortzen diren guztientzat.

Egun, etorkinen integrazioarako proiektuarekin zabalitze lanean.

R. Telleria: Gogotsu ari gara proiektuarekin eta taldean lan egitea betiere samurra izaten da. Denen artean ahal dugun guztia egiten ari gara eta gure lana norbaiti baliagarria izango bazaio, askoz hobe. Gerora, egindako lana argitaratzeko asmoa ere badugu. ■

Julia, Lucia

Ez litzateke txarra ttakun hauetan, irakurketa gomen-datu batzuen zerrenda aterako bagenu. Itxarok aipatzen du Viktor Klemperer-i buruzko erreportaje bat ikusi zuela ARTE katean, eta beste liburu bat aipatzen du 2006ko otsailean Frantzian argitaratu dena: Eric Hazanen *La propagande du quotidien*, “Bosgarren Errepublikaren mintzaira ikertuz, erkatuz, zulatuz” idatzia. Oharra hartzen dut Hazanen liburuarena, ez bainuen ezagutzen, baina Klemperer-i buruz, hori bai ongi ezagutzen baitut, esan behar dut haren *LTI La lengua del Tercer Reich* saioa —ez dakit frantsesera itzulia dagoenez, baina Itxarok alemanez irakurri ahal du— eta haren egunero-koa aspaldian irakurri ditudan libururik interesgarrienak direla joan den mendean Europa osoa hartu zuen erokeriarik handiena ulertzeko eta aztertzeko. Filologo baten lana da, eta hainbeste filologo daukagunez, ez legoke gaizki bi autore horien eredia aintzat hartzea, “gure astoaren latina bailitzan, ETAre garai-ko euskararen analisiaren egiten hasteko”.

* * *

Jolaserako ote nagoen galdetzen dit Angelek, Bayard-en eta Lodge-ren liburuen harira, irakurri gabeko liburuen iruzkinak egiten hasteko eta huts egindako klasikoak hobetzen hasteko. Ez da atera zaharra gaztelaniaz *1.001 libros que hay que leer antes de morir*, eta bertan ematen zaizkigu kontagintza unibertsaleko 1.001 libururen laburpen eta iruzkinak. Bide batez esan dezadan hiru euskal liburu behintzat irakurri behar genituzkeela liburu horren arabera hil aurretik: *Otto Pette, Hamaika pantoa eta Obabakoak*. Ez dago gaizki. Nik ahalik eta gehien luzatu nahi nuke denen irakurketa, 1.001 horiek irakurri aurretik ez bainaiz hilko.

Baina, jolasean hasiko banintz, Angel, niri irakurri ditudan liburu gogoangarri

DANI BLANCO

Inazio Mujika

Borda

Erro

batzuen ifrentzua irudikatzea gustatuko litzaidake. Esate baterako, nola ikusiko luke balea zuriak Akab kapitaina eta bere ontzia. Edo nola Ostiralek, Crusoe. Edota, gurera etorrita, nola ikusiko luke basurde zuriak Obaba?

* * *

Baina, bai, jolaserako nago, ifrentzuen bila nabil eta. Jolas, ordea, poesiarekin egin nahi dut, aprobetxatuz bi poetarekin ari naizela ttakunka. Nire inguru hurbilean, neska txiki bat jaio da, zazpigarrenez osaba egin nauena —barkatuko ahal dit anaiak eta koinatak beren ttikia denon ARGIAra honela ekartzea—. Horrelakorik gertatzen denean, bi poemez gogoratu ohi naiz beti eta zuekin partekatu nahi nituzke, Angel eta Itxaro.

Bata José Agustín Goytisolorena da eta izenburua *Hitz batzuek Juliari* eman dezakegu euskaraz; gogoratuko zarete: “Hesiturik sentituko zara, galdurik, bakarrik, beharbada ez jaio izana desio izango duzu. (...) Orduan beti gogora zaitez neuk egun batez idatzi nizun honetaz, gogoan zu zintudala”, eta abar. Paco Ibáñez-en ahots erlatsa datorkit gogora oraindik ere gaztelaniako hitz doi itxaropenezkoak kantatzen.

Beste poema Robert Gravesena da: *Luciari, jaiotzean*. “Gizarte laborrizkora jaio zaren hau” esaten dio poetak alaba jaioberriari. Gerraren Nagusiék beren gerra-aroaz neuritzen dute denbora gizarte laborrizko honetan. “Neur ezazu, bada, denbora zeu zarenarengatik, egiten duzunarengatik, ez haiek supizten dituzten gerra-aroengatik. Entzun haien orroa, ez jaramonik egin: Ez dira sekula aldatuko, begira alda ez zaitzaten”.

Aholku ederrak dira Luciak eta Juliak jaio berri-tan jaso zituztenak. Jolasa, Angel eta Itxaro, onartu nahi badidazue, honako hau da: zer erantzun ote zioten Luciak eta Juliak beren aita poetei handitu eta? ■

Baina, bai, jolaserako nago, ifrentzuen
bila nabil eta. Jolas, ordea, poesiarekin
egin nahi dut, aprobetxatuz
bi poetarekin ari naizela ttakunka

Joseba Azkarraga Etxepibel

SOZIOLOGOA, HUHEZIKO IRAKASLEA

15 zentimetro

Ipar Korea eta Hego Korearen arteko aldea omen: 15 zentimetro. Gorantz, altueran, hegoaldeko biztanleek batzaz beste 15 zentimetro gehiago dute. Haztearen nolakoari buruz, gogoz gizenago ote dauden, ez dakigu ezer. Barruko geografiak duen koloreari buruz, ezertxo ere ez.

Maxima biblikoak dio gizakiok, bizi ahal izateko, ogia baino gehiago behar dugula. Hizkera soziologikoagoan, edozein gizartek bi funtsezko arazo konpondu behar ditu: giza bizitzaren dimentsio materiala eta sinbolikoa. Jateaz gain, hartu-emanetan ehundutako sare afektibo-sinbolikoei atxikita sostengatzen baikara.

Oraintsu entzuna dut atzerititik ekarritako ume-txo adoptatu batek ez ei duela barrerik. Pertsonok gal omen dezakegu barre egiteko gaitasuna, jaio ostean jasotako irri-esanen eskasia istripu emozional larri bilakatuz gero.

Mendebaldeko zibilizazio industrialak —bere jite kapitalista zein sozialista-errealak—, gai izan da inoizko aberastasun materialik handiena ekoizteko, hanka biko-on artean inoizko alderik handienak sortuz aldi berean. Ostera, beste dimentsioari dagokionez, zentro komertzialak tenplu bilakatu dituen munduan ez du ematen asetzen gaituztenik kontsumismoari lotutako prozesioek, liturgiek eta erritualek.

Betekada materiala eta anemia sinbolikoko garaiak. Behin gosearen azotea gaindituta, argal ditugu komunikazioa eta enpatia. Gose gaindituaren eztiak ez digu bestearen garratza gozatzen. Lennon-ek kantu bihurtu zuen: “Inongo ez den gizakia da bera, inon ez dagoen lurraldean kokatua, inorentzat eginez inora ez doazen planak”. Bitarte-koetan perfekzioa eta helburuetan konfusioa.

Horra, Mendebaldearen konfesioa.

KARLOS CORBELLA

Adagio sozialista zahar hura datorkit gogorra: errazagoa da gizakia salbatzea, elikatzea baino. Ernst Bloch-ek buelta eman zion esapideari, gure gaurko existentziari dariona sinple seinalatuz: salbatzea baino errazagoa da gizakia elikatzea. Gonbidatu denak mahaian jesarrita daudenean eta guztiak ase, minak, gaixotasunak, zentzurik ezak eta heriotzak iraun egingo dute. Sufrimenduaren atal garrantzitsua saihestezina baita.

Kontua da mina elkarrekin baretu dugula luzaroan. Tximinoen antzera, bestearen atzamarrak geure buru-bizkarrean pausatu dira, zorri bila ibili bitartean abildura larriagoak estaliz. Besarte beroari amaraun likatsu iritzita edo, bakardadean kiribilduta ego-tera pasa gara.

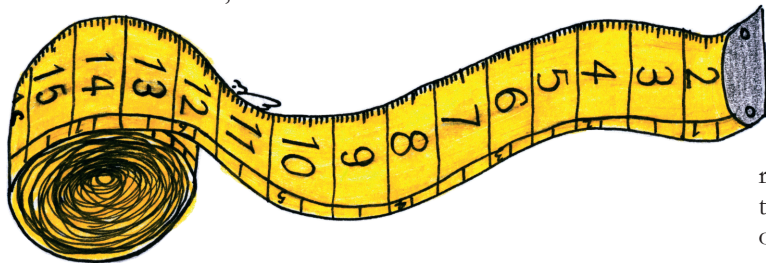
Jatekoa oso txarto banatzeaz gain, besarkada-gosera kondenatu gaitu sistemak, eskuak gibelean lotuta bagenitu bezala. Batean, merkatuak lapurtu digu bestearen ukimena (kapitalismoa); bestean, estatuak (sozialismo erreala). Biek ala biek menpeko bihurtu gaituzte, bestearen igurtziaz libratu baikaituzte.

Sagar mailatu lizundua- ren antzera zegoela ospitalean, hil aurretioxan, Marcuse maisu iraultzaileak zera esan zion Habermas-i: “Ikusten? Orain badakit non oinarritzen diren gure balio-judiziorik funtsezkoenak: errukian, besteen minagatik nozitzen dugun sentimenduan, alegia”. Tasun hori ote dugun errakitikoegi.

Euri zaparrada eguraldi on izendatu eta eguzki izpiak gure susmo ilunenak pizten dituen mende berrian, 15 zm-en ingurukoa izango da eztabaida politiko munta ezin handiagokoa. Zenbat eta zelan hazi. Eta norantz, gorantz edo barruko geografiak aberasterantz.

Gurean, ETArek ziklo politikoa amaitu omen. Zailagoa egiten ote den ikustea hura bezain sententziatua dagoela orain arteko zibilizazio patroia. Ezkerrak ere, egokitzapenarekin eta errealismoarekin obsesionaturik, iraultzea sekula baino beharrezkoagoa dela ahaztu ote duen. ■

Maxima biblikoak dio gizakiok, bizi ahal izateko, ogia baino gehiago behar dugula. Hizkera soziologikoagoan, edozein gizartek bi funtsezko arazo konpondu behar ditu: giza bizitzaren dimentsio materiala eta sinbolikoa

Gorka Moreno Márquez

IKERTZAILEA EHUKO SOZIOLOGIA I. SAILEAN

Mantsotasunaren laudorioa

Gauza jakina da lurralde garatuen gaur egungo sistema *supersonikoa*, azkarra eta ase ezina dela biztanlegoaren gehiengoarentzat –guztientzat?–. Baina, ba al dago alternatibarik honen aurrean?

Honen inguruan asko eta sakonean eztabaiatu dezakegu.

Artikulu honetan Slow mugimenduari errepikatuko diogu soilik. Honen arabera, presa alde batera utzi beharko litzateke eta denboraz gozatzea izan beharko luke geure bizitzaren ardatzak, betiere, ahal den heinean. Mugimendu honen adibide dira azkenaldi honetan modan jarri diren hurbileko *slow cities* edota *slow food* bezalakoak. Horrela bada, ikuspegi hauetatik geldotasunaren edertasuna eta beharra bezalako elementuak azpimarratzen dira, gizarte eta pertsonen garapenerako mantsotasuna ezinbesteko osagaia dela defendatzen delarik.

*Slow city*rentzat hiria gizakientzako gune abegitsua izan behar da eta horretarako baldintza batzuk bete behar dira: 50.000 biztanle baino gutxiago izatea; ingurumena zaintzea, kalitatezko hirigintza sustatzea, tokiko kultur ondarearen babesa bultzatzea, eta abar. Honen harira munduan 60 “hiri mantso” inguru daude eta hautagaien artean, eta geurera etorrita, Mungia aipatu daiteke. *Slow food*

INIGO AZKONA

izenak argi uzten duenez, *fast food* ereduaren antonimoa da. Zentzu honetan, tokiko jaki eta hauen prestaketa tradizionalaren alde egiten da; otorduen balio eta funtzio soziala ere azpimarratzen delarik: janariaz disfrutatzea, gastronomiaren inguruko kultura zabaltzea edota mahaiarekin lotutako solasaldiak eta elkar eza-gutzak bultzatzea... Ikusi daitekeenez, nahiko era azkarrean baldin bada ere, gaur egungo ereduaren alternatiba –mugatua?– izan daiteke

Slow mugimendua; eta azkenaldi honetan hainbeste garatu diren “hirigintza *marbellistiko* edota *pozerotarrei*” aurre egiten dion eredu ere bada. Era berean, Mc Menú edota Telepizzaren aurrean leku jakin bateko barazki berezi edota Tolosako babarrunen dohaiak eta aukerak –gastronomiko zein sozialak– azpimarratzen dira.

Bukatzeko, zalantza bat agertzen zait guzti honen inguruan. Denak izan al gaitzke slow hiritarrak edota slow foodlandiarrak? Izan ere, horrelako “slow bizitza” aurrera eramateko, hiri txiki eta kuttun batean bizitzeko edo jaki ekologiko eta kalitatezkoa erosteko, *slow card* baino hobe izango da *fast* –eta *high*– *card* bat edukitzea. Eta hau arazoa da... Beraz, ikusi beharko zintzuk izango diren etorkizunean Slow

planetaren biztanleak... ■

Munduan 60 ‘hiri mantso’
inguru daude eta hautagaien

artean, eta geurera

etorrita, Mungia aipatu

daiteke

TXANDAN

Juan Ramon Makuso

Goizaldeko argiak begietan talka egin du. Begiek ez dute sinesten aurrealdean ikusten dutena. Ikusten dutena itsutu egin direla da.

Oharkabeen izan da guztia.

– Egunon, zer gertatzen da?

– Ikaratu egin nauzu eta horregatik nire kolpea esnarazteko.

Ez zuen ulertzen zer gertatzen zen, baina Narciso jainkoaren kondairaren antzerakoa izan zen. Ezin zuen sinestu bere ilusioa nola bete izan zen. Oharkabe, denen ahotan zebilen. Denon ahotan ibiltzearekin batera, belarriak soinu gainezka gelditu zitzaizkion. Munduko erdigunea sentiarazteko parada eman zion. Mundua zabala zen eta bera jendez

Jainkoen sariak

inguratuta, laudorioak entzuten.

– Ametsak beldurtu egin nau.

– Orduan orrialdea pasa.

Liburuetan hori gertatzen da,

amets gaiztoak desagertzen dira.

Ez zituen ontzat hartu ohetikidearen hitzak. Beste hitz batzuk entzun nahi zituen. Baina errealtatea gordina da. Guk uste dugu zerbait dela denon ahotan egotea, tarteka idazten dugulako. Tarteka sariak banandu egiten dizkigutela. Banandu, hurrei gozokiak banatzen zaizkien bezala, kontent geratzeko.

– Eskuartean daukadan liburuak hauxe dio: “Jainkoak matxatzen dituztenak, horiek, gazte hiltzen dira”.

Atea itxi eta lanerako bidea hartu zuten. ■

Gorka Urbizu

MUSIKARIA

Nora deitu

Destino petrala euskaldun iritzi-emailearena. Lau hilabetero baino ez naiz orriotara gerturatzen eta gaia aukeratzeko orduan buruhaustea izaten dut beti: “Zentsuraz hitz egingo dut berriz?”.

Pertsiana hautsia duen leihoa dakarkit gogora. Alegia, goizero esnatu eta ez gora ez behera, trabatuta dagoen pertsianaren kasua. Halakotan konponketa atzeratzen saiatzen gara, azken batean badaude leiho gehiago. Baina badakigu inoiz heldu beharko diogula gai horri eta behingoz aurre egin, konpondu.

Oleguer futbolariari gertatutakoa izan dut pizgarri. Jakina da Espainiako kirol-prentsa ez dela sekula politika aferetan sartzen: “aktoreak” “futbola horrelakoa da, *lo que diga el mister*” eta halako pitokeriak esatetik ateratzen ez diren bitartean, noski.

Barajasko biharamuneko *Marca* gain-begiratu –inork ba al du barrenik osorik irakurtzeko?– besterik ez dago. Oleguer tipo deserosoa da futbolaren *stablishment*-arentzako, ez delako topikoen beste automata bat. Baina prentsako putreena ez da eraso bakarra izan. Kelme kirol-jantzi-taketako enpresak jokalariairekin zuen kontratua eten du, haren hitzak direla kausa. *Dejà vu, déjà vu*.

Jar dezagun 2006ko Viñarock jaialdia, Albaceten. Soziedad Alkoholika (SA) talde gaizto-gaiztoa kartelean agertzea-

**Soziedad Alkoholikak
epaiketa irabazi ostean,
beren jarduna normalduko
ote zen ikuskizun zegoen.
Erantzuna Almeriatik
heldu zaigu eta ezezkoa da
tamalez. Zentsurak bere
horretan darrai**

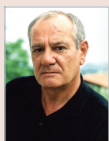
gatik babesle guztiek euren dirulaguntzak bertan behera utzi zituztenekoa: Cutty Sark, Ron Barceló, Jack Daniels, Coca-Cola... Ez zutela indarkeria babesten duen talde baten alde xentimorik jarriko. Potroak gero, zeinek eta Coca-Colak! Hedabideetan apenas agertu den eta neuk ekarriko dizuet gogora, ustez Coca-Colak –SunTrust banketxearen esku-tik– Kolonbiako lantegietan tiroka isildu dituen sindikalistak. Zerrendako azkenekoa, Adolfo de Jesús Munera López. Baina ez da bakarra izan, zortzi omen dira dagoeneko edabe magikoaren makinariak hildakoak (www.killercoke.org). Hipokritak!

Soziedad Alkoholikak epaiketa irabazi ostean –akusazio guztietatik libre–, beren jarduna normalduko ote zen ikuskizun zegoen. Erantzuna Almeriatik heldu zaigu eta ezezkoa da tamalez. Zentsurak bere horretan darrai, eta euskaldunok legena bagina bezala, nora joan han da zalaparta eta interes politiko-mediatiko zekena. Almeriako kontzertuaren irabaziak *Proyecto Hombre*-rentzat ziren, baina hauek ez dute diru hori onartu nahi izan, kartelean deabrua bera ageri delako. Berdin Itxaropenaren Telefonoarekin, biolentzia babesten duenak sorturiko dirurik ez dutela nahi. Kafkak berak ez luke adibide txoroagorik idatziko. Nora deituko dugu orduan, jazarriak izaten garen hurrengoan? ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Ez nauzue zalea

Prentsaurrekoek, beti ere urdaila mindu didate, duodenuaren ultzerrek berenak eginez. Eta gogoko izan ez ditudanez, ahal izan dudanean ekidin egin ditut.

Azkena, urrun samarretik jarraitu dudana Magalas herrian izan da. Kazetariak azeri tropa bailiran inguratu ziren bertara zelatari. Eta beren presa agertu bitartean festa egitera joandakoaren gibeletik ibili genituen erronkari. Binaka antolatua, batek mikrofonoa besteak kamera gure inguruan zebiltzan ez dakit zeren bila, guk ez genuen zerbaiten xerka. Galdera hemen purrusta han. Iritsi zen Filipe lagunez inguratuta eta hala ere ez zitzaizkigun kalmatu. Oiloa

bertan utzi zituen goseti. Nahi zituzten titularrak lortu ezinean, haserre joan ziren marmarka. Orduan hasi zen festa, maitatua den bati prestatutakoa. Ederra oso, arras gizakorra mitin publizitario ergeletatik urrun, lotsa nagusi. Ahanzten ez den horietakoa. Baina kazetarien erasoak ez dira amaituko honekin, ziur nago ez dutela bakean utziko eta zelatan izanen ditu Beziarsen desterratuta dagoen bitartean. Eskandalua dute ogibide eta boterea lanabes. Berena lortzeko galdutako aukera ez dute ikasteko baliatuko, horretarako librea behar baita. ■

Inauteriei jarriak

I

Gure bizimodua
beti antzekoa,
auzoko begirada
askoren zepoa;
Iritsi da garaia
liberatzekoa...
Mozorroa janzteko...
Edo kentzekoa.

XDZ

IV

Klasikotzat: *Com-boyak*
indiarren aurka,
Pipi Kaltzaluze ta
mexikarrak, aupa!
Punkya, martiztarra
edo astronauta...
gure irudimenak
mugarik ez dauka!

II

Zenbaitek ospatzen du
asaben antzera,
bestek modernismotik
daukate sobera.
Zein herritara joaten
garen arabera,
zein ezberdin ospatu
litekeen jai bera!

V

Klasikotan klasiko
ranking-een lehen,
karmin mordoa eta
bi puxika lerdin.
Galdera da zergatik
mutilen bi heren,
Ema...ez dakit zertaz
mozorrotzen diren.

III

Oharkabeen data
heldu ta... sorpresa!
Jantzi on bat lortzeko
beharra ta presa.
Dela pereza edo
irudimen eza...
Zein mozorro hautatu?
Ez da lan erreza.

VI

Dirutza gastatuz nahiz
bota gabe sosik,
lau trapu zahar hartuta
edo ta biluzik;
zer da ba mozorroa,
prenda bat ez ezik
festara irteteko
aitzakia baizik.

Agian

Zaharregia txikiegia
agian pantaila handira
iritsi da

▣ Ezpalak
▣ Argitalpenak

▣ Denbora-pasak
▣ Makina bat kontu

Ihesi

Erdi Aroko
Portugalete

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Artea azokan

Nere Lujanbio

Arcok, Madrilgo arte garaikideko azokak, baditu berezi egiten duten ezaugarri batzuk: azoka izan arren eta, beraz, helburu nagusia salerosketa izan arren, hori ez da inolaz ere helburu bakarra. Arco gertakari soziala ere bada, jende andana (arte munduko adituak, arte zaleak, politikariak, ikasleak, interes berezirik izan ez arren kuriositateak jota inguratzen direnak, eta abar) biltzen duen ikuskizuna. Zenbakitan, ekitaldi gutxi iristen dira Arcoren kopuruetara: 7 milioi euroko aurrekontua, guztira 230.000 bisitari inguru azokak iraun duen 6 egunetan, 29 estatutatik inguratutako 271 galeria, 3.000 artista ingururen artelanak eta salerosketetan mugitutako dirua... auskalo! Antolatzaileen hitzetan, sekula baino gehiago.

Begiraden tarteti

OTSAILAREN 14tik 19ra ospatu zen Madrilgo erakusketa azokan ARCO, arte garaikideko azoka. Aurten 26. urtea zuen eta, mende laurden beteta, berrikuntza batzuk ere bazekartzan berekin, besteak beste, zuzendari berria: Lourdes Fernandez donostiarra. Antza, nahiko ongi ekin dio lan berriari eta behin aurtengo lana bukatuta datorren urteko azokan pentsatzen ari omen da jada.

Urtero bezala, otsailaren erdi aldera, arte garaikideak komunikabideetan lehen mailako lekua hartu zuen aurtengoan ere. Eguneroko bizitzan ia bazterrekoa izan ohi dena, guztion intereseko bihurtu zen bat batean. Non eta azoka batean. Duela 26 urte, Espainian bildumazaletasuna bultzatzeko eta arte garaikidearen egoera eta merkatua “normalizatzeko” asmoz sortu zen egun hain entzutetsua den azoka. Helburuen artean, arte garaikidea gizarteratzea ere bazegoen noski, elitista bezala ikusten zen hura “herriarengana” hurbiltzea, asteburu batez besterik ez bazen ere. Egun, azokak azoka izaten jarraitzen du, negozio gune beraz, eta era berean, aste-

Azokan stand bat
izateak 24.000 euro
inguruko kostua du
eta beraz,
derrigorrezkoa dute
galeriek salmenta
onak izatea, gastu
horiei aurre egiteko
besterik ez bada ere

k saldu eta erosi

buru batez, “herritarrak” arte garaikidera hurbiltzeko aitzakia ere bai.

Beraz, merkatal gunea den heinean, protagonista nagusiak saltzaileak, erosleak eta produktua bera dira, galeristak, bildumatzailerak eta artelanak, alegia. Gainontzeko guttia, bertaratzen diren milaka eta milaka ikusleak, prentsan duen oihartzuna, artelanak aurkezte- ra inguratzen diren artistak... horiek guztiak, azokak beharrezko izan arren, apaindura besterik ez dira, ez dute batere balio negoziarik egon ezean.

Denetarik duen bitxi-kutxa

Baina hitz egin dezagun arteaz. Ia denetarik topa liteke Arco bezalako azoka batean, nahiz eta oraindik ere nagusitasuna pinturarena den. Eskulturak eta argazkiak, azken honek gero eta gehiago, leku garrantzitsua dute eta baita, nahiz eta maila txikiagoan, instalazioek, bideoak edo baliabide elektronikoen sortutako

Hainbesteko pilaketa dagoen
lekuan artelanen kalitateari buruz
hitz egitea nahiko zaila da
denetarik nahasten baita bertan

lanek ere. Duela bi urtetatik hona, leku berezia eskaintzen zaie azken horiei, *The Black Box* (Kutxa Beltza) izeneko hain zuzen ere. Azokako orma zurietan lekuri aurkitu ezin zuten ikus-entzunezko proiektu berritzaileenak biltzea du kutxa beltzak helburu.

Artistak ere askotarikoak dira, Picasso edo Bacon bezalako *munstroetatik* hasi eta arte munduan sartu berri diren artista gazteetaraino.

“Adituek” diotenez, aurtengo azokak maila ona eman du artelanen kalitateari dagokionez. Baina hainbesteko pilaketa dagoen lekuan artelanen kalitateari buruz hitz egitea nahiko zaila da, denetarik nahasten baita bertan. Dena den, aipatu behar da, pixkanaka nazioarteko galeria entzutetsu gero eta gehiago hurbiltzen direla Madril, eta horrek artelanen kalitatean ez ezik, azokaren beraren ospean ere eragina duela. Gainera aurtenez da, aurreko urteetan bezala, “eskanda-

Korea, kitsch distiratsua

Urtero herrialde bat gonbidatu berezi izendatzen dute Arco azokan, bertako galeriak eta artistak ezagutarazi eta hedapen zabalagoa emateko. Aurtengoa Hego Korearen txanda izan da. Arte munduan ohiko den bezala, orain arte Europako edo Amerikako herrialdeei eskaini izan zaie gonbidatu izateko ohorea, eta aurtenez izan da Asiako herrialde bat hautatua lehenengoz. Korearrek aurkeztutako artelanen kalitatearen gainean askotariko iritziak plazaratu ziren azokak iraun zuen egunetan: interesgarria, berritzailea, naïf-a, edukirik gabekoa, freskoa, sinplea... Baina iritziak iritzi, arte korearrak izandako arrakasta ezin uka liteke. Azoka amaitu bezain pronto antolakuntzak adierazi zuenez, Koreatik joandako galeriek bertara eramandako artelanen ia %100 saldu zuten.

Zalaparta eta eskandalo handirik gabeko azoka batean, zenbait bitxikeria behintzat erakutsi dituzte korearrek. Orokorrean lan koloretsuak, jostalari edo umoretsuak asko, material distiratsuekin eginak eta *kitsch* xamarak, baina era berean, mendebaldeko ezberdina den estetika eta iruditegi baten berri eman digutenak.

Erromesaldian Arcora

Ez dago esan beharrik, mota honetako ekitaldi bat ez dela inondik ere artea ikusi edo arteaz gozatzeko lekurik aproposena. Batetik, handiegia delako eta gauza ezberdin gehiegi daudelako aukeran. Bestetik, azoka bat izaki eta ez erakusketa, artelanak testuingururik gabe aurkezten direlako, bata bestearen jarraian elkarren artean inolako loturarik gabe, eta azkenik –nahiz eta arrazoi gehiago ere egongo diren, noski– izugarritzko jendetza batzen delako bertan eta buru eta gorputz artetik, eta inguruko argazki kameraren flashek itsututa, zaila gertatzen delako ezerekin gozatzea.

Arcoko bisitaria gainditu egiten du bertako artelan pilaketak eta aniztasunak, baina arteaz haragoko galdera interesgarriak ere etortzen dira gogora, halabeharrez. Arte garaikideko museoek eta zer esanik ez galeriek, doan izanda ere, ia inor erakartzen ez badute, askok arte garaikidea elitista, ulergaitza eta are adar-jotzea dela badiote, nola uler liteke Arcok hainbesteko jendetza batzea, are gehiago, sarrerak 30 euro balio duela kontuan hartuta? Artearekiko jakin-minak bultzatuta mugitzen al da jende uholde hori? Asko bai, baina ez guztiak, ezta gutxiago ere! Komunikabideek, azokaren antolakuntzak bultzatuta, ikuskizun mediatiko bilakatu dute Arco, ia astebetez lehen mailako berria da, egunkari, irrati eta telebistako programa askotan, eta jendeak zer den jakin nahi du, bertan egon nahi du, egon egin behar delako.

lua” sortu duen lanik izan eta horrek azokari mesede egin dio, nahiz eta arrazoi horregatik beragatik modu isilagoan iragan den.

Euskal Herriko zenbait galeriek eta artistek ere izan zuten, ohi bezala, bere tokia Arcon. Donostiako Altxerri galeria, Iruñeko Moises Perez de Albeniz, Bilboko Windsor Kulturgintza edo Vanguardia eta Gasteizko Trayecto galeriak izan ziren bertan, besteak beste. Salmentekin batzuk gustura itzuli ziren etxera, beste batzuk ez hainbeste; balorazioetan ere askotariko iritziak izaten dira. Kontuan izan behar da, azokan *stand* bat izateak 24.000 euro inguruko kostua duela eta beraz, derrigorrezkoa dutela galeriek salmenta onak izatea gastu

horiei aurre egiteko, besterik ez bada ere. Dena den, galerientzat saltzea ez da helburu bakarra. Bertan egotea hutsa garrantzitsua da, izena edo ospea ematen die galeriei,

Zuzendari Ti

kontaktuak eta etorkizuneko negozioak ahalbidetzeaz gain. Kontuan izan behar da Euskal Herrian arte bildumazaletasuna ez dela apenas existitzen eta galeriarik arrakastatsuenak ere ez duela urtebeteen Arcok irauten duen 6 egunetan izaten duen bisitari kopurua izaten.

Berdin gertatzen da artistekin ere. Arco artisten erakusleho paregabea da, bertan dagoenak ez dagoenak baino askoz ere aukera gehiago izango ditu bere lana saldu edo ezagutarazteko. Bildumatzaile pribatuez gain, museo eta fundazioetako bilduma arduradunak ere bertan izaten dira, askotan diru kopuru bat kosta ahala kosta xahutzeko helburuarekin, eta beraz, batez ere artista gazte edo hasi berrien ibilbidean jauzi garrantzitsua izan liteke. Nahiz eta ez den beti hala gertatzen. **n**

Mundua begiratzeko moduak

ZIHARA ENBEITA

Argazkiak: Agian

Zinema areto komertzialetaraino iritsi da Arkaitz Basterra zuzendariaren *Agian* film dokumentala. Kirmen Uribe, Mikel Urdangarin, Rafa Rueda, Bingen Mendizabal eta Mikel Valverde dira protagonista, denek elkarlanean sortu zuten *Zaharregia txikiegia agian* izeneko proiektuarekin batera, noski.

AGIAN, AKASO, APIKA, beharbada. *Maybe*. Ezer ez da absolutua Arkaitz Basterra zinema zuzendariaren esanetan. Horregatik bere lehenengo luzemetraian erantzunak eman beharrean, galderak dakarzkigu.

Musika, poemak eta marrazkiak tartekatzen ditu *Agianek*. *Zaharregia txikiegia agian* emanaldiak berak eskaintzen du hori. Hainbat diziplina batzen dituen proiektua da. Musika, poesia eta pintura lan berean. “Horiek egon behar zuten pelikulan. Hiru konbinazio horiek gehi zinema” dio Basterrak. Aipatu diziplinek garrantzia hartu dezaten, “erarik oinarritzkoen eginda dago. Zinema efektista egiten baduzu, poemen garrantzia galdu daiteke, edo pinturen garrantzia...”.

Protagonistek euren bizitzako hainbat gauza kontatuko dute kamera aurrean, bakoitzak bere aldetik eta bakoitzaren hainbat alde erakutsiz. Zuzendariak kontatu gura zuena

azaltzeko behar zituen alde horiek. Hala ere, manipulatu gabeko elkarrizketak dira, pertsonaiak jendearengana hurbiltzeko asmoa dutenak. “Esan digutenez ikusi ostean filmaz egiten dute berba. Pelikulan planteatzen diren gauzei buruz. Hori da seguruenik pelikulaz esan daitekeen gauzarik onena” dio Basterrak. Edukia eta muina daukan dokumentala da Uriberen esanetan, ez da azalekoa.

Bost euskal sortzaile: hiru musikari (Mikel Urdangarin, Bingen Mendizabal eta Rafa Rueda) marrazkilari bat (Mikel Valverde) eta idazle bat (Kirmen Uribe), New Yorken. Kirmen Uribek dioten moduan euskal hiztun guztiak sartzen dira New Yorkeko auzo bakarrean. Horrek zaharregi eta txikiegi egiten al du euskal kultura? Baina zer zeukan gurearen moduko kultura txiki batek New Yorki eskaintzeko? “Herri bat garela eta hemengo jendea oso humanoa dela” dio Uribek. Baina zer bila-

tzen dute, zer ikusten dute amerikarrek euskaldunongan? “Badugula tradizio luze bat, herri txiki bat garela, baina era berean gauza modernoak egiten ditugula. Eta kanpoari zabalik gaudela”.

Jarrera kontua

Verticals izeneko laburmetraia du film honek abiapuntu. Basterra New Yorkeko Film Academy n zegoen ikasten eta proiektu bat aurkeztu behar zuen. *Zaharregia, txikiegia agian* ikuskitzuna oinarri hartuta dokumental laburra osatu zuen. Geroago etorri zen *Agian*, “batera bizitako esperientzia hartatik” Basterraren hitzetan. “Hamabi egun bizi izan genituen elkarrekin. Esperientzia asko izan ziren. Niretzako pertsonalki oso garrantzitsuak. Nire barruan geratu zen esperientzia horretatik sortu zitzaizdan pelikula egiteko gogo. Eurek *Zaharregia txikiegia agian* egin zuten eta horrek zelan kontatu eman zidan. Baina zer kontatua aurreko esperientziatik etorri zen”. Pertsonon arteko loturak kontatu nahi ditu Basterrak. Leku batekoak edo besteak izan gauza asko ditugula antzekoak. Eta hori sortzaile izateaz gain lagun ere badituen bost pertsonen lanaz baliatuz kontatuko du. “Arkaitz nik taldean sartuko nuke” dio Uribek, “nahiz eta kameraren beste aldean egon”.

New Yorken pasatu zituzten egunak oso intentsoak izan ziren protagonistentzako. “Manhattanen emanaldiak egiten dituzu, jendea etortzen da, euskaraz irakurri arren gusatu egiten zaie. Irakeko gerra hasten da egun horietan. Eta egun horietan jakiten dugu poetako bat, *Maiatz*, *The New Yorker* aldizkarian agertuko dela” gogoratu du Uribek. Basterraren esanetan New Yorkeko gauza asko eskaintzen ditu. Onak eta txarrak. Norberaren izaeraren eta jarreraren arabera era batean edota bestean hartzen dira gauza txar eta onak. “Hauek ekarri zuten jarrera hain irekia izan zen... Nik ezagutu nituen egunean flipatu egin nuen. Zu New Yorkera horrela bazoaz New Yorkeko gauza asko ematen dizkizu. Hori da beraiek ekarri zuten, mundua begiratzeko modu asko”. Konfiantza osoa jarri zuten zuzendariarengan bost protagonistek. “Jendearengan konfiantza izaten ikasi behar dugu” dio Basterrak. “Konfiantza zergatik izan jakin behar da, noski, baina, askotan gauzak konfiantza ezagatik galtzen ditugu”.

Basterraren hurrengo filma

Bitartean Basterra beste film bat prestatzen ari da. Vojtech Jasny zinemagile txekiarraren inguruko dokumentala. Bere lehen film luzeak

Harrera bikaina

Donostiako Zinemaldia, zinema areto komertzialetara saltoa... *Agianek* izan duen harrerarekin harrituta daude oraindik ere. Uribe bai behintzat. “Hau duela 10 urte ezinezkoa izango zen. Hemen parte hartzeak sekulako poza ematen dit. Gure lanagatik, eta baita gauzak egiteko modu berriak erakusten dizkidalako. Bide asko ari direlako zabaltzen. Bideoan egindako lan bat da *Agian*, dokumentala, kulturari buruzkoa, baina minoritarioa izan beharrean maioritarioa dena”.

utzitako esperientzia lagun du oraingoan. Bere esanetan, aurretik egindako guztiak balio izaten du. *Agianekin* pazientzia izaten ikasi omen du. “Proiektua hasten denetik bukatzen duzuna arte urte batzuk pasatzen dira. Nire buruari hori gogorarazten ikasi dut, lan bakoitz zergatik egiten dudana ahaztu ez dezadan”. Prozesu luzea izateaz gain, jende asko behar duen diziplina da zinemarena. Jende guztiak helburuarekin bat egiteari oso garrantzitsua deritzo. Pelikula bera baita, azken batean, helburua. “Baina zuzendariak bakarrik egoten eta lan egiten ikasi behar du, nahiz eta taldean lan egin. Eta poztan naiz lehenengo lanarekin ikasi izanaz eta ez bigarrenarekin. Oraindik gauza asko ikasi behar ditut, baina behintzat hori ikasita daukat. Gure lanak daukana da hil arteko prozesua dela. Ez da bukatzen inoiz. Azkenean zure lanerako ikasten duzu eta baita bizitzarako ere”.

Uriberen lana ingelesez

Uribek ere asko ikasi du New Yorkeko egonaldiaren eta *Zaharregia txikiegia agian* proiektuaren laguntzarekin. Orduetik ezberdin idazten duela aitortu digu. Beste leku batean kokatzen duela orain bere burua, konfiantza hartu duela. Ez hori bakarrik, oparia ere badakar beso azpian. Graywolf Press argitaletxe entzutetsuak *Meanwhile take my hand* kaleratu berri baitu. *Bitartean heldu eskutik* liburuaren ingelesezko bertsioa. Elisabeth Macklin poetak bere bertsioa egin du, baina poemen atzean dagoen esentzia mantenduz. Horretan bat datoz Uribe eta Basterra. “Ingelesezko bertsioan Kirmen osorik dago”.

Apurka apurka hasi zen Macklin Uriberen poemak itzultzen. Lagunei bidali lehenengo eta gero, oster, aldizkarietara. “Elisabethen planteamendua beti gustatu izan zait. Elisabeth poemak itzultzen hasi zenean ez zegoen gaztelaniazko bertsiorik. Ez zegoen frantsesezko bertsiorik. Gero etorri dira horiek. 2002an hasi zen itzultzen, liburu atera eta

“New Yorkeko bati berdin zaio zu euskalduna izatea edo armeniarra, kontua da *new yorker* horrek bere burua ikusi behar duela poema horretan” KIRMEN URIBE

gutxira". 2003an New Yorkera joatea pentsatu zuten Uribek eta beste lau euskal artistek. Beste hirutan ere egon da bertan Uribe. "Pixkanaka pixkanaka egindako lanaren ondorioz argitaletxe handi bateko editoreek deitu digute eta atera dute liburua. Liburua nola atera den lezioa izan da denontzako".

Nobela berria bidean

Uribek pazientziarekin lan egitea atsegin du. Liburuak asko lantzea gustatzen zaio. Orain fikziozko nobela bat idazten dabil. Hiru urte daramatza lan horretan. Badaki aterako dela, eta ondo. Baina noizko? "Ezin dizut esan". Bere neurria probatu gura du lan berri honekin eta, gainera, *Bitartean heldu eskutik* liburuak izan duen itzal handiaren ostean, ezingo luke beste poema liburu bat idatzi. Bere lehenengo liburuaren arrakasta dela eta presio handia sentitu du zenbait momentutan. "Orain Kirmenek zer egingo du, halako itzala eta gero?". Hala ere, "Bingenengandik eta Arkaitzengandik presio hori gainetik kentzen ikasi dut. Askotan hitz egin dugu horri buruz. Beldurrik gabe sortu behar dela. Gaizki ateratzen bada, beste gauza bat egingo dut. Orain, egia esan, nahiko libreki ari naiz idazten". Momentuz fikziozko eleberria du eskuartean, baina "poemak etengabe idazten ditut eta etorriko dira" dio.

Tradizioari bizkarrik eman gabe munduari begiratzen dion poeta da Kirmen Uribe. Eta orain munduko zati bat du berari begira. Baina

zer behar du poesiak unibertsala izateko? "Pertsonen kezkez hitz egin behar du. Edo non errekonozituko duten hizkuntza edo hizkera batean. Nik uste dut poesia pertsona eta mundua dela. Kontraesan horretatik sortzen dela. Duela 2.500 urte Grezian hortik sortu zen. Gaur egun ere unibertsala izateko hori egin behar da. Pertsonaren kezka toki jakin batean... New Yorkeko bati berdin dio zu euskalduna izatea edo armeniarra, kontua da *new yorker* horrek bere burua ikusi behar duela poema horretan".

Eta garrantzitsua da hurbilekoa izatea. Erreferente hurbilekoekin ere poema konplexua egin daitekeela uste du. Bauhaus estiloko arkitektura aipatu du eta aurretik zegoen arkitekturarekin konparatu. "Ilunetik argirako aldaketa hori nahi nuen. Lerro zuzenak denbora guztian. Lerro soil batzuekin etxea egin. Horrek ez du esan nahi erraza denik. Soila bai, erraza ez".

Beharbada horixe da *Agian* eta *Bitartean heldu eskutik* batzen dituen. Zintzotasuna eta hurbiltasuna. Artelan bat topagunea da Basteirarentzako. Jendea batzeko leku bat. "Hori lortzeko hurbileko erreferentziak erabili behar dira eta ez klitxeak". Ezagutzen dituzten gauzak kontatu beharrean, imajinatzen dituztenak kontatzea artifiziala da berarentzat. "Jendea ez da leloa. Istorioa izan daiteke fikziozkoa, baina emozioak benetakoak izan behar dira. Benetako emozioek transmititu egiten dute. Egia emozionala existitu behar da". ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Dut-en oinordekoak izateko merituek irabazita

Duela gutxi izan nuen Zumaiko laukotearen berri. Gasteizko gaztetxean Anestesiarekin batera aritu ziren, baina ezin izan nituen ikusi. Jakin-minak bultzatuta diskoa eskuartean hartu eta emaitzak gustura asko utzi nau. Lehenik Dut ekarri didate burura: gitarra *riff* ilunek, erritmo azkar eta aberatsek, eta batez ere bateriaren lanak. Post-hardcorea egiten neurri batean hondarribiarren oinordekoak dira. Hala ere, badira bestelako sonoritate eta doinuak: Kuraia edo Sixty Sexersen pareko rock izerditsua (*Inoiz ez nauzue aldatuko, Ezinezko helmugak...*); stoner kutsu handia dutenak (*Rock a billy*) edo gordin eta arriskutsuagoak. Hitzek inguruan dutenaren gaineko hausnarketa, kritika, eta aurrera egiteko asmoa erakusten dute. Mikel Kazalisekin Fidelenean grabatu dute eta emaitza oso indartsua da.

Nerabe

Itaka

BAGA BIGA

Iraupena: 37'11"
10,95 euro

ITAKA

«Disko honekin erakutsi nahi dugu bide luze eta gogor baten bidez heldutasunera iristeko ahaleginak egiten gabiltzala»

Diskoko argazkian pupitreetan jarrita agertzen zarete. Zein da taldeak emandako ikasgai garrantzitsuenak?

Hainbat aldaketa izan ondoren, lotuago gaude. Ikasgai garrantzitsuenak estudioko lana izan daiteke; maketa eta diskoa grabatzen asko ikasi dugu.

Nerabezaroan etsi gabe bizirautea bezain zaila da musika talde batek bere burua ezagutzera ematea lortzea?

Arlo bietan zaila da bizirautea, asko borrokatu behar da aurrera egiteko. Musika munduaren egoera zaila da, eta nerabezaroa ere askorentzat oso gogorra da, batez ere *bullying* agatik.

Taldeak "heldu" dela uste duzue?

Oraindik asko dugu ikasteko, heltzeko bidea luzea da. Besteak beste, jendearengana iristea eta gure musika ahalik eta gehien zabaltzea falta zaigu.

Buruan zenutena ondo gauzatu duzue diskoan? Zer moduzko esperientzia izan da Kazalisekin estudioan aritzea?

Ondo gauzatu dugula uste dugu. Maketarekin ere oso gustura geratu ginen eta orduetik jakin ge nuen egu-

nen batean diskoa grabatu beharrez gero Mikelekin egingo genuela berriro. Esperientzia oso polita eta interesgarria izan da.

Promo orrian stoner gisa deskribatzen zaituztete. "Rock a billy" kantuak halako sonoritatea dauka, baina

nik gertuago ikusten zaituztet Dut edo Guzzarden post-hardcoretik...

Egia da gure musikak stoner kutsua duela, baina gure musika hainbat eragin eta estiloren nahasketa da: rock, stoner, post-hardcore, punk, metal...

Nerabezaroa garai oso berezia da zentzu askotan. Zer da zuentzat? Eta hortik zer dauka Itakak?

Nerabezaroa mila eratakola izan daiteke, nerabe bakoitza mundu bat delako. Gure ustetan aro gogorra da, baina baita polita eta zoroa ere, esperientziak helduarorako prestatzen zaitu-eta. Guk diskoan hori nahi genuen islatu, musikalki ikasten gabiltzala oraindik, eta bide luze eta gogor baten bidez heldutasunera iristeko ahaleginak egiten gabiltzala.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Ezjakintasunak

Gerardo Markuleta

ALBERDANIA
86 orrialde
12,20 euro

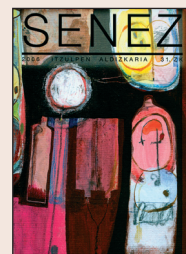
Markuletaren azken poemak

Dakiguntxoak baino ez dakigunak adierazten omen gaitu ondoen, Gerardo Markuleta dioenaren arabera. Eta askojakina baino ezjakina nahiago duelako plazaratu du Alberdania argitaletxearen eskutik *Ezjakintasunak* izenburuko liburua, bere bosgarren poema bilduma. Liburuan jasotako poemak bost ataletan banatu ditu: ezjakintasunekin hasi, barne-kostaldeekin segi, haiku moduko olerkiez osatutako *Haigu* atalarekin jarraitu eta *Ziri-marrak* eta *Zirrikituak* izena daramaten atalekin amaitzeko. Ateak maite dituen poeta honen galderen artean, honakoak daude: *Zenbatgarrenean*

zuen/ urak ikasi bidea? Zein unetan atertu du/ maitasuna ekaitza, eta/ hasi ekaitz maitasuna?/ Boza galdutakoari/ berdin-berdin ote zaio/ zein hizkuntzatan den mutu? ■

Canoren narrazioa bost hizkuntzatan

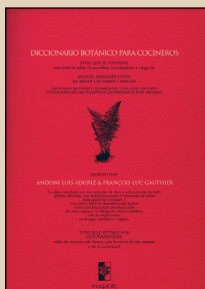
Senez itzulpen aldizkariaren zenbaki berezia da 31. hau. 2005ean argitaratutako Harkaitz Canoren *Neguko Zirkua* ipuin-liburutik hartutako narrazio bati eskaini diote, *Batere valsik gabe amaituko da narrazio hau ere* izenburua duenari, hain zuzen. Harkaitz Canok euskaraz idatzitako lanaz gain, egileak berak gaztelaniaz egindakoa, Isaac Xubin galiziarrek galizieraz sortutako bertsioa, Kristin Addisek ingelesez osatutakoa eta Kattalin Totorikak frantsesez eskaintzen duena irakur daitezke bertan. Duela bi urte ekin zioten *Senez*ekoek *Idazlea itzultzaileen lantegian* saioari, Tarazonako Itzultzailearen etxean, Pello Lizarralderen *Un Ange Passe* ipuinarekin. Hurrengo urtean Jokin Muñozen *Hausturak* narrazioarekin jarraitu zuten eta Harkaitz Canoren itzulpen sorta hau hirugarrena dute. ■

Senez 31

Batzuen artean

EIZIE
104 orrialde

Diccionario botánico para cocineros

Andoni Luis Aduriz, François-Luc Gauthier

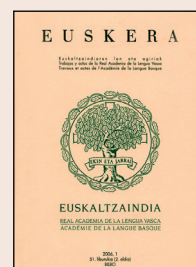
GOURMANDIA
408 orrialde / 35 euro

Sukaldarientzako landare eta belarren hiztegia

Mugaritz jatetxeko Andoni Luis Aduriz sukaldari-buruaren eta François-Luc Gauthier botanikariaren artean osatutako liburua da *Diccionario botánico para cocineros. Glosario botánico elemental. Una guía de usos culinarios de las plantas y un herbario por aromas*. Landare eta belarren hiztegi hau osatzeko, urte asko pasa omen zituzten egileek era guztietako landareak behatzen, biltzen eta aztertzen. Gomendatzen dituzten errezetek beraz, berme guztiak dauzkate. Liburuak gainera, DVDa dakar, irakurleak plater horiek guztiak pausoz pauso nola prestatzen diren ikus dezan. Hiztegi botanikoarekin batera, XIX. mendean belarrak eta likenak biltzeagatik ospetsu egin zen Jose Maria Lakoizketa izeneko apaiz nafarrari buruzko lana dago, Miguel Sanchez Ostizek idatzia. ■

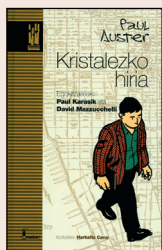
Mendeurrenak eta omenaldiak

Euskaltzaindiak plazaratzen duen *Euskera* aldizkariak azken zenbakian, Plazido Muxika Berrondoren mendeurrena dela-eta bere bizitzaz eta lanaz hainbat zertzelada eskaintzen ditu. Bestalde, Andima Ibiñagabeitia, Imanol Berriatua eta Gorgonio Renteria idazleei egindako omenaldia ere oso kontuan izan dute. Amaia Eguren, Andres Urrutia, Txomin Peillen, Bernardo Atxaga, Xabier Kintana eta Igone Etxeberriaren lanak ere plazaratu ditu aldizkariak, baita *Olerki barriak Kaliforniatik bialduak* ere, partitura eta guzti. Iraganeko idazleei eskaintako tarte gehiago ere badira. Izan ere, Frantzisko Ignazio Lardizabal Urretabizkairen II. mendeurrena da, eta hari buruz idatzi dute Patxi Aierbek eta Andres Urrutiak. Mikel Zalbidek eta Beñat Oyharçabalek, berriz, Lardizabalek osatutako gramatika dute gaitzat. ■

Euskera

Batzuen artean
EUSKALTZAINDIA
602 orrialde

Kristalezko hiria

Paul Auster

TXALAPARTA

156 orrialde

15 euro

Paul Austerren nobela grafikoa

Paul Austerren *New Yorkeko trilogia*ren lehenengo kontakizuna da Txalaparta argitaletxeak kaleratutako *Kristalezko hiria*. Paul Karasik eta David Mazzucchellik nobela grafiko izan zedin egokitu zuten 1994an eta XX. mendeko ehun komiki onenen artean hautatu zuen *Comics Journal* aldizkariak. Euskarazko bertsioa Harkaitz Canori zor zaio, baita Paul Austerren nobela honi egindako moldapenen argitasunen gaineko zehaztasunak ere. Nobela grafikoak, emaztea eta semea galdu dituen idazle mindua du protagonista, eta identitatearen aldakortasunaz dihardu. Bera ez zen norbaitez

galdezka hasi zitzaion telefono dei bat jaso zuenean hasi zen istorio guztia. ■

Xabier Mendigurenen jende ibiltarien gaineko kontakizuna

Xabier Mendiguren Elizegik idatzi eta Patxi Gallegok marraztutako *Karabana batean bizi naiz* zortzi urtetik gorako irakurleei zuzendua dago. Gutxi gorabehera adin hori du Danielek. Ijito haur hori izango dugu liburu honetako kontalaria. Familiaren karabanan batetik bestera ibiltzea du gus-tuko Danielek, baina batzuetan ezin izaten du, familia arazoengatik. Adibidez Euskal Herriko txoko

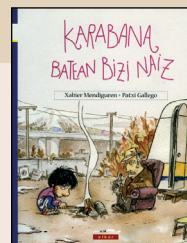
batean aitona gai-xotu eta harentzat adeitasuna eskatuz aita medikuei oldartu ondoren, *pestañiak* etxeko jauna espetxeratu dutenean. ■

Karabana batean bizi naiz

Xabier Mendiguren

ELKAR

48 orrialde / 7,25 euro

UXUE ALBERDI

«Nik inporta zaidanari buruz idatzi dut, ez Suediari buruz»

Zer ekarri dizu Igartza saria irabazteak?

Denbora. Gaztetxotatik idazten dut eta beti gustatu izan zaizkit bertsoa eta literatura. Azken urteotan, gainera, gehiago sustraitu zaizkit bi afizio horiek: bertso munduko lagunak egin ditut, idazteko denbora hartu dut, buruan bueltaka dauzkadan proiektuak gauzatzen saiatzen naiz... Itzultzailea naiz orain ofizioz, baina lana –Igartza saria bezala– denbora erosteko bitartekoa baino ez da niretzat; denbora, gustatzen zaidana eginez gozatu ahal izateko. Suedian kokatu dituzu zure aurreneko liburuko kontakizunak...

Bai, baina Suediaren deskribapena egiten badut ere, geure miserien eta pozen deskribapena egiteko erabili dut. Aitzakia baino ez da Suedia, azkenean. Aitzakia inportantea, baina aitzakia: nik inporta zaidanari buruz idatzi dut, ez Suediari buruz.

Nolakoa da herrialde hura?

Paisaiak ikaragarri ederrak dira, zuriak, geldiak. Laku izoztu bat bezalakoa da Suedia neguan. Eta gero udaberriko leherketa iristen da, eta dena leher-tzen da: loreak, lakuak eta pertsonak. Hango gizartea oso indibidualista da, suediarren %70 bakarrik bizi da, familia ereduak ez du hemengoarekin zerikusirik, gizon-emakumeen rola eta beren arteko harremanak ere desberdinak dira. Eta Suedian zaudenean denak ondo funtzionatzen duela ematen du: burokraziarik ez dago... Baina dena estaltzen duen elurra urtzean, eskaleak, alkoholismoa, giza harremanen porrotak, depresioak... ateratzen dira azalera. Hori islatzen saiatu naiz liburuan, gazia eta gozoa, nire begirada subjektibotik, betiere.

egileari galdezka

VIII. Igartza saria irabazi zuen Uxue Alberdiren lana

Irudi literario oso esanguratsuz hornitutako hamazazpi ipuinez osatu du Uxue Alberdi

elgoibartarrak *Aulki bat elurretan*, bere aurreneko liburua. Suediako hilerri batean ikusi zuen aulkitxoaren iradokizuna dago Beasaingo Udalak, CAF enpresak eta Elkar argitaletxeak antolatu ohi duten idazle gazteentzako Igartza sarira aurkeztu zuen literatur proiektuaren atzean. Eta hain zuzen ere, herrialde hartako hotzean kokatu ditu idazleak istorio aldiz umoretsu, aldiz gaziak. Bere buruaz beste egiteko gatzetxo batek izan zitzakeen arrazoiak bezala, elkarrekin aspertzen hasia den bikote bati gustuko den margolan ospetsu bat museotik lapurtzeak ekarriko dizkion ondorioetarako, hamaika gertaera guztiz ezberdinak landu ditu 22 urteko neska honek elurraren isiltasunaz kutxaturik daudela ematen duten

Aulki bat elurretan

Uxue Alberdi

ELKAR

180 orrialde

13,90 euro

kontakizun indartsuok. Gazteak eta zaharrak, eskaleak eta Greta Garbo, bele bati elurrezko bola jaurti zion mutikoa eta izokinei buruz hitz egiten hasi ostean elkarrekin ohean bukatu zuen bikotea edo larrua jo ondoren seko lo gelditu beharrean behingoagatik hitz egin zuen senarra. Era guztietakoak dira Uxue Alberdik kontakizunetarako aukeratu dituen protagonistak. ■

Ezpalak

JON TORNER

Barricada Iruñeko musika taldeak 25. urteurrena ospatzeko bira egingo du. Lehen emanaldia Atarrabian martxoaren 30ean eskainiko du. Hiru ordu iraungo duen kontzertuan plazaratu dituzten 18 diskoetako abestiak joko dituzte. Bira amaitu ostean disko berria grabatzeko asmoa dute Barricada musikariek.

Traspasos konpainia gasteiztarraren *Demasiado humano (los últimos días de Nietzsche)* obrak Euskadi ordezkatu du Max Sariatzen, ikuskizun errebelazio onenaren atalean. Sariak apirilaren 16an banatuko dituzte Bilboko Euskalduna jauregian.

Jose Antonio Sistiaga margolari eta zinemagile donostiarraren lanekin *Suite érotique* izeneko erakusketa zabaldu dute Donostiako Koldo Mitxelena kulturunean. Erotismoa ardatz hartuta, Sistiagak 1980tik 1993 artean marraztutako 24 artelan jarri dituzte ikusgai. Erakusketa martxoaren 24a arte egongo da zabalik.

My Jok plataforma artistikoak euskal gazteen nortasunaz gogoeta egitea xede duen *BURP!* dokumentala egin du Euskal Kultur Erakundearen partaidetzarekin. Sorkuntza hori, ekainaren 23an Baionan zabalduko den *Batek-Mila - Euskal munduak* multimedia erakusketa ibiltarian eskainiko dute estreinakoz.

Juan Maidagan, Dolores Zinny eta Iñaki Imazen obrak Rekalde aretoan daude ikusgai

Bilboko Rekalde aretoan bi erakusketak izango dira ikusgai apirilaren 8a arte. Batetik, Iñaki Imaz EHUKo Arte Ederretako Fakultateko irakasleak hainbat instalazio bildu ditu *Lo Mío* izenburupean. Aurki daitezkeen objektuek, artistari buruzko informazioa eskaintzeaz gain, nolabaiteko deserosotasun bati aurre egitera bul-tzatzen gaituzte. Alboko irudia, *Txe-*

rria-basurdea sailekoa da. Bestalde, Alemanian jaio eta Berlinen bizi diren Dolores Zinny eta Juan Maidagan artistek *Kosta, eraso, berbera* erakusketa paratu dute Rekalde aretoan. Europa eta Amerikako hainbat herrialdetan aski ezagunak diren bi artista horien instalazioetan margolanek, eskulturek, argazkiek, marrazkiek eta arkitekturak bat egi-ten dute. Erakusketaren harira, Zinny eta Maidaganek diseinatu eta Mónica Amor, Hyunjin Kim eta Leire Vergararen testuez hornitutako katalogoa aurkeztu dute.

Asier Hormazak *El País* egunka-rian: «Euskal antzerkiari zera falta zaio, administrazioak euskal inter-pretazio mundua eta kultura oro har industriatzen jotzea. Hemen oso profesional onak daude ikus-puntu artistiko nahiz tekniko-rik, baina denak kanpoan dabil-tza lanean. Garrantzitsua izango litza-teke Eusko Jaurlaritza honetaz konturatzea eta euskal kulturaren dihardugunon alde egitea. Orain, bakarrik egiten dute apustu gure alde kanpora atera eta kanpoan arrakasta lortzen dugunean».

Alex Angulok *Berrian*: «Telebista-ren arazoa da, jende gehiegik ikus-ten zaituela. Pertsonaia horrek gai-nontzeko lanetakoak, antzerkian

edo zineman eginikoak oztopatzen dituen arazo bilakatzen da. Oso zaila da aktore batentzat, beste pertsonaia bat antzezterakoan, telesaileko horren ezaugarri guz-tiak desagerraraztea. Istorio bat kontatu ahal izateko, askoz hobe da alde aurretik inork ezagutzen ez bazaitu. Zoragarria litzateke film bakoitzean nire ezaugarri guz-tiak eraldatu ahal izatea, izena bera ere bai».

Ane Muñozek *Garan*: «Niregatik balitz, laburrak egiten jarraituko nuke genero bezala asko gusta-tzen zaidalako. Baina ez noa inora horrekin, eta dagoeneko lotsa ematen dit hainbeste fabo-re eskatzeak».

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa)

Tel.: 943 801684

e-posta: ondarre@hispavista.com

www.acvmultimedia.com/ondarre

Artea eta industriaren mundua batu ditu *Disonancias* proiektuak

ARTEA industriaren munduarekin lotzeko xedez jaio zen *Disonancias* (*Disonantzziak*) proiektua. Antolatzaileek, aurkeztu ziren 34 herrialdeetako 150 lagunen artean 15 aukeratu zituzten. Artista horiek Euskal Herriko hamar enpresatan garatu dituzte euren proiektuak, berrikuntza ardatz gisa hartuta. Emaitzak prototipo, esperientzia interaktibo eta ikus-entzunezko dokumentalaren bidez aurkeztuko dituzte martxoaren 2an, Donostiako Kultura Garaikidearen Nazioarteko Gunean (Tabakalera zentroan). *Disonancias* ekimenaren inguruko ekitaldi gehiago ere izango da egun horretan eta hurrengoan Donostian. Informazio gehiago: www.disonancias.com.

Victoria Eugenia antzokiak indartsu hasiko du ibilbide berria

DONOSTIAKO Victoria Eugenia antzokia hurrengo astean inauguratuko dute, sei urtez luzatu diren eraberritze lanen ostean. Antzokiak bi areto berri izango ditu: dantza aretoa eta formatu txikiko emanaldietarako egokitutako klub aretoa. Bestalde, 890 eserleku izango ditu, lehen baino 200 gutxiago, baina horrek espazioa emanaldi desberdinetarako egokitzea ahalbidetuko du. Victoria Eugeniak denboraldi berrian jasoko dituen bederatzia emanaldietarako sarrerak agortu egin dira jada. Horien artean daude, besteak beste, Mikel Laboa eta Benito Lertxundiren kontzertuak eta Aukeran dantza taldearen ikuskizuna.

Iruñeko Hiria Poesia

Lehiaketa. Nafar Ateneoak Nazioarteko I. Iruñeko Hiria Poesia Lehiaketa sortu du. Mundu osoko autoreei zuzenduta dago eta olerki bakarraren orde, poema sorta onena sarituko dute, "parte hartzaileen lana epaitzean zuzenagoak izateko". Irabazleak 5.000 euro jasoko ditu eta Celya argitaletxeak lan sarituaren 1.000 ale kaleratuko ditu. Lehiaketak badu *bainarik*, ordea. Oraingoz, euskarazko lanek ez dute lekurik. Hurrengo urteetan jarraikortasuna badu, litekeena da euskarazko poemak ere aurkeztu ahal izatea. Olerki sortak maiztzairen 11 baino lehen bidali behar dira eta epaimahaiak urrian emango du bere erabakiaren berri. Lehiaketaren oinarriak www.ateneonavarro.es web gunean topatuko dituzue.

kulturagenda

Martxoaren 1etik 15era

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketak

Dokumentuak

Etorkizunaren memoria
martxoak 17 arte

The Atlas group/Walid Raad,
Bleday Rosa, Luc Delahaye,
Juan Manuel Echavarría,
Jacques Fournel, Sebastián
Friedman, Brian McKee,
Ann-Sofi Sidén, Alec Soth

Suite Erotique

J.A. Sistiaga
martxoak 24 arte

Erakusketen bisitaldi
gidatuak taldeentzat
Tfno: 667 346 025

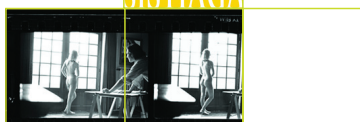
Jardunaldiak

Iparralde bertan

Martxoak 8, 15, 22 eta 29

Areto Nagusia. 19:30

Beñat Achiary,
Maialen Errotabehere,
Daniel Landart, Anje Duhalde...

Kristobaldeggi, 14 | 20014 donostia | www.arteleku.net

Animac Artelekun

Labumetraien emanaldia

Martxoak 6-10

Koordinazioa: Isabel Herguera

Martxoak 6

19:00. Brou Animac I. Proiektzioak
20:00. Cellulle d'Intervention Metamkine. Kontzertua

Martxoak 7

19:00. Mikhail jaunaren izarrak. Proiektzioak

Martxoak 8

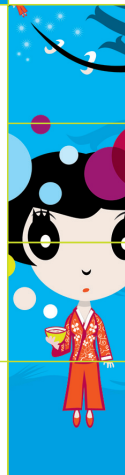
19:00. Transorient Express. Proiektzioak eta kontzertua

Martxoak 9

19:00. Brou Animac II. Proiektzioak

Martxoak 10. Kutxa Aretoa (Arrasate, 12)

18:00. Haurrentzako emanaldia. Proiektzioak

Gipuzkoako Foru Aldundia

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

ELI GOROSTEGI

OHITU BELDURRA, IZUA		GAIXOTASUN MINGARRI GIZONEZKO IZENA		GELDIALDIA (ALDERAN- TZIZ)		ZAUDE (AL- DERANTZIZ)		GURAIZE SEINALEA		PERTSONAIA- REN IZENA	
KONTRAKO- TASUN AURRIZKIA OHOREA						ORPO NAFARROA- KO HERRIA					
				ABAGUNE, AUKERA UBELDURA		UDAKO HILABETE ANTZEZLARI					
ABIZENAK ADI, ERNE								GARI SORTA ELEMENTU KIMIKOA			
				LAGUNIK GABE BEKOKIA						ABIZENA	
HILABI- MONUMENTU	LAGUNTZA	ALDAPA URETAN BIZI DENA			GARRAIOBI- DE MOTA ARERIO, AURKAKO				UKATZEKO LORE SORTA		
							LIKIDO SUKOI NAFARROA- KO HERRIA				
IRIDIOAREN SINBOLOA SAI			TRAINERU BATEKO BURUA R HIRUTAN					SINDIKATU ABERTZALEA LETRA ERRE- PIKATUTA			
				SETATSU, TEMATI EINSTEINIOA						AUTOBIDEA MUSIKA NOTA (ALDE- RANTZIZ)	
ETENALDIA OIHUKA					NARRAS, ARLOTE KILOA						
							LEPO, IDUN				

Marrazopa

Bila itzazu beheko hitzak (adibidea jarraituz) eta hizkiak dauden laukiak koloreztatu. Marrazki bat agertuko zaizu. Hizki batek ezin du bi hitzetan parte hartu.

ABIATU	KANTARI	NESKA
ABURU	KEALDI	NOLANAHI
ADAR	LANDU	NOZITU
ILUNPEAN	LEPO	OINUTS
ITZAL	MAITE	ONGILE
IZAKI	MAKUR	PINUDI
JOSI	MALTZUR	TXEKOR
KANPORATU	MOTU	UGALDU

C	R	T	Y	N	O	B	S	W	T	E	S	G	N	H	L	O	G	B	U	H	X	W	I	Q
F	E	M	O	M	Z	U	D	F	J	I	C	R	C	E	B	J	N	S	M	D	A	P	T	L
F	B	Z	T	U	I	T	U	I	O	K	F	E	W	L	V	N	L	A	A	T	M	I	N	Y
G	N	A	K	P	Z	P	S	K	A	V	O	G	K	O	D	N	A	B	I	U	N	O	L	O
A	T	H	H	K	U	W	C	V	Z	I	O	L	L	L	U	H	Z	M	A	U	M	L	A	I
R	Y	K	A	D	I	A	S	R	A	E	A	X	P	E	D	H	A	N	U	K	G	V	N	A
I	P	W	R	A	R	V	A	X	D	T	W	N	O	E	U	P	E	P	L	I	E	Q	A	H
O	I	L	W	S	V	U	B	J	E	I	Y	E	S	K	C	N	A	K	W	S	I	O	X	I
I	N	U	Z	T	I	R	U	S	C	A	X	A	K	P	A	T	A	S	J	O	Y	U	G	U
R	S	T	A	T	L	H	C	D	A	M	D	E	L	A	G	U	R	G	W	W	P	L	A	N
D	F	U	L	M	A	K	I	Y	S	O	N	G	I	W	Y	A	O	P	N	A	K	D	L	Z
A	B	A	B	I	B	U	L	V	H	E	R	X	P	I	P	Q	Q	M	R	I	G	U	D	R
R	M	Z	O	F	B	R	I	W	U	X	J	Z	J	N	M	A	J	E	E	X	L	K	E	I
H	O	S	C	W	K	M	D	L	A	E	K	I	D	U	A	L	T	Z	U	R	R	O	X	T
U	J	M	D	N	J	P	E	E	G	H	K	M	Y	Z	A	M	A	P	N	A	B	L	I	K

Sudokua

Hutsik dauden gelaxkak bete 1etik 9ra bitarteko zenbakiekin. Kontuan izan ezin dela zenbakirik errepikatu ez errenkada ez zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

5		6	9					
	7				4	6		
	9	4						7
	5			7				2
			2		1			
1				3				8
9						7	2	
		5	3				9	
					8	4		3

Gurutzegrama

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

EZKER-ESKUIN

1. Hilburuko, testamentu.
2. Gordeleku.
3. Ikara eragin.
4. Altxatzera behartu.
5. Izate berdineko.

GOITIK BEHERA

1. Animalien sendagile.
2. Kobru.
3. Neskei zaletasuna diena.
4. Irtenarazi.
5. Irudiak egiten dituen.

Dibortzioa nahi

Edurne abokatuaren bulegora sartu da:

- Dibortziatu egin nahi dut.
- Eta zergatik?
- Zergatik izango da, bada? Ezkonduta nagoelako!

Poliglota

- Edurne, hik ba al dakin nola esaten den "Bai" ingelesez?
- Bai, noski!: "Oui!"
- "Oui"? Baina hori frantsesa dun etal!
- Ostra! Beste hizkuntza bat zekinat!

Soluzioak

A	Z	K	E	O	B	A	R	K	A	R	A	Z	I	G	L	D	E
L	B	A	B	E	S	L	E	K	U	D	I	G	L	D	E	I	D
A	Z	K	E	O	B	A	R	K	A	R	A	Z	I	G	L	D	E
L	B	A	B	E	S	L	E	K	U	D	I	G	L	D	E	I	D

5	3	6	9	1	7	2	4	8
2	7	1	8	5	4	6	3	9
8	9	4	6	2	3	5	1	7
3	5	8	4	7	9	1	6	2
4	6	9	2	8	1	3	7	5
1	2	7	5	3	6	9	8	4
9	8	3	1	4	5	7	2	6
7	4	5	3	6	2	8	9	1
6	1	2	7	9	8	4	5	3

P	A	E	L	L	O	Z	A	L	A	S	A	M	A
E	R	A	Z	T	A	I	L	L	O	Z	A	L	A
I	K	A	R	A	I	L	L	O	Z	A	L	A	S
O	N	D	R	A	E	U	R	A	K	A	R	I	K
D	E	I	T	T	B	A	K	A	R	I	K	A	R
Z	U	R	T	I	K	E	O	N	A	F	T	A	B
M	A	S	O	L	E	O	N	A	F	T	A	B	A
I	R	P	A	T	R	O	I	L	A	B	A	S	A
P	U	T	R	E	S	E	T	O	S	O	A	L	A
T	A	R	T	E	A	S	A	S	K	I	L	A	S
G	A	R	R	A	S	I	K	A	S	A	M	A	A

C	R	I	V	E	S	G	N	H	L	O	G	R	H	K	W	I	Q
F	E	R	M	U	D	E	J	I	C	R	C	E	B	J	N	S	D
F	E	R	M	U	D	E	J	I	C	R	C	E	B	J	N	S	D
G	P	Z	P	S	K	V	O	G	K	O	N	H	Z	M	A	L	O
H	H	K	U	C	V	Z	I	O	L	L	H	Z	M	A	L	O	
Y	K	A	I	A	S	R	A	X	A	X	D	H	A	K	K	G	V
P	W	A	R	V	D	E	N	O	E	U	P	K	E	Q	A	I	L
U	I	L	S	V	U	J	E	Y	K	C	K	W	Y	U	N	I	L
E	A	T	L	H	C	D	A	D	A	G	C	W	Y	U	N	I	L
D	F	U	M	A	K	I	S	O	N	G	W	Y	U	N	I	L	I
A	B	A	B	I	B	I	V	H	E	R	X	P	Q	M	E	I	G
R	N	Z	O	F	B	I	W	U	X	J	Z	J	A	J	E	N	I
H	O	S	C	H	M	B	I	B	I	Z	A	M	A	P	A	B	L
U	I	M	D	N	I	F	P	E	G	H	K	M	Y	Z	A	M	A

Aritz Ondo, 69 • 20305 Irun • Tel: 943 635518 • Faxa: 943 638718
e-posta: info@hotelatalaia.com • web orria: www.hotelatalaia.com

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: UNAI BREA

ARGAZKIAK: IÑIGO AZKONA

Portugalete

Erdi Aroko harri bila Ezkerraldean

Ibaizabalen ezker ibarraz, hau da, Ezkerraldeaz, gauza asko entzungo zenuten, onak batzuk eta txarrak asko, baina gutxitan ederra denik. Eta hala izanda, nekez sortuko zitzaizuen inoiz eskualde hori bisitatzeko gogorik. Aurreiritziek halako kalteak dakartzate. Eskuin Ibarrean denak jauregi dotoreetan bizi ez diren bezala, Ezkerraldean bada zementuz eta fabrikaz besterik. Esandakoa frogatzeko, Portugaletera egingo dugu aste honetako ihesaldia, hango aldapa gogorretan zain ditugun txoko ederren bila.

Ondoren proposatuko dizuegun ibilaldia egiteko ez dituzue hankak gehiegi nekatu behar, Portugalete ez baita oso handia. Bizkaiko herri-rik txikienetakoa da, izan ere: 3,2 kilometro koadro besterik ez. Baina hedaduraz murrizta den neurri berean biztanleetan oparoa da Portugalete. 50.000 lagun inguru bizi dira hirian, kilometro koadroko 16.000 inguru. Ezbairik gabe, Bizkaiko udalerrietan hark du dentsitate handiena. Europa osoan ere ez omen du parerik Portugaleteko giza-kontzentrazio ikaragarriak, hala zioten behintzat hiriak gaur baino 10.000 biztanle gehiago zeuzkan garaietan. Dena dela, ez dugu hemen esango harro egoteko moduko markak direnik horiek.

Behin demografiari buruzko aurre-solasa burututa, has gaitezen behingoz txangoan. Eta nola ez, hiriko lekuri ezagunenetik hasiko gara, Bizkaiko Zubitik. Gizateriaren Ondare izendatutako Euskal Herriko eraikin bakarra izanik, bekakua litzateke gure bisitaldiaren zati bat, bederen, ez eskaintzea. Hala ere, gauza asko idatzi da honez gero Bizkaiko Zubiaz, eta ez dugu hemen denbora eta leku gehiegi galduko bibliografia hori gizentzen. Gure arreta, aurrerantzean, parez pare dugun hiriari eskainiko diogu.

Jo dezagun, bada, Zubiz 7heldu garela Portugaletera. Aurrera egi-

Kilometro koadroko 16.000 lagun bizi dira Portugaleten.

nez, Maria Diaz de Haro kalera iritsiko gara berehala, eta handik pixka bat ezkerretara joanez, Casilda Iturrizarrera. Hau erraz ezagutuko dugu: goranzko aldapa da, eta ez malda txikikoa. Hau idazteko unean lanak egiten dabilta bertan, besteak beste eskailera mekanikoak jartzeko, oinezkoen lagungarri. Batek baino gehiagok eskertuko du.

Eskailera edo gure ahalegin hutsez, norberak aukeratu dezala hori, Casilda Iturrizarretik igoz laster helduko gara Santa Klara komentura, kalearen eskumako

aldean. XVII. mendean eraiki zen, eta XIX.ean berriztatu, gaur duen itxura ederra emanez. Duela hogeitau urte Udaletxeak eskuratu zuen, eta Kultur Egoitza bihurtu. Han dago, besteak beste, turismo bulegoa, nahiz eta luze gabe beste egoitza batera eramango duten.

Kalearen ezkerreko aldean, berriz, Alde Zaharra dugu. Hura mugatzen zuen harresi zaharra ere ikusiko genuke, XVIII. mendean, hiri handitu beharrez, eraitsi ez balute. Harresia zegoen lekuan dago orain Casilda Iturrizar kalea. Hamaika izenen kalea, esan diezaiogun. Antzina, Kale Barria edo Barrera kalea esaten zitzaion. Gero-ago hartu zuen gaur egungo izen ofiziala, baina bertakoei nahiago dute "egurraren kalea" esatea. Izenak izen, Santa Klara komentua utzi eta Alde Zaharrean murgilduko gara Atarazanas kaletik. Hala helduko gara Rantxeria plaza txikira.

Zelan heldu

Hainbat modutara joan daiteke Portugaletara. Bilbotik oso hurbil dagoenez, erraz ailega daiteke bertara errepidez, trenaz edo, aurtengo urtariletik, metroz. Errepideari dagokionez, hobe autobusa norberaren autoa baino. Portugaleteko trafikoa ez da oso gomendagarria bihotzeko gaixotasunak dituztenentzat.

Getxotik joatea da beste aukera. Hala eginez gero, Bizkaiko Zubia edo ontzi-txoa erabil daitezke —elkarrengandik oso hurbil daude—. Interesgarria izaten da, joan-etorriko bidaia eginez gero, ontzi batean joatea eta bestean etortzea. Itsasadarren ikuspegia zeharo desberdina da batean ala bestean, baina bietan polita. Urteko garai jakinetan, gainera, Euskal Herria ontziak Portugalete eta Santurtzi batzen ditu Getxorekin.

Erdi Aroko Portugalete

Alde Zaharraren goiko aldean gaude orain. Erdi Aroko beste hiri

Elizaz gain Erdi Aroko hirian badira eraikin ikusgarriak, Erdi kaleko 17. eneko Errenazimenduko jauregia, barbarako.

askotan bezala, hiru kale nagusik osatzen zuten Portugalete. Kasu honetan goitik behera doaz kaleak, sorreratik hiriaren hauspoa izan den Ibaizabalen bila. Gauden lekutik begiratuta, eta ezkerretik esku-mara, Koskojales, Victor Chavarri (edo Barrenkale) eta Santa Maria kalea dira hiri zaharraren bizkarre-

zurrak, hainbat kantoi estuk zehar-katuta.

Eguneko edozein ordutan paseatzeko leku polita da Portugaleteko Alde Zaharra. Asteburu gauetan berriz, gazte eta ez hain gazte askoren bilgune bihurtzen da. Bertako giroak, inguruko beste hiri batzutan ez bezala, nola edo hala egin dio

aurre Bilboren eta merkataritzagune handien lehiari. Taberna asko egotea, bestalde, ez da kontu berria. XX. mende hasieran ere hala omen zen. Garai hartan, txakolina pitxer txikian (*jarrillas*, gaztelaniaz) zerbitzatzeko ohitura zegoen; hortik *jarrillero* goitizena portugaletetarentzat.

Jaiak eta jaialdiak

Portugaleteko jai nagusiak San Rokeren omenezkoak dira, abuztuaren 14tik 17ra. Egun —eta gau— horietan, jendez lepo egoten da herria; beste herrietako lagun asko gerturatzen baita sanroketara, inguru osoan daukaten entzuteari esker. Izan ere, orain dela hainbat mende hasi ziren Portugaleten San Roke eguna ospatzen, eta azkenik, duela berrehun urte baino gehiago, santua herriko patroiz izendatzea erabaki zuten. Hala, eskualde osoan tradizio luzeena duten jaiak dira, udal turismo bulegoko web-guneak dioenez.

Sanrokeen ospea ez badauka ere, Giako Andra Mariren jaia da, beharbada, portugaletarren kutunena. Uztailaren 1ean ospatzen da, eta antza denez, itsasoko langileen jaia zen hasieran. Egun handi horretako ekitaldiak Alde Zaharrean egiten dira, Koskojales kalean batik bat.

Folklore, txakurrak eta beste

Jaiak ez ezik, jaialdiak ere baditu Portugaletek, eta ez garrantzi gutxikoak. Adibidez Elai-Alai dantza taldeak antolatzen duen Nazioarteko Folklore Jaialdi garrantzitsua. Dagoeneko hiru hamarkada pasako ibilbidea du, eta ezinbesteko hitzordua da Euskal Herri osoko dantza maitale askorentzat. Uztaila amaieran egin ohi da.

Aipatzekoa dugu, halaber, Nazioarteko Txakur Lehiaketa, uztailan hau ere. Artzain-txakurrez edo antzeko zerbaitez pentsatzen ari bazarete, ahaztu, Portugaletera joaten direnak oso bestelakoak dira eta. Hauek, ardiak bildu ordez, ahalik eta dotoreen desfile-latu behar dute, txakur munduko *miss* eta *mister*-ak bailiran, epaimahaikoen onespina lortu gura badute. Edertasuna eta obediencia, irabazteko errezeta.

Azkenik, kirol arloa ekarri behar dugu gogora. Portugaleten egiten da, esaterako, Euskal Herriko bigarren estropadarik garrantzitsua: El Corte Inglés bandera. Kasu honetan, eta lehia itsasadarrean gertatzen denez, Getxok ere badu zeresanik, baina tira... Uretatik irten gabe, azpimarratzekoa da Portugalete nazioarteko waterpoloaren hiriburu-etako bat dela. Urtero, bertan jokatzeko dira Munduko Ligaren hainbat partidu.

Eraikin ikusgarriak

Erdi Aroko hirian badira eraikin aipagarriak. Erdiko kaleko 22. zenbakikoak, esaterako, atari eta armarriri barrokoak gorde ditu. Kale berean, baina 17. ean, atariak erdi-puntuko arkua dauka sarrera gainean. Errenazimenduko jauregi handi baten azken hondarra da.

Berriz Alde Zaharreko goiko aldera itzulita, ezkerretara joko dugu, Elizaren kantoitik, Andra Mari basilikara. Portugaleteko eraikin ikusgarrienetako bat da, eta XV. mende amaieran hasi ziren eraikitzen, aurrez eliza apalago bat zegoen lekuan. Gaur egun, basilikak museo bat dauka bere baitan. Bertan, mezatan erabiltzeko zilarrezko objektuak daude ikusgai; gehienak indiano eta marinelek ekarritako opariak dira, Peru eta Mexikoko zilarginek XVII. mendean egindakoak. Basilikako lorategian, berriz, Lope Garcia de Salazar, Bizkaiko lehenengo historiagilearen eskultura

XX. mende hasieran,
txakolina pitxer txikietan
(*jarrillas* gaztelaniaz)
edateko ohitura zegoen;
hortik *jarrillero* goitizena

Astearte, ostegun eta larunbat goizez egiten da azoka.

dago. Garcia de Salazar Muskizen jaiotakoa zen, baina Portugaletetik harreman estua izan zuen bere bizitza osoan zehar. Bere iloba batek, Otxoa de Salazarrek, dorre bat eraikitzeke agindua eman zuen XV. mende amaieran. Gaur egun Salazar dorrea izena dauka, eta basilikatik oso gertu topatuko duzue.

Berriz itsasadarrerantz

Santa Mariatik jaitziz, Salcedo kalea helduko gara. Antzinagoko denboretan, bertan zeuden ontziolak, baina ez jakin zehazki non. Hala ere, lehengo usaina dario oraindik kaleari, bere arkupe txiki eta guzti. Bertatik bertara, itsasadarrerantz joanda, Solar plaza dago. Han ikusiko dituzue Victor Chavarriren omeneko eskultura eta musika-kioskoa. Astearte, ostegun edo larunbat goizez joanez gero, gainera, nekazal azoka ikusiko duzue. Garai bateko indarrari eusten ez badio ere, orain-

dik inguruko baserritar eta erosle askoren topagunea da.

Gauden lekuan, nahi izanez gero, Ibaizabalen beste aldera joateko ontzitzoa har genezake. Bestela, Bizkaiko Zubirantz segi deza-kegu, Txurruka kaian barrena, gure ibilaldia hasitako toki berean

amaitzera. Hirugarren aukera ere badago: Zubi ondotik pasa eta segi aurrera, Santurtziko mugaraino ia. Han mareometroa dago, mareak neurtzeko —izenak ez dio gezurrik— 1883an jarritako gailua. Portugaleta, betidanik, marearen arabera bizi izan da eta. ■

Jatetxe batzuk:

- ✓ El Abra
Maria Diaz de Haro, 6
94-495 68 08
- ✓ Auntz
Maria Diaz de Haro, 2
94-401 48 00
- ✓ Baserri-2
Antonio Zunzunegui, 13
94-483 69 59
- ✓ Los Arcos
Gipuzkoa, 23
94-483 76 48

Lo egiteko:

- ✓ Gran Hotel
Puente Colgante
Maria Diaz de Haro, 2
94-401 48 00
- ✓ Bellmar ostatua
Ortuño de Alango, 31
94-483 45 00
- ✓ Santa Maria ostatua
Salcedo, 1
94-472 24 89

20, 30, 35, 40... eta
50 urtera arteko hipotekak.
Tasazio-balioaren
%100eraino
eta abalik gabe.

etxetik botako
zaituzte

zeure erara
bbk
hipotekak

Makina bat kontu

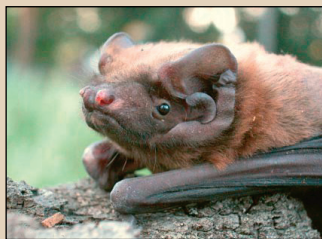
JOXERRA AIZPURUA

ETOLOGIA

Gautxoriek txoriak ere jaten dituzte

GAUTXORIEN INGURUAN makina bat film, gehienak beldurgarriak, egin izan dira. Antza, gautxori mota batzuek txoriengan ere beldurra sortzeko arrazoiak badaude Europako zientzialari talde batek egindako ikerketa baten arabera.

2001. urtean sortu zen susmoa, ikerlari espainiar batzuek txorien lumak topatu zituztenean gau saguzar erraldoiaren (*Nyctalus lasiopterus*) habian. Lehen ustearen arabera, lumak ausaz azaldu zirela zabaldu zen, hau da, txori migratzaileen eremuetatik saguzarrak igarotzean airean zeuden lumak euren gorputzean itsatsi eta habiraino eramanean zituztela nahi gabe. Hala ere, ikerlari gutxi batzuek adierazi zuten saguzarrak

Saguzar erraldoia, *Nyctalus lasiopterus*.

haragijaleak ere bazirela eta habian topatutako lumak harrapatutako txorienak zirela.

Urteetan iritzi kontrajarriak sortu ditu afera honek eta kontua argitzeko ahaleginak traba latza zuen gainera: nola detektatu edo grabatu gauez eta gainera airean bizi diren animalien ohiturak?

Carlos Ibañezen gidaritzapean Espainiako eta Suitzako ikerlari taldeak saguzarren odolaren analisisian oinarritu du ikerketa, jaten dugunak markak uzten baititu odolean. Zehatz-mehatz "isotopo egonkorren" metodoa erabili dute. Horren bidez, izaki biziek elikadura-katean duten lekua ezagutu daiteke, ehunekotan karbono eta nitrogeno-maila neurtuz. Saguzarren harrapakinak diren ornogabeek askoz ere isotopo gutxiago dituzte txoriek baino eta hori odolean islatzen da.

Espainiako hegoaldean bizi diren saguzar erraldoien odol-laginak martxotik urria

Osasuna

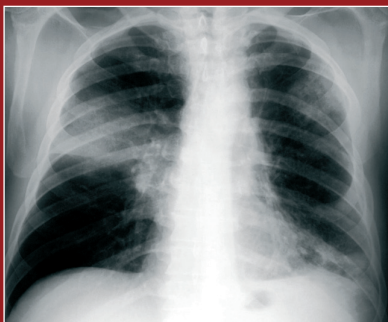
JABIER AGIRRE

Kontuz, gripearen ondoren pneumonia etor daiteke-eta

ESPAINIAKO Pneumologia eta Kirurgia Torazikoko Elkarteak ohartarazi duenez, pneumonia kasuak ugartu egin dira (1.000 biztanleko 3tik 14ra kasu gertatzen omen dira), eta proportzioa igo egiten da 65 urtetik gorako populazioan (50 kasu izateraino).

Iturri horrek adierazi duenez, pneumoniak pazienteen % 20-50 ospitalean ingratzea ekarriko luke. Zoritzarrez ordean askotan gaixotasuna antzeman ere ez da egiten, "pazienteak ez direlako kontziente gaitzak jota daudela; eta ez direlako medikuaren edo espezialistaren kontsultara joaten". Estatistika fidagarrien arabera, pneumoniak 20 heriotza baino gehiago eragingo ditu 100.000 biztanleko, gurea bezalako gizarte "aurreratu" batean, betiere populazio osoari begira, hau da, adin-talde guztiak kontuan hartuta. Izan ere, pneumonia baita infekzioagatikoa aurreneko heriotza-kausa, eta zazpigarren lekua hartzen du diagnostiko anitzeko heriotzen artean.

Zein prebentzio-neurri har dezake herritarrak? Aurrenekoa, eta garrantzitsuena, gripearen kontrako txertoa hutsik

Pneumoniak erasandako birikak.

egin gabe hartzea, arrisku-taldeetakoak direnen artean batez ere. Eta bestetik, pneumoniaren susmoa ez albo batera uztea, sarritan gripearen diagnostikoak itsututa, arnas aparatuko sintomei (eztula, karkaxa berde ilunak, saihetseko mina, etab.) ez baitzaie behar duten arreta jartzen. Horregatik medikuarengana joan eta auskultatzeko eskatzea ez dago soberan. Hortik gorako kontuak osagilearen iritzia eta azterketa medikoren arabera erabakiko dira, noski.

Adituek diotenez, egunean hamar zigarro baino gehiago erretzen dituztenek edo egunero 80 gramo alkohol baino gehiago edaten dutenek (bi garagardo basokada handi, whisky edo koñak kopa baten baliokidea), gripearen kontrako txertoa hartu beharko lukete urtero. Pertsona horiez gain umeek, hirugarren adinekoek eta gaixotasun kroniko edo kardiobaskularren bat dutenek osatzen dute arrisku-taldea. Osasunaren Mundu Erakundearen ustez, datozen urteetan pneumonia-kasuek gora egingo dute, biztanleria zahartu eta transplanteak jasan dituztenak ere gero eta gehiago izango direlako.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Kirtenetik helduta

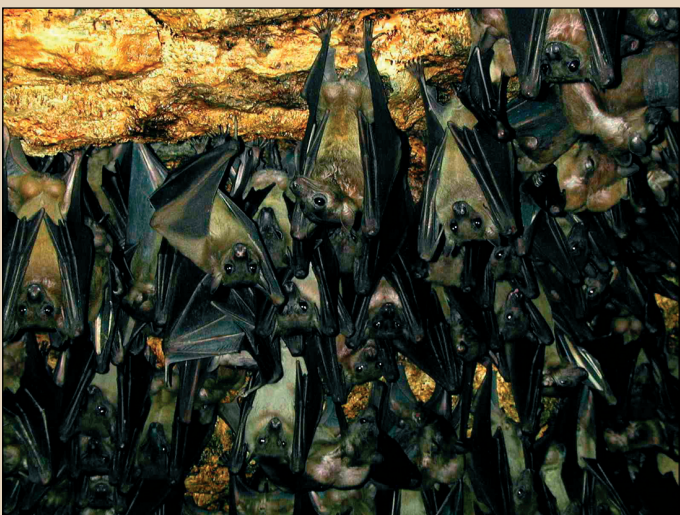

AUSTRIAN bada PKS, Pitagoras-Kepler Eskola, bi filosofo-zientzialari

Schaubergerren teorien arabera egindako lanabesak

harmonikoen omenez izen hori daramana. Walter Schauburgerrek sortua, aita Viktorrek abiatutako ikerketak eta hauen lorpenak jarraipena eta zabalkundea izan zezaten. Viktor (1885-1958) baso ingeniari eta asmatzaile izan zen eta basogintza, nekazaritza, hidrologia, uraren biziberritzea, energia askeak, etab. ikertu zituen. Ingeniari adiskideek, bere asmazioak eta proposamenak ulertzeko motz, zorotzat jo eta eroteke batean garai bat pasarazi zioten.

Nekazaritzarako egin zuen proposamenetako bat lurra lantzeko lanabesena izan zen. Bere arabera, burdinazko tresnak erabilia, higadura dela-eta burdin hori pixkanaka-pixkanaka lurrean geldituko da. Burdinak landutako lurretan eragin txarra duela zioen, sakabanatutako burdina-izpiak herdoil-multzoak bilakatuko dira eta lurra azidotasun aldera makurtu. Arazo hauek saihesteko kobrez egindako lanabesen erabilera berreskuratzearen alde egin zuen. Aspaldikoa da kobrez egindako lanabesak baliatzeko ohitura; Txina, Egipto eta makina bat tokitan bada aitzur eta pala hauen berri. Gure Viktorrek ordea, burdinak ez bezala kobreak tentsio magnetikoetan eraginik ez duela zioen. Geroztik lurra eskuz lantzeko behar den edozein lanabes kobrez egina ere aurkituko dugu, ez da erraza baina topatuko duzu. Aitzur beraz bi kolpe emanez, lanabes batzuei beste elementu kimiko batzuk gehitu zizkien: urrea, zilarra, magnesioa... lanaren poderioz izpika-izpika lurrarekin nahasiz honen kalitatea hobetzeko eta gutxi bada ere landareek beharrezko dituzten elementu hauen emana ziurtatzeko. Kobrea lanean jarri eta dantzatzeko kirtena behar eta bere ustez kirten onenak eskura gozoenak, ezkizkoak alegia.

Saguzarrak sabaitik zintzilik.

bitartean hartu dira (neguan hibernatu egiten baitute), eta lagin horietan opinarrituta ateratako ondorioa hauxe: txorien migrazioen arabera dago saguzar erraldoiaren dieta. Alegia, udaberrian ornogabeak eta txoriak jaten dituzte, udan ornogabeak batez ere eta udazkenean txoriak dira gehienbat jaten dituztenak.

Udaberrian ornogabeak eta txoriak jateak zera adierazi nahi du: txori asko hil egin dela neguan eta elikadura osatzeko ornogabeak jan behar dituela.

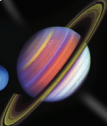
Beraz, harrigarria baina egia: gautxoriak haragijaleak izan daitezke. ■

Saguzar aldra ilunabarrean.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Pocahontasen hizkuntza

TENAKOMAKAH, 1607. John Smith kapitain ingelesa eta Pocahontasek, geroago Virginiako estatua izango zen Tenakomakah lurraldeko agintariaren alabak, elkar ezagutu zuten.

Fikzioak behin eta berriro jaso du kolonizatzailearen eta printzesa indiarren arteko harremana. Azkena, 2005eko *The New World* filma izan da. Filmaren zuzendari Terrence Malicke, bere lanari errealismoa erantsi nahian, filmeko indiarrek euren hizkuntzan hitz egitea nahi zuen. Lurralde hartako jatorrizko biztanleak algonkinoak ziren (duela aste batzuk esan genuenez, Manhattango uhartea huskeria batzuen truke saldu zuten haiek beza-la). Baina algonkinoen hizkuntza aspaldi desagertu zen.

Duela urte batzuk, ordea, Blair Rudes North Carolina Universityko hizkuntzalaria hildako hizkuntza aztertzen hasi zen. Jamestown izan zen ingelesek Tenakomakah-en ezarritako lehen kolonia eta bertako kolono batek, XVII. mendearen erdialdean, algonkin hizkuntzaren hitzekin zerrenda osatu zuen. Hiztegitxo hori erabili du Rudesek bere ikerketaren oinarri eta hobeto ezagutzen diren inguruko beste hizkuntza batzuekin alderatu ondoren, Pocahontas eta bere herrikideen hizkuntza *berregitea* lortu du.

Terrence Malicke Rudes filmerako aholkulari gisa kontratatu zuen eta 50 eszena filologoak berpiztutako hizkuntzan errodatu zituzten.

Egun, AEBetako gobernuak algonkin indiarren oinordeko diren zazpi tribu errekonozitzen ditu ofizialki, baina talde hauek euren jatorrizko hizkuntza erabat galdua zuten. Soilik hitz solte batzuk iraun dute gaur arte, *tomahawk* hitzak esaterako (“gera aizkora” esan nahi du)

Lerro hauen gainean, Pocahontas *The New World* (2005) filman. Filmeko 50 eszenatan algonkinoen hizkuntza hitz egiten dute.

Eskuinean Pocahontasen irudia, 1616an egindako grabatuan.

edo *Potomac* toponimoak (Washington hiria zeharkatzen duen ibaiaren izena da eta “merkataritza lekua” esan nahi du). Malicken filmari esker, oinordeko horiek Blair Rudesen zaharberritze lanaren berri izan dute eta euren bileratan apurka hizkuntza erabiltzen hasi dira. Joan den udan, adibidez, zazpi tribuetako ordezkariak Ingalaterran bildu ziren, Gravesenden. Pocahontas 1614an John Rolfe kolonoarekin ezkondu zen eta 1616an Ingalaterrara joan ziren bisitan. 1617ko martxoan hil zen Pocahontas eta Gravesenden chortzi zuten.

Bere ama hizkuntzak ere ez zuen asko iraun europarrekin harremanetan hasita. Eta urtean dozenaka hizkuntza desagertzen diren mundu honetan, ez dirudi Malick, Rudes eta algonkinoen oinordekoen ahalegina nahiko izango denik mirakulua gauzatzeko. ■

ARRASTOAK

BESTE ESPARRUAK. AEBetako Kongresuak lege berria onartu du II. Mundu Gerrako hamar kontzentrazio esparru zaharberritu eta ikertzeko. 1942an, Roosevelt presidentek jatorri japoniarreko estatubatuarrei AEBetako mendebaldeko kostan bizitzea debekatu zien. Ondorioz 120.000 pertsona soldaduen zainpeko esparrutan sartu zituzten (irudian, horietako bat).

Azken esparrua 1946an itxi zuten. Arizona, Arkansas, California, Colorado, Idaho, Utah eta Wyoming estatuetan daude errestituratu behar dituzten esparruak. Doris Mitsui kongresista demokrataren esanetan, “berriro gertatu behar ez duenaren memoria gordetzeko” balio behar du ekimen honek. Mitsui 1944an jaio zen Potson-eko esparruan (Arizona).

Jon Abril

«EB-Aralar koalizioak gehiengo osoak ekiditen lagunduko du»

(Bera, 1975). Kazetaritzan eta herri mugimenduan aritua. Aralarreko koordinatzaileordea eta Berako alkateordea da: “Udal kudeaketa esker onekoa da, polita, baina gogorra ere bai. Beran eta Nafarroan, oro har, ogasun arazoan ondorioz udalen egoera ekonomikoa txarra da. Politika nahi bezala garatu ahal ez izateak herritarrekin konfrontazioa sortzen du batzuetan, eta gogorra da hori” adierazi digu. Maiatzeko udal eta foru hauteskundeaz jardun dugu bereziki: NaBai-z eta EB-Berdeak-Aralar koalizioaz. Normalizazio politikoaz ere ikuspuntu interesgarriak eskaini dizkigu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Ez zaio samurra izan ia lau urteko udalgintza Jon Abrili, gustura dago haatik: “Kritika politikoa jasotzea normala eta beharrezkoa da. Gogorrera, adibidez, herritarrek –auzokoe eta lagunek– egindako eskaerak ukatzea da. Bakoitzak berea ikusten du, baina udal funtzionamendua barnetik ezagututa bestela ikusten da”.

Kanpaina gogorra jaso zuen hasieran Jon Abrilek ezker abertzalearengandik, Aralarren aurka bereziki eta bere kontra ere bai: “Denboraren poderioz giza harremanen parte bezala hartzen duzu politikagintza. Egoera normalduz doa poliki-poliki, hala ere”. Ibilbide horretan *Kotto* herrikide presoaren heriotza ezagutu zuten beratarrek: “Horrelako egoerak mikatzak dira, baina Beran ‘ongi’ moldatu ginen une mingarri hartan”.

Zergatik ari zara politikan?

Herri mugimenduan aritu naiz eta horrek bultzatuta iritsi naiz politikara. Politika, funtsean, kudeaketa da. Euskal Herria herri mugimendutik eta eguneroko politika landuz eraiki behar da, biak beharrezkoak dira politika egiteko.

Nafarroako foru hauteskundeak hizpide. Zertan da Nafarroa Bai (NaBai)?

Lana oso aurreratuta dago. 50 udal baino gehiagotan izanen dira NaBairen hautagaiak. Bertze hamarren bat udaletan aukera handiak daude koalizioa osatzeko. Iruñerriko udal guztietan aurkeztuko da, Sakanan ere bai. Ilusioa ikaragarria da. Jendeak aldaketa etor daitekeela sentitzen du, orain arte ez zegoen alternatiba dagoela.

BATASUNAREN SU-ETEN ESKAERA ETA AUTONOMIAREN ESKAINTZA

"Autonomiarena harriduraz hartu dugu"

BATASUNAK ETARI SU-ETENA ESKATU DIO: Aurrerapausoa da. Ez nahikoa, baina aurrerapausoa da. Barajaskoa ezin da inondik inora justifikatu. ETak bere hitza jan du, historikoki hitza bete du eta orain balore hori galdu du, sinesgarritasuna kendu dio edozein su-eten motari. Su-etena indarrean dagoela esan du ETak, baina zer sinesgarritasun emanen diogu? Su-etena ez da atentatuen arteko epea. Su-etena indarkeriarik gabeko garaia izatea da eta une honetara iritsita behin betirakoa.

BATASUNAREN AUTONOMIA ESTATUTU ESKAINTZA: Harriduraz hartu dugu. Batasunak Aralarri egin dion kritiketako bat da autonomistak izatea nolabait. Guk egur aunitz jaso dugu horregatik. Segiren pegatina batean Miguel Sanz eta Patxi Zabaleta daude, biak autonomistak direla erranez. Gatazkaren oinarrietako bat hori izan da, eta bat-batean, duela lau urte Aralarren antzeko jarretara horren gordinki etortzeak harritu gaitu. Baina harriduraz harago joanez, eskaintza errealismo politikoan kokatu behar da, guk positiboki baloratu dugu. Orain ikusteko dago bere sinesten duten, eta, batez ere, baseek bat egiten duten nahi horrekin.

Zer egiten du nafar batek EAEko politikagintzan?

Ez naiz EAEko politikan ari den nafarra, Hegoalde osorako egitura duen alderdi bateko burua baizik.

Bake eta normalizazio bidean, Aralarrek armak behin betiko uzteko eskatu dio ETari. Raxoik, berriz, Aralarrek esaten duenari kasu egiteko gomendatzen dio Zapaterori. Paradoxikoa ote?

Mariano Raxoientzat Aralar oso urrun dago. Hori da gutaz duen erreferentzia bakarra, gure ezaugarri bakarra balitz bezala. Errepublikatzearen poderioz gailentzen den erreferentzia bakarra, ETaren jarduna kritikatzeko duen ezker abertzaleko jendearen eskaera delako. Baina hori baino aunitzez gehiago da Aralar. Batetik, ezker eraginkorra izan nahi duen alderdia da, Nafarroan nahiz EAEn. Horren bila hitzarmenak bideratu dituen eta dagoen instituzioetan herri mugimenduari ahots ozena eman diona. Presentzia txikia dugu: Nafarroako Parlamentuan 4 legebiltzarkide, Gipuzkoako Batzar Nagusietan eta Eusko Legebiltzarrean ordezkari bakarra eta 60-70 zinegotzi. Baina politika egiteko beste modu bat lantzen ari gara. Mariano Raxoiri politika egiteko beste modu bat dagoela esango nioke, eta ikas dezala gomendatuko nioke.

EB-Aralar koalizioa, PSEren eta EEren bigarren edizioa dela diote batzuek.

Konparazioak gorrotagarriak dira eta kasu honetan gehiago. "Euskadiko Ezkerra bezala bukatuko duzue" esa-

ten dute zenbaitek. EB-Aralar bakoitzaren ezberdintasunaren arabera koalizioa da, garai honetarako egina. ETaren su-eten garaian discinatzeko hasia, eta su-etena apurtuta ere balio berbera izaten jarraitzen duena.

Zergatik eta zertarako koalizioa?

Euskal Herriak ezker eraginkorra eta eraldatzailea behar du, ezkerrearen hutsune handienetako bat ezkerre

"EBkoak federalistak dira eta gu independentistak.

Baina biok herri honen

etorkizuna erabakitze

eskubidea aldarrikatzen

dugu: erabakimen librea"

sakabanatuta egotea da. Koalizioak egoera hau aldatu nahi du, ezkerreko politika herritarrengandik hurbilen dauden erakundeetara eramateko, alegia, udaletara eta batzar nagusietara. Ezkerreko politika justizia sozialean oinarritzeko, azpiegitura handiekiko kritika eraikigarria egiteko eta bakean oinarrituta gizarte bat osatzeko asmoz sortu da koalizioa.

EB-Aralar koalizioa politikaren parameetroak bestelakoak zirenean hasi ziren mamitzen. Zein neurrian eragin du Barajasko atentatuak?

Abenduaren 30eko atentatuaren ondoren koalizioa ez da zalantzan egon, ez

EBren aldetik ez Aralarren aldetik. Bi alderdiek irakurketa bera egin genuen atentatuaz, hau da, inoiz baino beharrezkoagoa da bakearen alde elkarrekin jardutea, are zentzu gehiago du atentatua eman zen moduan eman zelako.

Koalizioa osatzeko arazoak ez bide dira ideologikoak, sentimenduzkoak baizik: kultur jite ezberdinak eta aurreiritziak... Horrela al da?

Bai. Baita etxe barruan ere. Aralarren sentsibiltate ezberdinak daude eta horiek errespetatu eta ondo kudeatu behar dira. Normala da neurri batean, baina hori ere koalizioaren alde baikoarra da. Koalizioa abertzale eta abertzale ez diren artekoa da, bakoitzaren diferentziak kontuan hartuak eraikia. EBkoak federalistak dira eta gu independentistak, baina biok ala biok herri honen etorkizuna erabakitze eskubidea defendatzen dugu: erabakimen librea. Hau da azpimarratu behar dena. Eskubidea erabiltzerakoan erabaki ezberdina hartuko dugu, guk independentzia haiek federalismoa. Baina eguneroko lanetan, gai aunitzetan ezkerreko politika lantzean kointzidentzia asko dugu.

Koalizioaren hautagaien %70 EBrenak dira eta Aralarrenak %30. Aralarren helburua %50 ordezkatzeko omen zen.

Ez. Ez da horrela. Koalizioa osatzeko geure errealtateak kontuan hartu ditugu. Aralar hagitik alderdi tiki da, EBk hainbat lekutan bikoiztu egiten du Aralar. Eguneroko presentzian baino boto kopuruan da gehiago EB, hala ere. Egoera parekatuena Gipuzkoakoa da. Azken hauteskundeetako emaitzak kontuan hartuz, EBren ordezkartza %55 da eta gurea %45. Gipuzkoan parekotasun horren bila aritu gara. Araba eta Bizkaian gure presentzia eta bozka tikiagoa izanik, hautagaien kopuru hori zegokigula ulertu dugu.

Arabaren ez duzue antza, alderdikideen oniritzia jaso.

Arabaren arazoak izan direla esan dugu argi eta garbi, bertako kideek ez zutelako koalizioa osatzeko egokia ikusten. Alderdiaren gehiengoak bestela ikusi du ordea. Hegoaldeko batzarrari zegokion erabakia hartzea eta %90eko onepenenarekin onartu zuen koalizioa osatzeko Arabaren ere. Kongresuan ere ildo ofizialak %89ko babesa jaso zuen.

Ezkerreko sektore horien laguntza eta botoa jasotzeko aukerarik bai?

Bai. Esaterako, Zutik alderdiak hainbat herritan atxikimendua emanen dio koalizioari, Zutik-eko jendea ere joanen da zenbait zerrendatan. Badago beste sektore bat ere, aurrerakoia, orain arte boto praktikoa eman duena, EAJ-EA koalizioari bereziki. Horiek ere erakartzen saiatuko gara.

EAJ-EA koalizioa ez da oraingoan aurkezten. Aldaketa horrek nola eragin dezake?

Horrek leku gehienetan ahalik eta gehiengo osoak saihesten lagundu lezake. EB-Aralar koalizioaren helburuetako bat gehiengo absolutuak ekiditea da, beste bide politiko bat garatzeko aukera eman lezakeena.

Nola nahiko zenuke Batasuna aurkeztea udal eta foru hauteskundeetan?

Batasunak hauteskundeetan egotea nahi dut, bere izenarekin gainera. Bai EB bai Aralar Alderdien Legearen aurka gaude. Euskal Herriko gizartearentzat eta demokraziarentzat onena Batasuna hauteskundeetan egotea da, baita EB-Aralar koalizioarentzat ere.

Azkenik, nola daramazu "ezker abertzalea" terminoa?

Hitzekin joko handia egiten da, guk ez dugu ezker abertzalea terminoa gehiegi nabarmendu nahi, Batasunak bere egiten duen edo ez... Guk ezkerrekoak eta abertzaleak garela azpimarratu nahi dugu, politika abertzale eta ezkerrekoa landu nahi dugu. Ez dut izenen saltsa gustuko, garrantzizkoa edukian dago eta. ■

"Batasunak hauteskundeetan egotea nahi dut, bere izenarekin gainera".

Zuzendaritzak interpretatu du nahiko babes dagoela koalizioa hiru lurraldeetan osatzeko.

Gipuzkoako herri guztietan ez dago koalizioa erabakita, Arrasaten eta Aretxabaletan, kasu.

Herrietan tokian tokiko batzordeek erabaki behar dute. Koalizioaren prozesua horregatik luzatu da. Bi alderdiek herriz herri lan egin behar izan dute, gure egituretan emandako erabakiak onartu eta EBrekin adostu. Udal batzuk alderdiaren batzar nagusiaren erabakitik kanpo geratu dira, bertako

batzordeen erabakiak errespetatu dira, eta zenbait herritan –Debagoiengan, adibidez– kandidaturak oraindik itxi gabe daude, batzorde lokalak eztabaidan ari direlako.

Herri mugimenduaren dinamikan aritua zara. Aldarrikapen eta borroka ugari daude esparru horretan: AHT, errauskailuak...

Lan handia dago egiteko alor horretan, herri mugimenduan ari den jende askok frustrazioa jaso du. Ezkerrak ez du herri mugimenduko eskaera horiei erantzuten jakin.

**gure
arteak
euskaraz**

**BFA
DFB**
Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Europar Batasunak keinu egin die nuklearrei

Martxoaren 8 eta 9an eztabaidatuko dute Europar Batasuneko gobernuburuek planetaren berotzeari eta europar kontinentearen energia mendekotasunari aurre egiteko garatu beharko den energia politika bateratua. Energia berriztagarriak sustatzearen aldeko apustua egin arren, energia nuklearrari ere keinua egin zaio eta sortu da berriz ere eztabaida.

DANIEL UDALAITZ

NUCLEONOR

Garoñako zentral nuklearra.

HITZORDU HONETAZ GAIN, energia nuklearrari dagokionez garrantzitsua da Europako Batzordeak zabaldu zuen “Europarentzako energia politika” izeneko agiri estrategikoa. Bertan, alde batetik energia berriztagarriak sustatzen dira, baina beste aldetik energia nuklearraren garapenaren aldeko keinua egiten da. Hain zuzen ere, keinu horrek poza sortu du nuklearren aldeko eta presio taldeen artean eta beste behin ere energia nuklearraren inguruko eztabaida piztu da europar nahiz euskal gizartean. Talde ekologista askok, bestalde, energia mota horren aurkako argudioak berretsi dituzte.

Badira gai korapilatsu batzuk herrialde guztien bat etortzea lortzen ez dutenak; esate baterako, energia nuklearra edo eraginkortasuna eta lehiakortasunaren hobe beharrez monopolio handiak zatitu beharra. Europar Batasunaren barruan eztabaida serioa egin beharko da gutxieneko oinarriak adosteko. Aipatutako agiriaren arabera, Europaren etorkizun politikoa gero eta lotuagoa dago kontinenteak hainbat motatako erronka energetikoei aurre egiteko daukan gaitasunarekin.

Energia berriztagarrien potentziala “Energia merkeko egunak bukatu dira Europarentzat”. Esaldi horrekin

hasten da Batzordearen “Europarentzako energia politika” agiria. Agiri horrek hainbat neurri biltzen ditu erronka bikoitz bati aurre egiteko. Hona hemen erronkak: batetik, CO2 isurketek eragindako planetaren beroketa gelditzea, eta bestetik, kanpoarekiko mendekotasuna gutxitzea. Aurreikusitako neurrien artean daude energia berriztagarriak sustatzea, kontsumoa gutxitzea, energiaren benetako merkatu lehiakorra sortzea (monopoliorik gabe) eta karbonoaren isurketa maila txikiak ahalbidetzen dituzten teknologia berriak bultzatzea. Agirian energia nuklearra aipatzen da helburu horiek lortzeko bide-

Europar Batasunak 152 zentral nuklear dauzka

Europako Batzordeak gogorarazi du 27 estatu kideetatik 15ek dauzkatela errektore nuklearrak (guztira 152). Denen buruan dago Frantziako Estata; elektrizitate guztiaren %80 energia iturri honetatik lortzen du. Espainiako Estatuan sei zentral nuklear ari dira lanean; horien artean Garoña, 2009an ixtekoa dena. Europar Batasun osoa kontuan hartuta, energia nuklearretik elektrizitatearen herena

Alemaniariko Biblis herriko zentrala.

sortzen da, eta Batzordeak ohartarazi du tasa horri eusteko ezinbestekoa dela martxan dauden planten bizitza erabilgarria luzatzea edo beste berri batzuk eraikitzen hastea. Bruselak adierazi du estaturen batek energia nuklear gutxiago erabiltzea erabakitzen badu, ezinbestekoa izango dela murrizketa hori konpentsatzea elektrizitatea sortzeko ikatz kopuru txikia behar duten beste energia batzuk erabiliz.

rik eraginkorrenetakotzat, nahiz eta baieztapen hori argi eta garbi egitea saihesten den.

Energia berriztagarrien gehikuntzan dago adostasun mailarik handienetakoa. Bruselaren helburua da 2020an kontsumituko den energia osoaren %20 nagusiki energia hidrauliko, eoliko, eguzki energia, biofuel, eta biomasak osatzea –gaur egun energiaren %7 besterik ez da lortzen bide horiek erabiliz–. Aipatutako agiriaren arabera, energia berriztagarriek potentzial handia dute, batez ere elektrizitatea sortzeko, eta potentzial horretaz baliatuz, 2020an energia elektrikoaren herena sor liteke hala-koak erabiliz. Energia eolikoaren bidez Danimarkak behar duen elektrizitatearen %20, Espainiak behar duenaren %8 eta Alemaniaren beharren %6 lortzen da gaur egun. Batzordeak gaineratu duenez, potentzial handia daukan beste sektore bat biofuelarena da –materia organikoaren hondakinetatik eratorritako erregeaia–. Batzordearen kalkuluen arabera, 2020an garraiorako behar izango den erregeaiaren %14 eman lezake biofuelak.

Nuklearren abantailak

Europako Batzordearen agiriak energia nuklearren garapenaren aldeko keinu garbia egiten du eta, hori ikusita, Euskal Herriko nahiz Europako ekologistak jendaurrean agertu dira aukera horren aurka egoteko dauzkaten arrazoiak plazaratzeko. Batzordearen agiriak batez ere energia iturri horren abantailak zehaztu eta nabarmentzen ditu; baina hori bai, energia nuklearren erabilera argi eta garbi

defendatu gabe, estatuak baitira gai horren gaineko eskumena daukatenak. Europako Batzordeko buruak “guk ez diegu herrialdeei agintzen energia nuklearrarekin nola jokatu behar duten” esan ondoren, adierazi zuen funtsezkoa dela ikatza bezalako iturri kutsatzaileagoekiko mendekotasuna gutxitzea. Batzordeburuak Europako Batzordea gai horretan agnostikoa dela baieztatu arren, egiaztatu zuen “ezinbestekoa den eztabaida” egiten lagundu nahi duela.

Europako Batzordeak azpimarratu du energia nuklearra dela CO2 isurketa mailarik txikiena duten energia iturrietatik merkeenetakoa, gaur egun Europar Batasunean ekoizten den energia kontuan hartuta; eta baita kostu erlatibo egonkorrenetakoa dituen ere. Era berean, Batzordearen ustez erregeaiaren prezio aldaketek energia nuklearrean baino eragin handiagoa daukate ikatz edo gasa erabiliz sortzen den energian, elektrizitatea sortzeko kostu osoaren oso zati txikia osatzen baitu uranioak. Energia nuklearrak abantaila horiek izan arren, arazoak ere sortzen ditu zentral nuklearrak suntsitzeko eta hondakinak kudeatzeko garaian.

Energia nuklearra ez da errentagarria

Europar Batasunak energia nuklearrari eman dion babesak eztabaida berpiztu du Euskal Herrian eta Euskal Herrikan kanpo. Foro Nuklear Espainiarrak zentral nuklear berriak eraiki behar direla defendatzen du, “berriztagarrien mugek eta kontsumo handiak energia nuklearren beharra sorrarazten baitute”. Gaine-

ra, “energia hau merkeagoa da eta, horrez gain, CO2rik isurtzen ez duenez, klima aldaketari aurre egiteko erabil daiteke”, adierazi du Foro Nuklearrak.

Mugimendu ekologista askok, ordea, nuklearren aldeko argudioak arbuiaitu dituzte. Eguzki euskal mugimenduak energia nuklearra ez dela errentagarria azpimarratu du, zentral nuklearren jabe diren enpresa pribatuentzat baino ez direla errentagarriak, hondakinen kudeaketak duen kostua kanporatzen dutelako. Gaineratu du Espainiako Estatuaren kasuan etekinak neurri-gabeak eta pribatuak –Endesarenak, Iberdrolarenak...– diren bitartean, kostuak aurrekontu publikoaren kontura izaten direla. “Hondakin erradiaktiboen aseguru eta kudeaketa kostu guztiak beraien gain hartze- ra behartuz gero, enpresa pribatu bakar batek ere ez luke zentral nuklear bat irekiko”.

Greenpeace nazioarteko mugimenduak baieztatzen du energia nuklearra ez dela klima aldaketari aurre egiteko irtenbidea, energia horrek CO2 isurtzen duelako. “Uranioaren fisioak ez du CO2rik isurtzen planta nuklearraren barruan dagoenean, baina bai ziklo nuklearraren zehar. Uranioa sortzeko prozesuan kontuan hartu behar dira produktu honen meatzaritza, uranioaren aberastea, erregeaiaren fabrikazioa, zentral nuklearren eraikuntza, eta abar. Hainbat ikerketak frogatu du, beste edozein energia berriztagarriekin baino CO2 gehiago isurtzen dela zentral nuklearretako energia ekoizpen unitateko”. ■

Alarma gorria euskaldun zaharrok eragin dugu

Euskara hitz egiteko aukerarik ezean, sortu zen Berbalaguna (Mintzalaguna, Mintzakide izenak ere baditu) egitasmoa. Euskara ikasten ari direnek euskaldun zaharrekin hitz egiteko aukera izan dezaten. Zenbaitzuk, Lea-Artibaiko Berbalagunak kasurako, euskaldun zaharron falta nabari dute. Dirudienez, euskaldunak onak gara garrasi egiten edozein injustiziaren aurrean, aldiz, horrelako ekintza txikietan ez dugu behar adina oihu egiten. Jakin badakigu, ordea, eguneroko ekintza txikiek hobetu dezaketela euskararen egoera.

MAIDER BELDARRAIN

Argazkiak: Iñigo Azkona

LEA-ARTIBAI EUSKAL HERRIKO

eskualde euskaldunena dela maiz entzun behar izan dute eskualde honetako AEK-ko arduradunek. Euren erantzuna ordea, bestelakoa da: “Berbalaguna egitasmoa aurreko urteko maiatzean abian jarri genuenetik gabilta euskaldun zaharren premian. Batzuek uste dute Lea-Artibai (Bizkaia) bailara euskalduna izanik, ezer gutxi dagoela egiteko, uste dugu euskara salbu dagoela. Oker dabil hori dioena...”.

Berbalagunak euskaldun berriak bezain beste behar dira euskaldun zaharrak, baina azken horien falta dela-eta *Alarma gorria* izeneko kanpaina jarri zuten martxan eskualdean. Kanpainarekiko erantzuna ordea, ez zen izan espero bezain ona. Hutsune horren arrazoietatik batzuk euskaldun zaharron denbora

Bea Anitua, Luis Egurrola, Iban Rekalde eta Alberto Castillo.

falta eta konpromiso eza izan ziren. Bea Anitua programa honetako arduradunetako bat da eta berak dioenez, “mezu deigarri baten bila joan ginen, eta uste dugu inpaktantea izan arren, ez zuela lortu guk nahi genuen guztia. Euskaltzaleen arreta nahi genuen lortu, eura konturatzeko guztiok egin behar dugula lan euskaragatik, nahiz eta, kontrako iritziak ere entzun genituen, esanaz euskaltzaleok beti biktimarenak egiten gaudela”.

Egia da euskara ikasten dabilenak ez lukeela arazo handirik izango Euskal Herriko txoko batzuetan euskaraz

ikasitakoa praktikan jartzeko, baina Berbalagunak bestelako zerbait eskaintzen du. Iban Rekalde ondarrutarra egitasmo honen arduradunetako bat da eta bere aburuz, “Berbalagunaren bidez bi pertsona ezezagun euskaraz hitz egiten hasten dira, baina horrez gain, euskaldun berriari bestelako mundu bat ezagutzeko aukera ematen diogu. Ziurrenik ordu-rarte arrotza zaion euskal kulturaren barneratzen saiatzen gara”.

Bertako euskaldun berri baten-tzat euskara ikastea zaila bada are zailagoa da etorkinentzat. Iban

Berbalagunak: Luis Egurrola eta Alberto Castillo

Ez zuten elkar ezagutzen, baina hori ez da izan oztopo azarotik aurrerako ostegun guztietan elkarrekin ordu batez berriketan jarduteko. Biak Markina-Xemeinen bizi arren asteko gainontzeko egunetan oso bizitza ezberdinak daramatzate. Modu batean ala bestean, euskarak elkartu ditu. Orain, Berbalagunako bikote dira, eta euren nahia euskaraz hitz egitea da. Luis Egurrola markinarrak irakasle lanak egiten ditu eta Alberto Castillo basauriarra bere euskara hobetzen saiatzen da. Egurrolak barre egin du esanaz: "Gustuko dut andereño lanak egitea, baina nik uste nuen euskaraz ezertxo ere ez zekien batekin jarriko nindutela, etorkinekin edo... Albertok badu maila apur bat".

Luis Egurrola edozertarako prest dago, eta berehala antzematen zaio edonori laguntzeko prest dagoen horietakoa dela, ez da ezerekin belhurtzen. Alberto Castillo lotsatiagoa

Luis Egurrolak (ezkerrean) laguntzen dio Alberto Castillori (eskuinean) ikasitakoa praktikan jartzen.

da, eta hitz bakoitza esan aurretik ongi pentsatzen du: "Duela zortzi urte ibili nintzen euskaltegian eta ariketak besterik ez genituen egiten. Nik euskaraz hitz egin nahi nuen eta orain gutxienez astean behin egin dezaket". Ordubete horretan euskaraz berba egiteaz gain bestelako gauzak ere egiten dituztela gehitu du Egurrolak: "Berria irakurri eta albisteei buruz ere hitz egiten dugu. Hala ere, niretzat satisfaziorik han-

diena Albertok zerbait ongi esaten duenean izaten da". Castillo bere lagunari entzun dionean, ondorengo erantzun du: "Ni ez naiz hasi euskara ikasten lanagatik edota behartuta nagoelako, baizik eta uste dudalako gure herrian garrantzitsua dela euskara jakitea. Gainera, euskara jakinik jende gehiago ezagutu ahal izan dut". Luis Egurrola ere gustura dago AEK-ren egitasmo honetan parte har-

tzeaz, eta euskaldun zaharrei gonbitea zabaltzen die. Irribarrea ahoan, honakoa esan du: "Edonork pentsa dezakeena baino askoz ere errazagoa da. Pazientzia apur batekin eta irakasle lanetan jarduteko gogoia izatearekin nahikoa da. Hori besterik ez!".

Pazientzia izanez gero, astean ordu bat libre izanez gero eta jendea ezagutzeko gogoia izanez gero, zu ere Berbalaguna izan zintezke.

Rekaldek honakoa gehitu du: "Etorkinei euskara ikasteko gogoia pizten zaie, gure gizartean gehiago barneratu ahal izateko".

Etorkinak arraunean

Bikoteka euskaraz hitz egiteaz gain, bestelako formatu batzuk ere lantzen dituzte. Rekalde eta Anituaren usteetan, "sarritan hobe izaten da euskara ikasi nahi duena herriko erakunderen batean sartzen bada. Elkartea konprometitzen bada askoz ere arinago ikasten da euskara. Esan liteke zeharka barneratzen direla euskal munduan". Ondarruko Arraun Elkartean adibidez hainbat etorkin arraun egiten ibili ziren. Rekaldek irribarrez gogora-

tu du: "Batzuek eskuetan babak ikusita utzi egin zuten, beste batzuek, ordea, oraindik jarraitzen dute".

"Berbalagunaren bidez bi pertsona ezezagun euskaraz hitz egiten hasten dira, baina horrez gain euskaldun berriei bestelako mundu bat ezagutzeko aukera ematen diegu"

IBAN REKALDE (AEK-KO ARDURADUNA)

Euskaldunon militantzia falta

Berbalagunan, beste hainbat alorrean bezalaxe, militantzia falta nabari da. Bea Anituak dioen legez: "Euskal munduarekin oso sentsibilizatua dagoen jendeak hartzen du parte horrelako programetan, baina guk edonoren beharra dugu". Euskara ikasteko gogoia euskaldun berriek jartzen dute, euskaltegiek irakasteko baliabideak eskaintzen dituzte, eta ikasitakoa praktikan jartzeko aukera guk eman behar diegu. Euskaldun zaharrok lagundu behar diegu liburu artetik atera eta kalean euskaraz berba egiten. ■

Babeslea: Hernaniko Udala

Hernaniko Udala

Euskararik egokiena, erabiltzen dena
www.hernani.net

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

PSE-EEK sistema eleanitza proposatu du hizkuntz ereduakiko

PSE-EEK hizkuntz ereduari buruz proposatutako sistemak euskara, gaztelania eta ingelesa hartzen ditu kontuan. Isabel Zelaa PSE-EEKo Gizarte Politiken idazkariaren iritziz, elebitasun orekatua bermatzen du proposamenak. Alabaina, alderdiak aurkeztu duen portzentaia-dantza ikusi eta batuketak eginda, berme hori airean dagoela begibistakoa da: eskolek, nahi izanez gero, haur hezkuntzan %70-75 irakats ahalko lukete gaztelaniaz, Lehen Hezkuntzan %60ra irits daiteke portzentaia eta Bigarren Hezkuntzan %53ra.

Euskarazoak bloga

EUSKARA IKASTEN ARI DEN BATEK hasi du Euskarazoak izeneko bloga. Euskara ikasten segi nahi du eta euskaltegira joateko modurik ez duenez, HABEren

Boga programa erabiltzen du, eta duela egun gutxi bloga jarri du abian, zertarako eta euskaraz idazten praktikatzeko. Euskararekin dituen “arazoak” desgertzen joatea da bere helburua, ikasten ari den seinale, eta horretarako denoi eskertuko digu blogean idatzitakoa zuzentzen laguntzen badiogu. www.blogak.com/euskarazoak/

Eusko Jaurlaritzaren ziurtagiria abian da

EUSKO JAURLARITZAKO Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak sortua du lan esparrurako ziurtagiria. Orain aurkeztu dute enpresetan kalitatea, bikaintasuna eta berrikuntza euskararekin lotzen dituen ziurtagiri ofizial eta publikoaren Kudeaketa Batzorde Nagusia. Batzorde hori erakunde publikoek eta Confebask, Adeg, Cebek eta SEA enpresari elkarteek osatuko dute. Lehen zereginetako bat urtean zehar tamaina eta jarduera guztietako enpresetan

sei esperientzia aitzindari abian jartzea izango da.

Herri euskaldunenak Mutriku eta Markina

EUSTATEK *Udal-adierazleak* 2006 txostena aurkeztu du eta hor agerienez, Mutriku eta Markina-Xemeinen euskaldunen portzentaia %85era heltzen da, EAEko portzentaia altuena. Hiriburuei dagokienez, Donostian 60.415 euskal hitzun bizi dira, Bilbon 53.051 eta Gasteizen 31.482. Donostian hiru lagunetik batek hitz egiten du euskaraz. Bilbon eta Gasteizen, zazpitik batek.

Irulegiko Irratia diru bilketan

URTERO BEZALA, diru bilketa egingo du hiru astez Donibane Garaziko irratia entzuleen artean. Diru horrekin aurrekontuaren laurdena baino gehiago bete ohi du.

BAHEA

Hizkuntz ereduaren sistema dela-eta, Euskadiko Eskola Kontseiluari erantzunez, Julen Etxeberria Sortzen-Ikasbatuaz elkarteak koordinatzaileak Berrian esanak: “Eredu bakarrak malguta eta autonomia izan behar du, bai, baina gutxienez D ereduaren mailatik gorakoa, D ereduak ere askotan ez baitu ikaslea euskalduntzen. (...) Euskadiko Eskolako Kontseiluaren proposamena indarrean jarritz gero, gerta daiteke emaitzak leku batean eta bestean ezberdinak izatea. Horregatik, Administrazioaren funtzioa ezinbestekoa da, berak kontrolatu behar baitu hori”.

Jon Urrusolo Eskolak Euskaldundu ekimeneko LAB Irakaskuntzako ordezkariak Berrian esanak: “Zoritzarrez, uste dut PSE-EEren inguruko sektoreak pozik uztera joko duela [Hezkuntza Sailak]. Euskadiko Eskola Kontseiluaren proposamenak horretarako aukera eskaintzen dio”.

Gasteiz 1976 eta Fraga

Aste honetan, martxoaren 3an, 31 urte beteko dira Manuel Fragak politikoki zuzenduta Espainiako polizia nazionalak Gasteizen sarraskia eragin zuela. Fraga, gaur egun PPko ohorezko presidentea, garai hartan Francoren diktaduraren zerbitzura zegoen. Gasteizko langileen borroka hartako espirituaren bereizgarriak izan ziren elkartasuna, batasuna, langileek ordezkariak askatasun osoz eta demokratikoki aukeratu ahal izatea eta batzarren erabakitze boterea. Patroiek eta bere zerbitzura dagoen Estatuak ezin zuten onartu borroka eredu horrek iraun zezan eta errotik moztu nahi izan zuten langile, emakume eta herritarrak biltzen jakin zuen hasierako mugimendu hura. Bilduta zeuden, hain justu, Fragak San Frantzisko Eliza tiroka hustu zezaten agindu zuenean. Ondorioz,

bost langile hil, hainbat zauritu eta beste hainbat atxilotu zituzten. Ordudanik, euren senideak eta lagunak justizia eske dabilta: arduradunei –zenbaitzuk, Fraga bezala, oraindik ere jardunean– erantzukizun penal eta politikoak eskatuz eta biktimak onar ditzatela eskatuz. Hogeita hamaika urte geroago, erantzukizun horiek oraindik ez dira argitu, eta oraindik ez dituzte biktimak benetan eta modu eraginkorrez onartu. Biktima batzuekin hain kezkatuta dauden erakundeek beren zurikeria alde batera utzi beharko lukete eta, behingoz, Gasteizen 1976ko martxoaren 3an gertatu zenaren memoria historikoa berreskuratu. Erantzukizun penal eta politikoak argitu behar dira. Baita Fragarenak ere.

Juan Mari Arregi

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Jauregi aferak lehendakaria ere ukitzen du zeharka

"XABIER ARZALLUZEK ere, Joseba Egibarrek bezala, argi utzi nahi izan du Jon Jauregi aferaren inguruko datuak alderdi barrutik atera direla. Herri Irratiko bere asteroko tertulian jaurti zituen akusazio gogorrok EBBko lehendakari ohiak. Egibarrek, halaber, Joxe Joan Gonzalez de Txabarri eskatu dio Foru Ogasuna "zuritzeko, garbitzeko". Arzalluzen esanetan, jokaldi honekin maiztzeke hauteskundeen ondoren EAJren eta PSEren koalizioa gauzatu nahi dutenek bultzatu dute operazioa, haren ustez Jauregi ahaldu nagusia bada horrelako koaliziorik ez delako izango. Areago, dioenez, Jauregi eraso egin diote, "bere atzean Egibar dagoelako, eta lehendakariaren plana dagoelako".

2003ko udazkenean, EBBren hautaketa prozesuan zehar EAJn izandako liskarren segida da honakoa edo hori da bederen kanpora begira islatzen dena. Barrura begira agian latzagoa ere bada. Dirudienez, dena piztu zen GBBk Joxe Joan Gonzalez de Txabarri diputatu nagusirako hautagai gisa izendatu ez zuenean. GBBk argi utzi zuen egungo ahaldu nagusia ez zela bere konfiantzakoa eta *imaztarrek* ere argi iradoki zuten GBBren erabakia ez zutela gustuko. Alderdia eta bere proiektu politikoa ulertzeko bi molde dira EAJn eta denak adierazten du, irailetik aurrera EBBren hautaketa prozesu berria irekitzen denean, 2003ko une latzak edo latzagoak errepika daitezkeela.

Kontua da lehia horrek gero eta gehiago ukitzen duela Ibarretxe lehendakaria bera. Arzalluzek dio konplot honekin Ibarretxeren aurka ere egin nahi

dela; ez du azaltzen zergatik, baina GBB ere beldur da alderdi barrutik lehendakariaren aurka izan daitezkeen mugimenduekin. Besteak beste, horrexegatik ez zuten hautagai hautatu Gonzalez de Txabarri, GBBren ustez ahaldu nagusiak ez duelako publikoki behar bezala defendatu lehendakaria eta bere plana, Euskal Herriaren normalizazio politikoaren etorkizunean giltzarri ikusten duena.

Egibarzaleen sektoreak oso garrantzitsutzat jotzen du lehendakariaren balizko zailtasunen aurrean EAEko hiru diputazioetatik bik bederen –Arabakoak eta Gipuzkoakoak– berau tinkotasunez defendatzea. Zeresanik ez, egoera honek guztiak

oso deseroso jartzen du Ibarretxe lehendakaria.

EAE-KO ORDEZKARITZA politikoak ez du Alderdien Legea onartzen; justizia eta oinarrizko eskubide demokratikoen aurkako legea da EAEko herritarren gehiengoarentzat. Berdin pentsatzen da Batasuna eta ezker abertzaleko beste erakunde batzuen jardura politikoa debekatzen duten auzi judizialei buruz. Baina Ertzantzak gogortasun handiz erreprimitzen ditu EAEko gehiengo politikoak defendatzen dituen ezker abertzalearen zenbait eskubide politiko. Eskizofrenikoa da. Ertzantzak joan den larunbatean Bilbon erakutsitako jarrera legekoa da, baina oinarrizko giza eta eskubide politikoen guztiz aurkakoa.

XIII.

On Manuel Antonio Antia

LITERATUR LEHIAKETA URNIETA, 2007

Idazlanak entregatzeko azken eguna:
martxoak 14

argibide gehiago www.urnieta.org web gunean

Urnietako Udala

PELLO ZUBIRIA

H5N1 birusa ez dago ahaztuta mundutarrez

Iazko udaberria bukatzearekin, hegaztien gripearen hotsak ahuldu eta desagertu bezain fite, H5N1 hizkiak ahaztu egin zituzten europarrek. Baina heldu da 2007ko neguazkena, urteroko gripe sasoia abiatu da berriro eta orain ohartu dira Mendebaldeko jendeak H5N1 ez dela gizakiez ahaztu.

HEGAZTI-GRIPEA PANDEMIA HILGARRI bihurtzeko arriskuaz mintzatu zen Net Hurbil duela urtebete. Hamabi hilabete-
ren buruan, zer da berri? Era eskemati-
koan, bi joera daude H5N1 birusaren
garapena hurbiletik zaintzen dutenen
artean. Alde batetik, aditu baikorrenek
uste dute herrialderik atzeratuenean ere
agintariak arriskuaz ohartuta daudela
eta duela bi urte baino neurri zorrotza-
goak hartzen dituztela, eta Tamiflu
bezalako botikak azkar erabilia lortu
dela infekzio fokoak deusezte.

Aldiz, behatzaile pesimistagoen
ustez denbora kontua da: pandemia ari
da egosten dagoeneko mundu osoan
barreiatuta H5N1 irakiten dagoen
lekutan, birusak laster mutazio bat edo
batzuk edukiko ditu bere egiturari, giza-
ki batetik bestera pasatzeko ahalmena
lortuko du, eta orduan hasiko da pande-
mia beldurgarria.

Interneten miaka hasita, harritzeko
adina informazio aurkituko du irakur-
leak H5N1 birusaz eta hegazti-gripea-
ren arriskuez. Informazio serioa gaine-
ra. Esate baterako, birusaren
zenbaki-izena daraman H5N1 blogak
bilduma aberats eta eguneratua eskain-
tzen du. Hala ezagutu dugu *International
Herald Tribune* egunkarian Donald G.
Macneil-ek idatzi duena. Kazetari bere-
zitu honen lehen baieztapena: 2006an
hegazti-gripeak gehiago hil zuela
2005ean baino, eta honetan 2004an
baino. Bigarrena: gripe mota honen hil-

kortasuna handitu egin dela, %43tik
%61era. Hirugarrena, eta europarrok
beldurraztekoa: hegazti-gripea kon-
trolik gabe dabilela Nilo eta Niger
ibaien deltetan, gure muturren aurrean.

Zientzialariek ba ote dakite zer ari
den gertatzen? AEBetako Minnesotako
unibertsitatean gai hauetaz aditua den
Michael Osterholm-i galdetu dio kaze-
tariak. "Gai honi buruzko edozein bil-
tzarretan, kafetegian mikrobiologo
talde batekin solasean hasten bazara,
laugarren zerbeza hartzerako mozo-
rroa kendu eta aitortuko dizute ez daki-
tela zer ari den gertatzen. Birus honek
izugarri umiliatu ditu zientzialariak".

Paradoxak ere badira H5N1en orain
arteko hedapenean. Gertatzen da, esate
baterako, hegazti-gripea izugarri hilko-
rra delako –Ebola birusa bezainbat-
gaixoari ez diola ematen denborarik
gaitza inguruan asko barreiatzeko, lehe-
nago hiltzen du-eta H5N1ek. Aldiz,
denek ikaraz aipatzen duten 1918ko
gripe espainiar hartan hilkortasun apala
zuen birusak –%2– baina oso erraz
transmititzeko gaitasunak eragin zuen
denbora laburrean milioika herritar hil-
tzea (50 milioi baino gehiago).

Gripe sasoia otsailetik maiatzera arte
luzatzen da, eta horregatik, iazko ekai-
netik ia aipatu ere ez da egin gaia. Iritsi
da, ordea, otsaila eta albisteak berriro
ugaritu dira. Berrikitan, Mosku eta
inguruetan hiru aldiz azaldu dira hega-
zi-gripearen aztarnak. Horren aurretik,

Munduko Osasun Erakundearen mapak
erakusten du zein lekutan azaldu zen iaz
H5N1 hilkorra; kolore ilunagoz etxeko
hegaztien aurkitu denean eta argiagoan
hegazti basatietan. Euskal Herrian azaldu
ziren kasuak ere sartuta daude grafikoa.
Maparen azpiko irudi txikiak AEBetako Ipar
Carolinako estatuak larrialdiez informatzeko
Interneten daukan gunetik hartuak dira.
Ezkerrekoak 1918an eta 1919an gripe
espainiar deituak eragindako sarraskia
gogoratzen du (50 heriotza baino gehiago),
garai hartako argazkiekin, oraingo hegazti-
gripeak antzeko bilakaera egingo duen
beldur baitira agintariak. Ondoan,
kanpainaren logoak dio: "Gripe pandemia
prebenitu: herritar guztiek ezagutu behar
dutena". Eskuineko argazki handia Nigeriako
merkatu batean dago aterata. Hegaztiak dira
gizadiaren proteina iturri nagusienetakoa,
eta horien kontrola kontu zaila da.

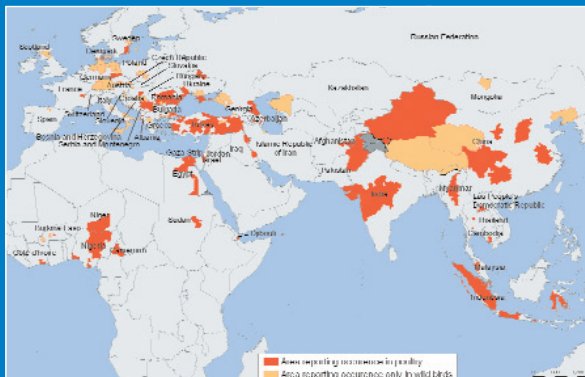
Europar lehenbiziko alarma Britainia
Handian piztu zen. Suffolk eskualdean
H5N1 birusaren arrasto gardenak kon-
firmatu eta milaka indioilar akabatu
behar izan zituzten.

Baina lehendik ere hegazti-gripearen
albisteak baziren tantaka, Hunga-
riatik, Turkiatik, Egiptotik, Laostik,
Vietnamdik... eta batez ere Indone-
sia-
tik iritsita. Herrialde hau dela uste
dute adituek H5N1aren foko arrisku-
garrienetakoa; eta hemen uholdeek
eragindako hondamendiak egoera are
larriago ipini du. Europako ateetan,
Egiptoko Gobernuak aitortu du otsail
hasieran hil zuela gripeak 13. pertso-
na. Eta Nigerian ere lehenbiziko hil-
dako hotsak entzun ziren.

Birus hau ez da birtuala

Europar oso hurbileko jarraipena egi-
ten zaio H5N1 birusari: oilategi
batean aurkitzen den bezain pronto,
bertako hegazti guztiak akabatu eta
erre egiten dira, inguru osoan neurri
zorrotzak hartzeaz gain. Baina gure-
kin –hegazti migrarien bidez– harre-
manetan dauden beste herrialde asko-
tan horrelako kontrolik ez da.
Nigerian dagoeneko heriotz sorta era-
gin duen arren, feria eta azoketan
hegaztien kontrolik kasik ez da.

Nigeriako Gobernuak bezala, Indo-
nesiakoak ere indemnizazio txiki
batzuk ematen dizkiete hegazti gaixoak
entregatzen dituztenei. Baina animaliek

balio duten baino askoz gutxiago pagatzen diete, horra zergatik askok ez duten deklaritzen. Bestalde, Indonesia batean, zer inporta dio 66 hildakok hainbeste milioi biztanleren artean? “Milaka hiltzen dira hemen –deklartatu du Tri Satria Putri Naipospos albaitari zerbitzuburuak– tuberkulosiaz eta dengeaz, eta halako zalapartarik ez da. Nola sartuko diezu buruan pandemia baten atarian egon gaitezkeela?”.

Bitartean, H5N1 abere gehiagoren artera ari da egokitzen. Britainia Handiko indioilarren kasuan, zientzialariak hipotesi kezkagarri batekin dabilta: hegazti-granja horretara birusa kaio edo antxetek ekarri ote zuten.

Hungariako kasuan hegazti-azokak aipatu ziren, berriro ekarriaz eztabaidara aire libreko merkatuen kontua. Baina Japonian azaldu da beste kutsatze bide

kezkagarriagoa: arratoiak. Miyazaki eta Okayama eskualdeetan aterpetutako hegaztiak agertu dira akabatuta, eta ikertzailek beldur dira kutsatzaileak arratoiak izan ote diren. Horregatik batzuen ustez gero eta hurbilago dago birusa gizakitik gizakira jausi egitera iritsiko den eguna. Hori litzateke milaka –edo milioika– pertsona hilko litzuzkeen pandemiaren hasiera.

H5N1 azkenean mutatu eta pandemia bihurtu daitekeen hipotesiarekin erakunde asko ari da lanean. Adibide bat jartzeko, Internet eta ordenadoreen munduan erreferentzietakoa den *Computerworld* aldizkari elektronikoa hau publikatu zuen otsailaren 12an: “Gripe pandemiak Internet kolapsatu lezake eta mozketak eragin”. Gripea munduan zabalduko balitz, animalien garraioa bakarrik ez litzateke eragotziko: jende

askok erabakiko lukete etxetik lan egitea kutsaduraren beldurrez, eta pentsa liteke enpresa ugari ere langileak horretara behartuko litzuzkeela.

Horrelako emergentzia batean, nola kudeatu Internet? Une honetan Munduko Osasun Erakundeak 3. mailan dauka pandemiaren alerta, baina nola jokatu hori 6.era jasoko balute? Sareak edukiko duen trafiko izugarriarekin, nondik hasi mozketak egiten? Aditu batek *Computerworld* di esan dioenez, “onargarria ote litzateke horrelako larrialdian sarearen zati handi bat *YouTube*-eko bideoak jaisten erabiltzen jarraitzea?”. Bestalde, trafiko gehitze izugarri horrek areagotu egingo luke sarearen ahuldadea erasoan aurrean.

Pandemiarekiko alertak askoz urrutiago doaz, eta mundu osoan gobernuek antolatuta dauzkate emergentzia taldeak, hegazti-gripea hurbiletik segitzen dutenak. Oraingoz herritarroei burukomin handiegirik ez eragitea deliberatu dutela nabarmena da, gutxi entzuten baita komunikabideetan. Baina arriskua hor dago.

Munduko Osasun Erakundeak badu atal berezi bat epidemia eta pandemiez ohartarazten duena. Hegazti-gripeari dagokionez, nola gauden grafiko nabarmen batez erakusten du. 1. maila izanik arriskurik txikienekoa, eta 6.a pandemia-rena –H5N1 birusa gizakien artean lasai barreiatzea, hondamendia–, une honetan 3. mailan gaude, kolore horian: “Pandemia alerta. Gizakien arteko transmisiorik ez edo oso gutxi”. 4.a izan liteke gizakien arteko kutsaketak ugaritzea, 5.a kutsadura hau zabaltzea. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Txillardegi

Comuni3n-en itzal luzea

K

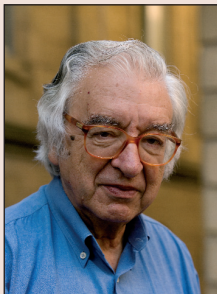
ondaira ez da osoki errepikatzen. Eta hau kontutan ez hartzeak dogmatismo-ra eta hamaika zurrunkeriatarara eramane gaitzake. Baina, hein batez errepikatu egiten delako, Kondaira argi emaila gerta daiteke geroari buruz.

EAJ-PNVren historia luzean badugu zer ikasirik, artikulua honetan azaltzen saiatuko naizenez. 1952 urtean, Bilbon ikasle nengoe-larik, oso maiz joaten nintzen Diputazioaren Liburutegira, izen bereko kalean. Frankismo betean geunden. Horrela ezagutu nuen nik, adibidez, Hermilio Olorizen *Defensa y Fundamento de los Fueros* liburua (Iruñea, 1880). Neronek ireki behar izan nituen neure labanaz jadanik horiztatzen hasiak ziren orrialde haiek. 1952 urte hartan irakurlerik batere ez baitzitzaion hurbildu, antza. Eta bide beretik irakurri nuen 1936ko gerra aurrean PNVk argitaratzen zuen *Euzkadi* egunkaria. Orduko xehetasun batzuk ez zaizkit batere ahaztu. Eta buruz kontatu beharko ditut.

1913az geroztik Engrazio Arantzadi *Kizkitzak* zuzentzen zuen *Euzkadi*. Eta 1931n PNVk espainiar Errepublikak nola hartu zuen jakin nahi nuen. Aski da Konstituzio hura irakurtzea, aurrera pauso galanta izan zela jabetzeko (1931-XII-9). Hasteko, Espainiaren definizioa bera zen adierazgarria: “*Una república de trabajadores de todas clases, que se organiza en régimen de libertad y de justicia*”. Ez baitzen batere Sota-ren gustukoa!

Gizasemearen eta emakumearen eskubide berdintasuna aldarrikatu zuen bestetik. Eta askatasun klasikoak oro bermatu: pertsonarena, postaren bortxazintasuna, pentsaeraren zein adierazpenarena, elkartzeko eta sindikatzeko askatasuna, atxilotetetan *habeas corpus* delakoa baliatu ahal izatea. Eta abar luze bat.

Kultura puntuzko asko hautatu ziren diputatu eta Gorteetara azaldu: Unamuno, Marañ3n, Ortega y Gasset, Pérez de Ayala. Eta honek nolabait aire berriak erantsi zizkion espainiar politikari. Eskualdeen autonomia aurrera eramatera deliberaturik –Konstituzioa onartu baino are lehenago ere, oztupoak agertu arren–, berehala ekin zitzaion Kataluniaren eta Euskal Herriaren prozesuei. Betiko beldurrak eraginik,

RUBEN PLAZA

eskualdeen arteko elkarketak debekatu ziren eta “federalismo” hitza ezabatu zen.

Aldaketa gaitza zen. Hots, zein izan zen *Kizkitzak*aren aldizkariaren jarrera? Oso ongi oroitzen naiz: “Jainkoa hitza izkribuan agertzen ez zelako”, PNVk ezin onar zezakeela Konstituzio hura. “Gibraltar vaticanista” eta antzeko laidoak orduan mamitu ziren. 1931 urtean horixe zen kezka nagusia. Eta jarrera karka horren sustatzaileak bi jaun hauek izan ziren: finantzaren aldetik, Ramón de la Sota industria gizon famatua, eta *Kizkitza* integrista amorratua ideologiarenetik.

Hitz batez, Comuni3n Nacionalista-koek agintzen zuten Alderdian 1931n, baina arazoa urrutitik zetorren. 1917an Luis Arana-Goiri PNVtik botaz geroztik, bi bloke zeuden Alderdian. Abertzale erradikala zen bata, Aberri izenaz gero ezagutua, espainiar politikan parte-hartzearen kontrakoa. Funtsean Luis Arana Goiri eta Eli Gallastegiren inguruan mamitua.

Eta errejonalista “moderatu” bestea, Sota eta *Kizkitza* buru, espainiar politikan sartzearen aldekoa, autonomista, Espainiaren barruan “eroso” sentitzearen aldekoa.

Bien arteko desberdintasunak nabarmenak ziren. *Kizkitzak*, adibidez, behin eta berriz gaitzetsi zituen irlandar separatistak; Gallastegik, artean, txalotzen zituelarik.

Independentziarik gabe Euskal Herriak ez zuela irtenbiderik izango aldarrikatzen zuen Aberri. Comuni3nek, aldiz, independentzia desiragarria zela, hori bai; baina ez nahi-taetzkoa gure herria aurrera ateratzeko.

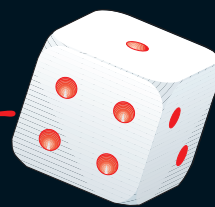
Hots, gaur arte iraun duen zatiketa zahar horrek, indar berria hartu du azkeneko asteotan, Ezker Abertzale ofizialak berak, ustekabean, “autonomia” hitza berreskuratu nahi izan duenean. Asaldu gaitza sortu da abertzaleon artean. Sotismo zaharraren mezua guganaino iritsi da; eta ez PNVren barruan bakarrik.

PNVren etsai nagusia 1978az geroztik ETA baldin bada, eta ez inperialismo Franco-espainola, atzera pausoa gaitza dela ezkutatzerik ez dago. Eta lerro hauetan abertzale asko eta askoren inarrosketa azaltzen ari naizela iruditzen zait. Niri dagokidanez behintzat, Comuni3n Nacionalistari ez. ■

Aberri eta Comuni3n. Gaur arte iraun duen zatiketa zahar horrek, indar berria hartu du azkeneko asteotan Ezker Abertzale ofizialak berak, ustekabean, ‘autonomia’ hitza berreskuratu nahi izan duenean

ASTE HONETAKO

zozketa

Ondarre landetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Ondarre baserria
Segura, GIPUZKOA

Tel. 943 801 664

1

Inguru Abentura

2 lagunentzat egun erdiko
espeleologia saioa

San Juan kalea, 18
Albeniz, ARABA

www.inguruabentura.com

2

Matteo Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Iturria bidea, 2
Oñartzun, GIPUZKOA

www.restaurantematteo.com

3

Mirandaolako Burdinola

3 harpidedunentzat
bina sarrera

Mirandaola parkea
Telleriarte auzoa, z/g
Legazpi, GIPUZKOA

www.lenbur.com

4

Mokogorri eta Nairobitarra

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

JOLASTOKI JATETXEA

- Eva Ruiz De Galarreta Crespo (Noain)

CHILLIDA-LEKU MUSEOA

- Iban Arana Altuna (Arrasate)
- Jose Ramon Beloki Zapirain (Donostia)

ANDURI LANDETxea

- Errioguarda Enea Jatetxea (Hernani)

URDAZUBIKO LEZEAK

- Maria Jesus Jauregi Agirrezabala (Bilbo)
- Mikel Uzkudun Olano (Tolosa)
- Malentxu Arrospe Arrate (Lizartza)
- Nerea Landaburu Aranzabal (Elorrio)
- Mikelats Euskaltegia (Bilbo)

ARDIBIDEZ

- Karlos Ibarguren Olalde (Oñartzun)
- Juanan Barrenetxea Etxebarria (Gamiz-Fika)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

98
TAE

EL PRIMER AÑO

EXCLUSIVO PARA CLIENTES
CON NÓMINA DOMICILIADA

nomina**multi**

te ofrece una cuenta de ahorro que mima tus ahorros mensuales

Ingreso mínimo 30€ • máximo 300€

Oferta válida para las 20.000 primeras cuentas • La cuota se ingresa mensualmente por domiciliación en la cuenta Ahorro Nómina, pudiendo ser modificada por el cliente en cualquier momento • Cancelación sin penalización y sin comisiones • Liquidación anual de intereses • Las cuotas no ingresadas no dan lugar a comisiones ni penalizaciones • Máximo una cuenta por cliente • No se admiten domiciliaciones de recibos